

Eesti Statistika Kvartalikiri

2/2018

Ülevaade Eesti sotsiaal-
ja majanduselus
toimunust

Eesti Statistika Kvartalikiri

2/2018

EESTI STATISTIKA

TALLINN 2018

MÄRKIDE SELETUS

...	andmeid ei ole saadud või need on avaldamiseks ebakindlad
..	mõiste pole rakendatav
x	andmete avaldamist ei võimalda andmekaitse põhimõte
M	mehed
N	naised

Väljaandes on kasutatud Statistikaameti andmeid, kui ei ole viidatud teisiti.

Toimetuskolleegium Birgit Hansson, Riina Kerner, Toomas Kirt, Marika Kivilaid, Märt Leesment,
Robert Mürsepp, Evelin Puura, Kadri Raid, Mihkel Servinski, Eve Telpt, Ene-Margit Tiit, Jaan Õmblus

Toimetanud Liis Haugas, Helve Hennoste

Inglise keelde tõlkinud Kati Coleman, Marika Kirsspuu, Pille Peensoo, Kai Takkis, Tiido ja Partnerid Keeleagentuur OÜ

Inglise keele toimetanud Kati Coleman, Marika Kirsspuu, Pille Peensoo

Kaane kujundanud Uku Nurges

Küljendanud Uku Nurges

Kirjastanud Statistikaamet,
Tatari 51, 10134 Tallinn

Juuni 2018

ISSN 2346-6049

Autoriõigus Statistikaamet, 2018

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale.

SISUKORD

Eesti majanduskasv kiirenes märgatavalt	4
Sotsiaalse kaitse kulutused on tõusuteel	6
Globaalsete säästva arengu eesmärkide valguses on Eestil proovikive kõigis keskkonna valdkondades	9
Eesti on juba kolm aastat olnud positiivse sisserännu maa	12
Kutse- ja kõrghariduses suureneb vanemate õppurite osatähtsus	14
Ilukirjandusteoseid ilmus rekordiliselt palju	16
Tööhõive määr oli 2017. aastal rekordkõrge	18
Suurim keskmine brutokuupalk oli info ja side valdkonnas	20
Möödunud aastal hinnad tõusid	22
Eestil on Euroopa Liidu riikide madalaim võlatase	24
Ettevõtete majandusnäitajad paranesid 2016. aastal	28
Majandusüksuste arv mullu suurenes	30
Kaubavahetuse käive suurenes võrreldes mullusega	32
Teraviljasaak oli möödunud aastal tunamullusest suurem	36
Kalapüügi ja vesiviljelustoodangu maht viimastel aastatel stabiilne	39
Eesti maismaast pool on metsamaa	41
Taastuvatest allikatest elektri tootmine on aina olulisem	43
Registreeritud sõidukite arv on endiselt tõusuteel	46
Mobiilse interneti kasutamine on suurenenud	49
Möödunud aasta oli turismis rekordiline	51
Eesti püsib teadus- ja arendustegevuse intensiivsuse poolest Euroopa Liidu riikide keskmiste hulgas	53
 Põhinäitajad	 56

EESTI MAJANDUSKASV KIIRENES MÄRGATAVALT

Robert Mürsepp

Varasematel aastatel vedas Eesti majanduskasvu sisetarbimine. 2017. aastal tulenes kasv aga juba mitmest valdkonnast. Eesti majanduskasv oli üks kiiremaid Euroopa Liidus. Pärast aastaid kestnud langust hakkasid paranenud majanduskliimas suurenema ka investeeringud, mis ilmestasid ettevõtjate positiivset meelestatust tuleviku suhtes.

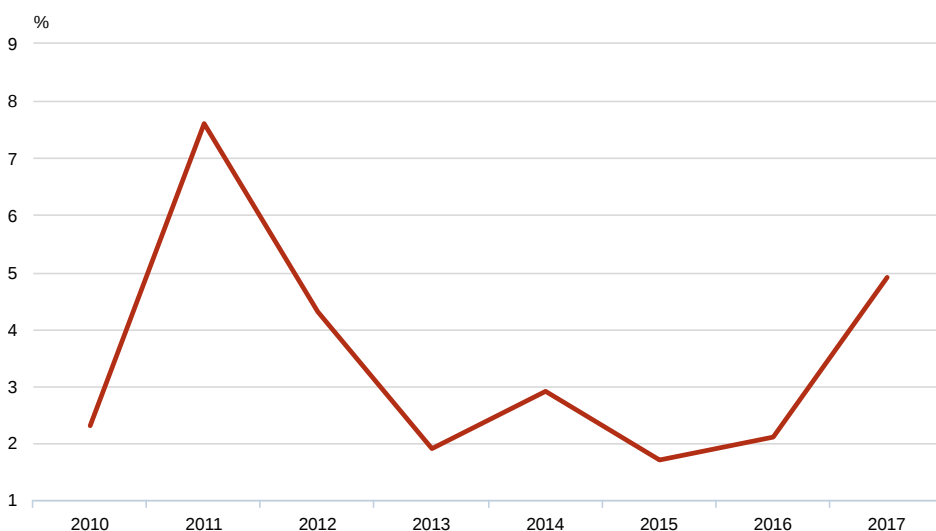
2017. aastal maailma majanduskasv veidi kiirenes. Kui eelnenud aastatel on SKP kasv maailmas olnud ligikaudu 3% aastas, siis möödunud aastal kiirenes see 3,5%-ni. Majanduskasv kiirenes eelkõige seetõttu, et arenenud riikide majandusel läks paremini. OECD riikide majandus kokku kasvas mullu 2,5%, aasta varem oli kasv 1,8%. Ameerika Ühendriikide viimase kahe aasta kasv on olnud vastavalt 2,3% ja 1,5%. Hiina majanduse kasvutempo seevastu aeglustub pidevalt. Siiski kasvas sealne majandus mullu 6,8%. Venemaal õnnestus lõppenud aastal viimaks väljuda majanduskriisist, mille põhjus oli rahvusvahelised sanktsioonid ja madal nafta hind. Üle kahe aasta oli sealne majandus taas tõusuteel – kasv 1,8%.

Vaatamata soodsale majanduskeskkonnale suureneb endiselt ka ülemaailmne riigivõlg, mis möödunud aastal jõudis 59,9%-ni SKP-st. Kuigi Eestis võib rääkida tööjõupuudusest, siis kogu maailmas suureneb ka tööpuudus. 2017. aastal suurenes maailma töötus 7,5%-st 7,9%-ni. Pärast kehva 2016. aastat on rahvusvaheline kaubandus taas suurenenud. Ekspordile lisandunud 1,5 triljonit dollarit suurendasid kogumahu 17,3 triljoni dollarini. Samas suurusjärgus on suurenenud ka import.

EL-i majandus on viimaste aastate parimas seisus. EL-i majandusel on oluline osa arenenud maailma majanduses ja see näitas 2017. aastal viimaste aastate kiireimat kasvutempot – 2,5%. Kui varasematel aastatel on seda kasvu toetanud eelkõige uued liikmesriigid, siis 2017. aastal kasvas euroala majandus sama kiirelt kui EL-is kokku. Sellele vaatamata on Ida-Euroopa kasvutempo vanadest liikmesriikidest kiirem. EL-i kiireim majanduskasv oli endiselt Iirimaa, mille SKP suurenes 7,8%, järgnesid Rumeenia (6,9%) ja Malta (6,6%). Viimase EL-i riigina majanduslanguses olnud Kreeka majandus hakkas möödunud aastal taas paranema – SKP kasv oli 1,4%. See oli ühtlasi ka aeglaseim kasvutempo EL-is. Kreekale järgnesid Itaalia (1,5%) ja Belgia (1,7%).

Nii nagu maailma majanduses toetas ka EL-i majanduskasvu tugevnev väliskaubandus. Kõige kiirem oli kasv Leedus, kus eksport suurenes 13,2% ja import 12,8%. Järgnesid Sloveenia (10,6% ja 10,1%) ja Rumeenia (9,7% ja 11,3%). Veidi ettevaatlikuks teeb see, et aeglustus investeeringute kasv, mis ulatus 3,4%-ni. 2017. aastal suurenesid investeeringud enim Küprosel (27,8%), Ungaris (16,8%) ja Lätis (16,0%). Seevastu Iirimaa vähenesid investeeringud koguni 22,6%. Suurem langus oli ka Maltal (7,6%). Kasv aeglustus ka lõpptarbimiskulutustes, mis suurenesid mullu 1,7%. Kiireim lõpptarbimiskulutuste kasv oli Rumeenias (8,4%), järgnesid Läti (4,8%) ja Bulgaaria (4,5%).

SKP aheldatud väärtuse muutus, 2010–2017

Allikas: Statistikaamet

Eesti majanduskasv kiirenes märgatavalt ja 2017. aastal oli Eesti majandus üks kiiremini kasvavaid EL-is. Vaatamata siinsele tööjõupuudusele ja tugevale palgasurvele suurenes Eesti SKP mullu 4,9%. Kuigi tööjõu ühikukulu (näitab tööhüvitiste suhet SKP-sse) kasv on vaatamata kestvale palgasurvele veidi aeglustunud, on see endiselt üpris kiire – 12,6%. Kiirem on selle näitaja muutus olnud veel vaid Lätis (14,8%) ja Leedus (16,2%). Euroopa Komisjoni makromajandusliku tasakaalustamatuse näidikulaua põhjal, mis hindab tööjõu ühikukulu kolme aasta keskmist muutust, on selline trend terves Baltikumis jätkusuutmatu. Kiirenenud majanduskasvuga kiirenes 2017. aastal veidi ka tootlikkuse kasv. Tootlikkus hõivatu kohta suurenes 2,0% ja tootlikkus töötatud tunni kohta 1,9%.

2017. aastal hõlmas Eesti majanduskasv paljusid valdkondi. Töötlev tööstus on majanduse suurim tegevusala ja seal suurenes lisandväärtus 3,9%. Kuigi teises kvartalis kasv veidi aeglustus (1,4%), siis kokkuvõttes oli see märkimisväärne kogu aasta vältel. Kiireim lisandväärtuse kasv oli lühiajalisest kriisist väljunud mäetööstuses, mille lisandväärtus suurenes koguni 46,1%. Ka sellel tegevusalal oli kogu aasta jooksul tugev kasv. Suurima osa SKP kasvust andis ehitus, mille 17,8% lisandväärtuse kasv moodustas SKP kasvust peaaegu viiendiku – 0,9%. Märkimisväärse osa andsid ka kiirelt kasvanud info ja side tegevusala (15,6% ja SKP kasvust 0,8%) ning kutse-, teadus- ja tehnikaalased tegevused (13,9% ja 0,6%). Kaubandus suurenes mullu tagasihoidlikud 1,8%.

Negatiivselt mõjutasid majanduskasvu 2017. aastal vaid mõned tegevusalad. Põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse lisandväärtus vähenes 1,1%. Langus oli ainult aasta esimeses pooles ja teisel poolaastal hakkas sellegi tegevusala lisandväärtus taas muu majandusega samas tempos suurenema. Veel vähenes lisandväärtus vaid kinnisvara valdkonnas (1%) ja muudel teenindavatel tegevusaladel (2,1%).

Sisenõudlus suurenes möödunud aastal 4,2% ja jäi majanduskasvule veidi alla. Eestis suurenes eratarbimine 2%, niisugune oli trend ka pea kogu Euroopas. Enim suurenesid inimeste kulutused sidele (7,7%) ja rõivastele ning jalatsitele (5,7%). Kulutused toidule ja mittealkohoolsetele jookidele suurenesid vaid 0,5%. Aktsiisitõusu tõttu vähenesid endiselt kulutused alkoholile ja tubakale (7,1%). Märkatavalt kahanesis ka kulutused haridusele (5,8%). Kaubagrupiti suurenesid kulutused kestvuskapadele (6,9%) ja poolkestvuskapadele (5,4%). Kulutused kulukaupadele vähenesid 0,7%. Kulutused teenustele kasvasid 3,4%.

Pärast mitut langusaastat hakkasid investeeringud taas suurenema. Tagasihoidliku tarbimise kasvu kõrval oli sisenõudluse eestvedaja kapitali kogumahutus põhivarasse. Pärast kolmeaastast kahanemist kasvasid investeeringud 2017. aastal 13,1%. Investeeringud suurenesid kõigis olulistest liikidest: nii ehitiste ja rajatiste, transpordivahendite kui ka masinate ja seadmete puhul. Tegevusala järgi oli aga pilt palju kirjum. Kui kaubanduses ja ehituses investeeringud vähenesid, siis töötlevas tööstuses ning veonduses ja laonduses oli investeeringute kasv väga kiire – 34,6% ja 39,7%.

Tugevnenud majanduskliima peegeldus ka Eesti Konjunkturiinstituudi mõõdetavas majandusosalduindeksis, mis oli viimati nii kõrge 2011. aastal. Optimistlikud on tuleviku suhtes nii tööstus-, ehitus- kui ka kaubandusettevõtjad. Kõige ettevaatlikumad on tuleviku suhtes tarbijad, kuid nendegi puhul kindlustunne möödunud aastal suurenes.

Üldise majanduskasvuga koos suurenes ka Eesti väliskaubandus. Eksport suurenes 3,5% ja import tavapäraselt veidi kiiremas tempos – 3,9%. Kuigi elavnev tööstus ja investeerimine on soodustanud kaupade väliskaubandust, siis kerkivad üha olulisemale positsioonile teenused. Kui impordis suurenesid kaubad (3,6%) ja teenused (4,7%) veel üsna sarnases tempos, siis ekspordi kasvu vedas eelkõige just teenuste väljapoole müük. Kui kaupade eksport kasvas 2,0%, siis teenuste eksport koguni 6,5%. Eesti peamised eksporditavad teenused on äri-, reisi- ja transporditeenused.

Valitsemissektori tarbimine suurenes lõppenud aastal vaid 0,8% ja seda vaatamata EL-i eesistumisest tingitud suurenenud kuludele aasta teises pooles. Samuti vähenes mullu endiselt valitsemissektori konsolideeritud võlg. See oli 2017. aastal 9% SKP-st, mis on ühtlasi kogu EL-i madalaim näitaja. Riigivõla osatähtsuse poolest SKP-s on Eestile lähim riik Luksemburg, kus riigivõlg moodustab 23% SKP-st. Kõrgeim võlatase on EL-is finantskriisist räsitud Kreekas, kus see on koguni 179% SKP-st. Kuigi Eesti riigivõlg on EL-i väikseim, ei ole Eesti ainus riik, kus see on langustrendis.

SOTSIAALSE KAITSE KULUTUSED ON TÕUSUTEEL

Marin Tasuja

Sotsiaalse kaitse valdkonda iseloomustasid 2017. aastal peamiselt kasvutrendid: keskmine vanaduspension ületas 400 euro piiri, tööturumeetmeid kasutatakse järjest rohkem ja nende valik laieneb, suurenesid kulutused peretoetustele ning lisandusid uued toetused lasterikastele peredele. Vähenenud on pensionäride ja toimetulekutoetuse saajate arv.

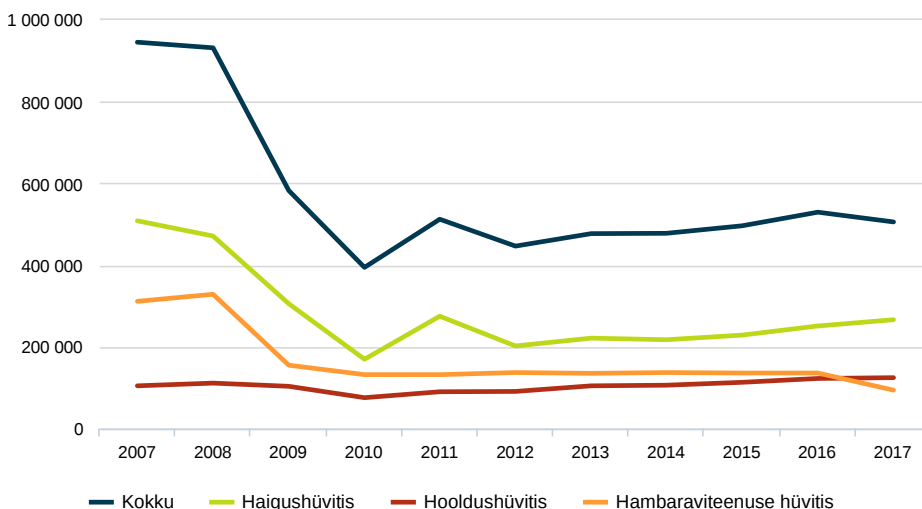
2018. aasta alguse seisuga oli Eestis umbes 375 600 pensionäri, kellest suurema osa (81%) moodustasid vanaduspensionärid. Kui varasematel aastatel on pensionäride koguarv pidevalt suurenenud, siis võrreldes eelmise aastaga vähenes see 2018. aasta alguseks rohkem kui 41 000 pensionäri võrra. Sellest tingituna vähenes ka pensionäride osatähtsus kogurahvastikus (28,5%) kümne aasta tagusele tasemele. Selle muutuse taga on 2016. aasta töövõimereform, mille tõttu on töövõimetuspensionari saajate arv ja nende osatähtsus kõigi pensionäride seas jõudsalt vähenenud. Kui 2017. aasta alguses oli Eestis ligikaudu 95 000 töövõimetuspensionäri, kes hõlmasid peaaegu neljandiku kõigist pensionäridest, siis aasta hiljem oli neid 41% vähem ja nende osatähtsus kõigi pensionäride hulgas oli vähenenud 15%-ni. Uue metoodika järgi hinnatakse senise töövõimetuse asemel inimestel vähenenud töövõimet. 2017. aasta lõpuks oli Eestis 43 900 vähenenud töövõimega inimest, kellest ligi kolmandikule oli määratud puuduv töövõime.

Keskmine pension suurenes endiselt, kusjuures võrreldes eelnenud aastatega oli 2017. aastal pensionitõus kiireim ja saavutas kriisijärgsete aastate kõrgeima taseme. 2017. aastal suurenes keskmine pension 7%. Keskmine vanaduspension ületas 400 euro piiri ja kasvas aastaga 19 eurot. Kui 2016. aastal sai vanaduspensionär keskmiselt 386 eurot kuus, siis 2017. aastal juba 405 eurot kuus. Keskmine töövõimetuspension oli 233 eurot (13 eurot rohkem), toitjakaotuspension 197 eurot (10 eurot rohkem) ja rahvapension 137 eurot kuus (11 eurot rohkem).

Eluea pikenemise ja rahvastiku vananemise tõttu suureneb vajadus täiskasvanute hoolekandeteenuste järele. 2016. aastal pakkus erihoolekandeteenuseid 145 ja väljaspool kodu üldhooldusteenuseid 152 asutust. Viimase kümne aasta jooksul on hoolekandeteenuse pakkujate arv suurenenud ligi 50%. 2016. aastal lisandus 20 asutust (enamik neist osutasid erihoolekandeteenuseid). Hoolekandeteenuste täiskasvanud kasutajaid oli aasta lõpu seisuga 13 200 (sh erihoolekandeteenuste kasutajaid peaaegu 5600) ehk ligi 4% rohkem kui aasta varem. Lastele osutas 2016. aastal asenduskoduteenust 39 asutust, teenust kasutas alla 1100 laste. Kui viimastel aastatel on laste arv asenduskodudes püsinud enam-vähem samal tasemel, siis võrreldes kümne aasta taguse ajaga on selle teenuse kasutajaid jäänud 35% vähemaks.

Puudega inimeste arv suureneb endiselt. 2018. aasta algul oli Eestis 153 000 puudega inimest, kes moodustasid 11,6% kogurahvastikust. 2017. aastal lisandus üle 3000 puudega inimese, viimastel aastatel on nende arv suurenenud ligi 2% aastas. Puudega inimeste osatähtsus on suurim vanemaelaste hulgas. 2018. aasta algul oli neljandik vähemalt 55-aastasest puudega, samal ajal oli alla 25-aastasest seas neid vaid 5%. Puudega inimeste sotsiaaltoetusteks maksti 2017. aastal üle 67 miljoni euro – 4% rohkem kui 2016. aastal.

Ravikindlustushüvitiste arv hüvitise liigi järgi, 2007–2017

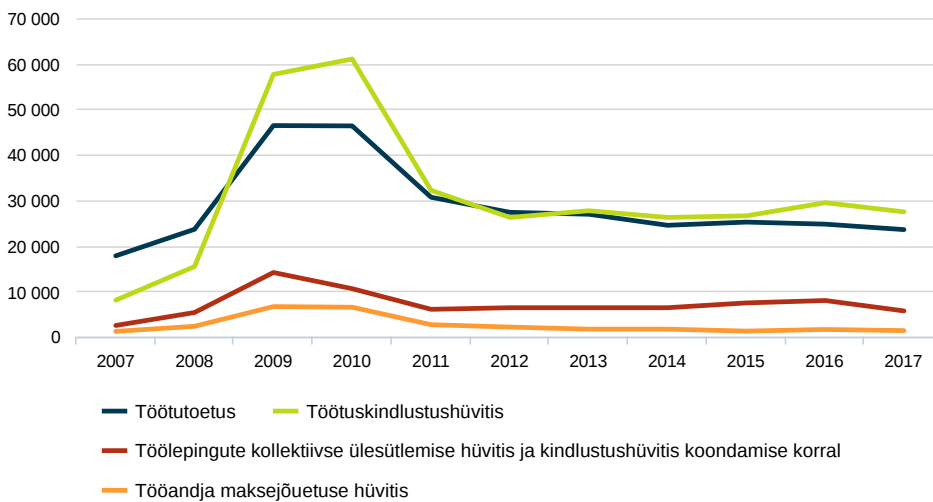

Allikas: Eesti Haigekassa

Pärast 2009. aasta haiguspäevade reformi, mil ravikindlustushüvitiste arv vähenes aastaga enam kui kolmandiku võrra, on hüvitiste arv püsinud suhteliselt stabiilsena. 2017. aastal maksti erinevaid hüvitisi 506 000 korral, mis on 5% eelmisest aastast vähem. Enam kui poole kõigist hüvitistest hõlmasid haigus hüvitised, neljandiku hooldushüvitised ja ligi viiendiku hambaraviteenuse hüvitised. 2017. aastal esitati ligi 94 000 hambaravi- ja proteesihüvitise avaldust. Võrreldes viimase viie aastaga on hambaravi hüvitiste arv vähenenud peaaegu kolmandiku võrra. Seda on mõjutanud muudatused hambaravi hüvitise korralduses: 1.07.2017 rakendus uus täiskasvanute hambaravi hüvitise kord. Hüvitiste arv pole suurenenud, sest

paljud hambaravikliinikud pole sõlminud haigekassaga selle teenuse osutamise lepingut. Ravikindlustushüvitiste maksmiseks kulus 2017. aastal 151 miljonit eurot, mis oli 8% mullusest enam. Suurima osa neist väljamaksetest moodustasid haigus- ja sünnitushüvitised (vastavalt 43% ja 32%). Kulud hambaravihüvitistele märgatavalt ei muutunud ja püsisid endiselt 9 miljoni euro juures. Erinevad hüvitised hõlmasid kohustusliku ravikindlustuse kuludest veidi rohkem kui kümnendiku.

Töötusega seotud hüvitiste saajate arv hüvitise liigi järgi, 2007–2017

Allikas: Eesti Töötukassa

Koos töötute arvuga on pärast majanduskriisi vähenenud vajadus tööturutoetuste järele. Pärast 2011. aastat on nii töötutoetuse kui ka töötutele makstavate hüvitiste saajate arv püsinud üsna stabiilsena ja on viimasel aastal olnud kerges langustrendis. 2017. aastal sai töötuskindlustushüvitist 27 400 inimest, mis on 7% vähem kui mullu. Võrreldes 2010. aastaga, mil töötus oli haripunktis (töötuse määr oli 16,7%), oli töötuskindlustust vaja üle kahe korra harvemini. Töötutoetust maksti 2017. aastal 23 500 inimesele (5% vähem võrreldes 2016. a), koondamise korral makstavat kindlustushüvitist 5700 inimesele (28% vähem) ja tööandja maksejõuetuse hüvitist 1300 inimesele (19% vähem). Keskmise töötuskindlustushüvitis oli 2017. aastal 378 eurot kuus ehk 12 euro võrra rohkem kui aasta eest. Koondamisel maksti hüvitist keskmiselt 1757 eurot ja tööandja maksejõuetuse korral keskmiselt 2586 eurot.

Tööturumeetmeid kasutatakse järjest enam. 2017. aastal osaleti Eesti Töötukassa pakutavates tööturuteenustes ja -programmides ligi 117 000 korral, mis on 14% rohkem kui 2016. aastal (oluline on tähele panna, et üks inimene võib kasutada ka mitut teenust või programmi). Nii nagu varasematel aastatel olid kõige populaarsemad teenused töötute karjäärinõustamine ja tööturukoolitus, mis mõlemad hõlmasid kõigist programmidest kuuendiku. Järjest enam on suurenenud töötavatele ja mitteaktiivsetele inimestele mõeldud teenuste kasutamine. Karjäärinõustamist sellele sihtrühmale kasutati enam kui 14 000 korral, mis on üle kolmandiku mullusest sagedam. 2017. aastal lisandus mitu uut teenust, mis aitavad ennetada töötuks jäämist ja toetavad tööandjaid töötajate oskuste arendamisel. Lisandunud meetmed olid töötajate täiendus- ja ümberõpe koolituskaardiga, tasemeõppes osalemise toetus ja koolitustoetus tööandjale. Uusi meetmeid kasutati 1300 korral. Vähenenud töövõimega inimesed osalesid koolitustel 17 000 korral, kõige rohkem osaleti tööalastel koolitustel, tööalasel rehabilitatsioonil ja proovitööl.

2016. aastal suurenenud toimetulekutoetuse saajate arv hakkas aasta hiljem uuesti vähenema. 2017. aasta jooksul rahuldati toimetulekupiiri tagamiseks 88 700 toimetulekutoetuse taotlust, mis on viimase üheksa aasta väikseim taotluste arv. Mullusega võrreldes oli taotlusi kümnendiku võrra vähem. Toetust saanud leibkondade arv vähenes 1200 leibkonna võrra, jõudes 14 100-ni. Toimetulekutoetusteks makstud summa kokku vähenes võrreldes 2016. aastaga 2,8 miljoni euro võrra, kuid võrreldes 2015. aastaga oli toetuseks makstud summa 2,8 miljoni euro võrra suurem. Toimetulekupiiri tagamiseks makstud toetuse keskmine suurus ühe taotluse kohta oli 206 eurot, mis on suuruse poolest 2016. aasta järel teisel kohal. Peale toimetulekupiiri suuruse mõjutasid 2017. aastal toetuse saajate arvu ja toetusteks maksud summasid veel leibkondade elujärje ja tööturunäitajate paranemine (töötuse määr oli viimase 9 aasta madalaim, tööhõive määr 20 aasta kõrgeim) ning lisandunud toetused.

Perede ja lastega seotud toetuste ja hüvitiste maksmise korras on tehtud mitu muudatust, seetõttu on viimase kolme aasta jooksul peretoetusteks makstav summa järsult suurenenud. 2017. aastal kulus erinevateks toetusteks (lapsetoetus, vanemahüvitis, sünnitoetus, lapsehooldustasu jm) kokku 446,7 miljonit eurot, mida oli 14% rohkem kui 2016. aastal ja koguni 68% rohkem kui 2014. aastal. Enamiku toetuse saajate arv on jäänud peaaegu samaks. 2017. aastal jõustunud muudatustest puudutas suurim lasterikkaid peresid. Kolme kuni kuue lapsega perekond sai alates 1. juulist 2017 olemasolevale lapsetoetusele juurde veel 300 eurot kuus. Vähemalt seitsmelapseliste perede toetus kasvas 400 euronit kuus. Lasterikastele peredele lisatoetuse maksmiseks kulus 33,8 miljonit eurot, mis moodustas 8% kogu peretoetuste eelarvest. Kõige suurem osa ehk peaaegu pool peretoetustest maksti vanemahüvitisteks ja üle kolmandiku lapsetoetusteks.

Sotsiaalkaitsekulutused on endiselt tõusuteel. Kogukulutuste arvestamisel kasutatakse Eurostatist välja töötatud Euroopa integreeritud sotsiaalkaitsestatistika süsteemi (ESSPROS; andmed edastatakse N + 2 aasta juuni lõpuks). 2015. aastal kulutati Eestis sotsiaalkaitsele 3,33 miljardit eurot. Võrreldes 2014. aastaga suurenesid kulutused 11% ja see oli majanduskriisi järgsete aastate kiireim kasv. Tehtud kulutused hõlmasid 16,4% SKP-st, mis oli samuti viimase viie aasta

suurim osatähtsus. Euroopa Liidu riikide võrdluses jäi Eesti pigem sotsiaalkaitsele vähem kulutavate riikide hulka. Kõige suuremad sotsiaalkaitse kogukulutused SKP-s olid 2015. aastal Prantsusmaal (33,9%), Taanis (32,3%) ja Soomes (31,6%). Kõige väiksem oli sotsiaalkaitse osatähtsus Türgis, Rumeenias ja Lätis, kus see näitaja jäi alla 15%. Sotsiaalkaitsekulutused ühe elaniku kohta olid Eestis 2015. aastal 2530 eurot. Euroopa Liidu riikidest kulutas sotsiaalsele kaitsele enim Luksemburg (20 100 eurot elaniku kohta) ning vähim Bulgaaria (1100 eurot elaniku kohta).

Sotsiaalne kaitse hõlmab avaliku või erasektori pakutavat rahalist abi ja teenuseid, mille ülesanne on aidata üksikisikutel ja leibkondadel toime tulla sotsiaalsete probleemide ja riskide korral – leida töökohti, suurendada tootlikkust, investeerida tervisesse ning kaitsta vananevat elanikkonda. Sotsiaalkaitstesüsteemid aitavad vähendada ebavõrdsust ja vaesusesse langemise ohtu, tagades puuduses inimestele vähemalt algtasemel sissetuleku, väärtustades tasustamata tööd ja tagades kindlustunde tulevikuks. Kuigi paljudele ei pruugi pakutavast abist piisata, ei tohi samas ka tekkida olukorda, kus toetustest elamine võimaldab töövõimelistel inimestel saada töötamisega võrdset või suuremat sissetulekut. Sotsiaalse kaitse meetmete eesmärk on eelkõige tagada inimeste võimalikult suur iseseisvus ja toimetulek.

Sotsiaalset kaitset korraldatakse peamiselt sotsiaalkindlustuse ja -hoolekande kaudu. Sotsiaalkindlustusskeemid tagavad sotsiaalsete riskide (töö kaotus, haigus, lapse sünd, töövõimetus, vanadus) korral regulaarsete sissemaksete eest abivajajatele sissetuleku. Sotsiaalhoolekanne on mõeldud ühiskonna kõige haavatavamate liikmete elujärje parandamiseks ja vaesuse ära hoidmiseks. Sotsiaalse kaitse statistika põhineb administratiivsetel andmeallikatel. Statistikaametile esitavad andmeid Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Töötukassa, Eesti Haigekassa ja Tööinspektsioon.

GLOBALSETE SÄÄSTVA ARENGU EESMÄRKIDE VALGUSES ON EESTIL PROOVIKIVE KÕIGIS KESKKONNA VALDKONDADES

Kaia Oras

Üleilmsete säästva arengu keskkonnaeesmärkide saavutamisel on veel palju teha: on nii võite kui ka puudujääke. Siiski suureneb keskkonnahoiu väärtustamise tõttu keskkonnasektor, mis annab tööd järjest suuremale arvule inimestele.

Globaalsed säästva arengu eesmärgid (UN Sustainable Development Goals^a) järgmiseks 15 aastaks käsitlevad eelkõige seda, kuidas saavutada tasakaal planeedi piiratud ökoloogiliste ressursside ja inimeste heaolu vahel. Nagu paljud teised ÜRO riigid suunab ka Eesti arengut just nendest eesmärkidest lähtudes. Globaalseid eesmärke on 17. Keskkonnaga otseselt seotud sihid on toodud tabelis. Artikkel annab põgusa ülevaate, kui edukas on Eesti olnud merealade ja maismaa ökosüsteemide kaitsel, kliimamuutusi süvendavate tegevuste peatamisel, jätkusuutlike ning keskkonnasõbralike tarbimis- ja tootmismustrite sisseadmisel, veevarude hoidmisel ja energiatootmise muutmisel keskkonnasõbralikuks.

ÜRO säästva arengu eesmärgid^b

Eesmärk	Lühinimetus	Täisnimetus
6.	Puhas vesi ja sanitaaria	Tagada kõigile joogivesi ja kanalisatsioon ning veevarude säästev majandamine
7.	Jätkusuutlik energeetika	Tagada taskukohane, usaldusväärne, säästev ja kaasaegne energia kõikidele
12.	Säästev tootmine ja tarbimine	Tagada jätkusuutlikud tarbimis- ja tootmismustrid
13.	Kliimamuutuste vastased meetmed	Võtta kiiresti kasutusele meetmed kliimamuutuste ja nende mõjuga võitlemiseks
14.	Ookeanid ja mereressursid	Kaitsta ja kasutada säästvalt ookeane, meresid ja mere elusressursse, et saavutada säästev areng
15.	Maa ökosüsteemid	Kaitsta ja taastada maismaa ökosüsteeme ning propageerida nende säästvat kasutamist; majandada metsi säästvalt, võidelda kõrbestumisega ning peatada ja pöörata ümber pinnase halvenemine ja bioloogilise mitmekesisuse hävimine

Maismaa ja mereökosüsteemide kadu ning bioloogilise mitmekesisuse vähenemine (14. ja 15. eesmärk) on nii globaalne kui ka kohalik probleem. Inimtegevuse mõju ökosüsteemidele pärineb paljudest omavahel seotud allikatest, nt maakasutuse muutused, väetise ja taimekaitsevahendite kasutamine, üldine saastatus, aga ka võõrliikide (ka geneetiliselt muundatud organismid) ja monokultuuride levik ja kliimamuutus.

Maismaa- ja mereökosüsteeme mõjutav mitmest allikast pärinev negatiivne keskkonnamõju on Eestis viimastel kümnenditel vähenenud. Heitveega keskkonda jõudvate reostusainete piiramine on aidanud kaasa näiteks eutrofeerumise^c vähenemisele: punktasaasteallikatest keskkonda jõudva fosfori kogused on vähenenud kolmveerandi võrra, lämmastiku kogused ligi poole võrra ning orgaaniliste reoainete heide kokku samuti ligi poole võrra võrreldes 2000. aastaga. Peale punktreaostuse mõjutab veeökosüsteeme ka hajareostus, mis võib pärineda põllumajandusest. Intensiivse põllumajandustootmisega hõlmatud alad on tasapisi suurenenud (32% võrreldes aastaga 2004) ja ka taimekaitsevahendite kasutus hektari põllumajandusmaa kohta (3,5 korda võrreldes aastaga 2004) on kasvanud.

Eesti tugev külg on loodushoid klassikalises mõttes: 2017. aastal oli looduskaitsealasid 18,7% maismaa territooriumist ehk rohkem kui paljudes Euroopa riikides. Põlismetsad on paljude taime- ja loomaliikide ainus elupaik (nt paljud samblikud, samblad ja seened, imetajatest lendorav, lindudest must-toonekurg jt) ja metsade laialtleviku puidukasutuse tõttu võivad metsade ökosüsteemid muutuda või hävida ning tekkida isoleeritud metsasaared väikese arvukusega isoleeritud kooslustega. Ka võib killustunud looduskeskkond kahjustada neid loomaliike, kellel on vaja suurt ühtset elamisaala. Kaitstava metsamaa osatähtsus kogu metsamaas oli 2017. aastal ligikaudu 26%. Rangelt kaitstavate metsamaisade pindala oli 2017. aastal 0,3 miljonit hektarit ehk 13% metsamaa kogupindalast. Viimase 10 aastaga (võrreldes 2008. aastaga) on rangelt kaitstava metsa pindala suurenenud 1,3 korda.

Keskkonna valdkonna üks globaalseid eesmärke on veevarude jätkusuutlik haldamine (eesmärk 6). Eestis on joogivee allikas suuresti looduslik põhjavesi, vaid Tallinnas ja Narva kasutatakse suure olme- ja joogivee tarbimise tõttu pinnavett. Põhjaveest on Eestis hakatud kasutama säästlikumalt: veevõtt on vähenenud ning ühe elaniku kohta kasutati Eestis 2016. aastal 34 kuupmeetrit põhjavett ehk ligikaudu viiendiku võrra vähem kui 2000. aastal, mil põhjaveekasutus ületas ühe elaniku kohta aastas 40 kuupmeetrit. Puhta joogivee kättesaadavuse tagamine on veevarude jätkusuutliku majandamise üks külg. Üleilmsel tasemel on veel oluline maailmamere ühine majandamine ja jagamine. Inimtegevus, mis võib mõjutada veekvaliteeti, on laialdane ja mitmekesine. Siiski on Eestis ka veekogudesse juhitud puhastamata või osaliselt puhastatud heitvee kogused vähenenud, samuti on vähenenud Läänemere vooluveega jõudev reostus. Eesti pinnaveekogumitest oli

^a 2015. aastal võtsid riigipead ja valitsusjuhid vastu deklaratsiooni „Muudame maailma: säästva arengu tegevuskava aastaks 2030“, kus on kirjas 17 ülemaailmset säästva arengu eesmärki, 169 alaeesmärki ning suunised nende elluviimiseks.

^b Keskkonnavaldkonna väljavõtte.

^c Wikipedia järgi on eutrofeerumine ehk eutrofikatsioon (< eu + kreeka *trophē* 'toit') tavaliselt veekogude, harvem maa, rikastumine taimede toitainetega, peamiselt fosfori- ja lämmastikuühenditega. Terminit kasutatakse tavaliselt iseloomustamaks ökosüsteemi esmatootjate (enamasti fütoplanktoni ja kõrgema veetaimestiku) suurenenud produktiooni ehk teisisõnu taimede ülemäära kasvu ja sellega kaasnevat lagunemisprotsessi, mis toob sageli kaasa hapnikupuuduse ja veekvaliteedi halvenemise, mõjutades negatiivselt kalade ja teiste veeloomade elukeskkonda.

2016. aastal vähemalt heas koondseisundis 55%. Seoses suurenenud keskkonnanõuetega ei ole 2016. aastast alates Eestis mitte ühtegi heas või väga heas seisundis rannikuveekogumit.

Kui vee ja ökosüsteemide valdkonnas on Eestis edusammud probleemide ees suhtelises ülekaalus, siis kolmes tegevusvaldkonnas on nii Eestis kui ka üleilmselt probleeme rohkem: mittesäästlikud tootmis- ja tarbimismustrid, keskkonda survestav energiatootmine ning eelnenuga seotud suur globaalsete kliimagaaside teke.

Kliimaprotsessid ja -muutused on nii globaalsed kui ka lokaalsed (13. eesmärk). Võimalike lahendusteni viivad otsused rakenduvad aga kohalikul tasemel ja eeldavad muutusi tootmises ja tarbimises. 2015. aastal sõlmiti ÜRO Pariisi kliimakonverentsil (COP 21) ülemaailmne kliimalepe, mille eesmärk on hoida kontrolli all kliimamuutusi ja tagada, et temperatuur Maal ei tõuseks rohkem kui 2 °C. EL-i eesmärk on vähendada kasvuhoonegaaside heidet 2050. aastaks 80% (võrreldes 1990. aastaga). Eesti on võtnud vahe-eesmärgiks vähendada aastaks 2030 kasvuhoonegaaside heidet vähemalt 40% võrreldes 1990. aasta tasemega ning aastaks 2050 samuti 80%. Aastaks 2016 oli kasvuhoonegaaside heide Eestis 1990. aastaga võrreldes vähenenud poole võrra (51,4%), selle põhiline faktor oli 1990. aastatesse jääv suur tootmistegevuse vähenemine.

Kui vaadata selle sajandi trende, siis absoluutväärtustes ei olnud 2016. aastaks võrreldes 2000. aastaga kasvuhoonegaaside heide Eestis vähenenud, vaid oli veidi suurem (13,4%). Eesti tootmises tekib ülejäänud Euroopa riikidega võrreldes rohkem kasvuhoonegaase: nii tekkis 2015. aastal ühe SKP euro kohta kolm korda rohkem kasvuhoonegaaside õhuheitmeid kui Euroopa Liidus keskmiselt. Areng suhteliste näitajate põhjal on aga positiivsel teel. Ühe SKP ühiku (euro) kohta tekkis 2015. aastal kolmandiku võrra vähem kasvuhoonegaase kui 2000. aastal (vastavalt 1,1 CO₂ ning 1,6 CO₂ ekvivalent-kilogrammi). Majandus (SKP) on kasvanud siiski kiiremini ja osaliselt on ka tekkinud kasvuhoonegaaside kogused SKP-st lahti seotud. Ühe kasvuhoonegaasi – metaani – tekkinud absoluutkogused on Eestis siiski vähenenud (võrreldes 2000. aastaga ligi 15%).

Kasvuhoonegaasid pärinevad enamikus riikides suuresti energeetikasektorist. Ka Eestis on need väga suures osas pärit põlevkivienergeetika sektorist. Nii on üleilmsete eesmärkide saavutamine vastastikku seotud: ühelt poolt kliimamuutuste ohjamine (**13. eesmärk**) ja teiselt poolt jätkusuutlik energiatootmine (**7. eesmärk**).

Energiakasutuse säästlikkus ja keskkonnasõbralikkus on Eesti energiapoliitika üks eesmärkidest. Pikas perspektiivis tagaks taastuvenergia kasutus energeetika jätkusuutlikkuse nii energiasõltumatuse, taskukohasuse kui ka keskkonnasõbralikkuse kriteeriumitest lähtudes. Taastuvatest allikatest toodetud energia osatähtsus lõpptarbimises on Eestis 2006. aastast alates pidevalt suurenenud: kui 2006. aastal oli taastuvenergia osatähtsus 16,1%, siis 2016. aastaks oli see tõusnud 28,8%-ni. Eesti on jõudnud juba Eesti energiamajanduse arengukava eelnõus aastaks 2020 seatud eesmärgini, mis näeb ette, et taastuvenergia osatähtsus lõpptarbimises peaks ulatuma 25%-ni. Eesti edu varjutab see, et peamine taastuvenergiaallikas on praegu metsadest pärinev biomass: küttepuit, puiduhake ja -jäätmel. Väiksema keskkonnamõjuga hüdro-, päikese- ja tuuleenergia osatähtsus on veel üsna väike. 2016. aastal tekkis biomassist taastuvenergia tootmisel 4,1 miljonit tonni CO₂ heitmeid. Küll aga seostub metsamaa taasmetsastumisel süsinikku taas puitsesse biomassi.

Eesti on Euroopas praegu üks suurima energiasõltumatusega riike, kuigi sinne energiasõltumatus on üsna tinglik, põhineb see ju suuresti vaid põlevkivil. Energia taskukohasuse probleem on samas Eestis väiksem kui paljudes arengumaades. Ka moodustavad kulutused energiale aina väiksema osa kodumajapidamiste kogukuludest ja nende osatähtsus oli 2017. aastal jõudnud 8,9%-ni.

Majanduse energiakasutust iseloomustav energiatootlikkus on Eestis aastaid mõõdukas tempos suurenenud (2016. aastaks 17% võrreldes 2007. aastaga) nii seoses energiamahuka tööstuse kahanemise, majanduse struktuurimuutuste, kütuse- ja tooraine hindade tõusu, elektrienergia ekspordi vähenemise kui ka majanduskasvuga. Kui energia lõpptarbimine vähenes aastaks 2016 (võrreldes 2008. aastaga) 0,5%, siis SKP suurenes samal perioodil 6,5%.

Nii globaalsel tasemel kui ka Eestis on **jätkusuutlike tarbimis- ja tootmismustrite tagamise (eesmärk 12)** sihtidena 2030. aasta fookuses loodusvarade säästev majandamine ja tõhus kasutamine, taaskasutus ning ringlussevõtt, et vähendada jäätmete teket. Samuti on oluline maksustamise ümberkorraldamine, et printsip „saastaja maksab“ rakenduks ning raiskav tarbimine väheneks.

Eesti tarbimis- ja tootmismustreid mõjutab samuti põlevkivi kaevandamine ja kasutamine. Põlevkivi kasutamine viib Eesti negatiivses mõttes EL-i juhtriikide hulka nii õhusaasteainete kui ka kasvuhoonegaaside heitmete, jäätmetekke (sealjuures ohtlike jäätmete), veekasutusega. Põlevkivi kasutus suurenes 2016. aastaks 27% (võrreldes 2000. aastaga) ja sellega koos on siiski suurenenud ka probleemid, mis on seotud põlevkivi kasutusega. Surve keskkonnale ei ole ajas vähenenud: jäätmete teke on suurenenud ligikaudu kaks korda ja ohtlike jäätmete teke poole võrra võrreldes 2000. aastaga (põlevkivist pärineb vastavalt 75% tava- ja 83% ohtlike jäätmeid). 2000. aastal tekkis 4,0 miljonit tonni põlevkivi kaevandamise ja rikastamise jäätmeid, 1,0 miljonit tonni põlevkivi utmisjäätmeid ja 4,9 miljonit tonni põlevkivituhka. 2016. aastal tekkis neid jäätmeid vastavalt 10,8 miljonit, 0,6 miljonit ja 8,9 miljonit tonni. Siiski on jäätmete taaskasutusmäär suurenenud 14%-st 2000. aastal 38%-ni 2016. aastal.

Suur majanduse sisendressursi ja jäätmete kogus on probleemne nii majanduslikus mõttes kui ka keskkonna vaatenurgast. On ju tegu ressursidega, mida võib potentsiaalselt taaskasutada või ümber töödelda, teisalt aga on probleem ladestamine keskkonda või põletamine ja seda ohtlike ühendite võimaliku õhku lekkimise, pinnasesse ning põhjavette sattumise tõttu.

Keskkonna- ja ressursikaitse fiskaalmeetmed on loodud selleks, et vähendada sisendressursi ja jäätmeid ning keskkonnale tehtavat kahju. Keskkonnamaksudest saadav tulu on aastaid suurenenud (147 miljonist 2001. aastal kuni 645 miljoni euroni 2016. aastal). Keskkonnamaksude ja -tasude rakendamise peaeesmärk on keskkonda saastava ja ressursse raiskava tegevuse maksustamise kaudu muuta tootmist ja tarbimist nii, et vähemsaastav saaks arengueelise ning ajapikku ka

keskkonnamõju väheneks. Kuigi keskkonnamaksude osatähtsus SKP-s on suurenenud (2001. aastal oli osatähtsus 2,1%, 2016. aastal 3,1%), ei ole paljudes valdkondades maksustatud keskkonnakasutus ja surve vähenenud.

Keskkonnakaitse arenguga on kaasnenud keskkonnasektori kasv, sh keskkonnahoiuteenuste osutamine, keskkonnasõbralike ja ressursitõhusamate toodete tootmine, tehnoloogiauuendused ning päris uute keskkonnasõbralike tootmisprotsesside väljatöötamine. Keskkonnakaupade ja -teenuste sektor moodustas 2015. aastal juba ligi 6% Eesti kogumajandusest ning pakkus tööd ligi 32 500 inimesele, mis on mahu poolest võrreldav kinnisvarasektori toodanguga ning hõivatute arvu poolest kunsti, meelelahutuse ja vaba aja (ning muude seotud teenindavate tegevusalade) sektoriga. Keskkonnakaupade ja teenuste toodang oli 2015. aastal 2,6 miljardit eurot ning suuremad sellest olid energiatõhus ehitus, jäätmekäitlus ning taastuvenergia. Keskkonnakaupu toodeti 1,1 miljardi euro väärtuses. Põhilised keskkonna valdkonna kaubad olid seotud taastuvenergia ja energiatõhususega (põhiliselt hoonete soojustamisel kasutatavad kaubad). Eksport moodustas keskkonnakaupade ja teenuste sektori toodangust 2015. aastal ligi 15%. Keskkonnakaupade ja -teenuste tarbimine mõjutab suuresti üleminekut ressursitõhusamale, keskkonnahoidlikumale ja väiksema CO₂ heitega majandusele.

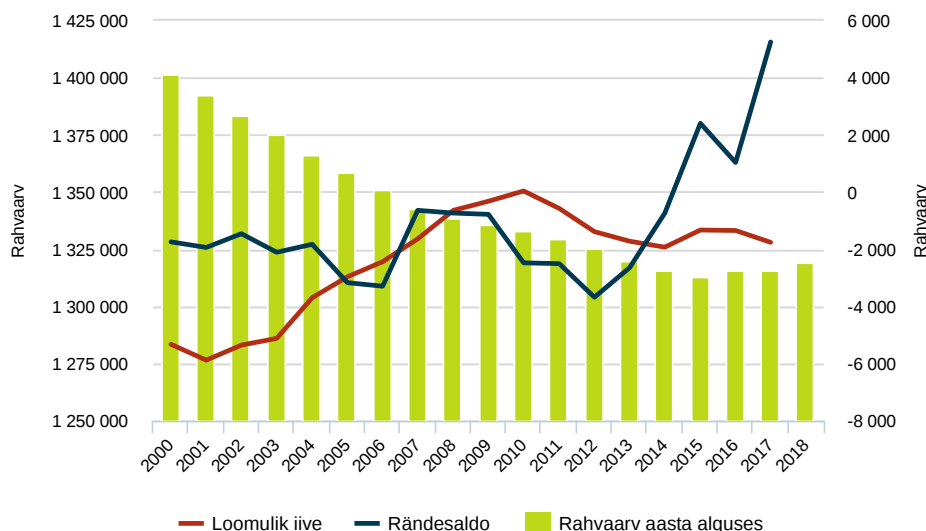
EESTI ON JUBA KOLM AASTAT OLNUD POSITIIVSE SISSEÄNNU MAA

Alis Tammur

Eesti rahvaarv suureneb. Juba kolm aastat on välisrände saldo olnud positiivne ja kahel aastal neist on sisseärranne kompenseerinud loomuliku iibe miinuse – suurenenud on ka rahvaarv. Samal ajal ei ole sündide arv märgatavalt muutunud ja laste arv naise kohta jääb endiselt palju alla taastetaset. Vananemine on endiselt oluline rahvastikku kujundav protsess.

Eesti rahvaarv on viimastel aastatel suurenenud ja see on kõige olulisem muutus pärast taasiseseisvumist. Ajavahemikul 2000–2015 vähenes rahvaarv 88 000 inimese võrra ehk 6,5%. See teeb keskmiseks aastaseks vähenemiseks 6000 inimest. Järgnenud kolme aasta jooksul suurenes rahvaarv 3000 inimese võrra, mis tähendab ligi 0,5% kasvu. 2018. aasta 1. jaanuari seisuga elas Eestis 1 319 000 inimest ehk rohkem kui neli aastat tagasi.

Rahvaarvu ja seda mõjutavate sündmuste muutus, 2000–2018

Allikas: Statistikaamet

Rahvaarvu muutumist on mõjutanud nii loomulik iive (näitab sündide ja surmade vahelist tasakaalu) kui ka ränne. Eri perioodidel on nende komponentide mõju olnud erineva tugevuse ja suunaga. Loomulik iive mõjutas selle sajandi alguses rahvaarvu kahanemist rändest rohkem – aasta jooksul sündis 5000–6000 inimest vähem kui suri. Esimese kümnendi lõpuks ehk 2010. aastaks jõudis loomulik iive isegi nõrgalt plusspoolele. Järgnenud aastatel loomulik iive vähenes ja kõikus vahemikus –1300 kuni –1900. Eestlaste loomulik iive on suhteliselt tasakaalus. Praegu on see negatiivne vaid 100 inimese võrra. Perioodil 2008–2012 oli see positiivne.

Kui iibe komponente eraldi vaadata, siis on näha, et surmade arv on 8 aastat järjest püsinud stabiilselt 15 000–16 000 vahel. Vanemaealiste hulk rahvastikus küll suureneb, kuid oodatav eluiga pikeneb ja see ei mõjuta veel surmade arvu. Eesti inimeste oodatav eluiga sünnimomendil oli 2016. aastal 77,8 eluaastat. Meestel oli see 73,2 ja naistel 81,9. Meeste ja naiste oodatava eluea erinevus oli 8,7 aastat, mis on võrreldes teiste kõrgelt arenenud riikidega üsna suur vahe. Ajaga on see vähenenud: 2000. aastal oli meeste ja naiste oodatava eluea erinevus 10,5 aastat. Meeste ja naiste sündide-surmade vahe on natuke erinev. Mehi sünnib rohkem, mis on üldteada, kuid huvipakkuv on surmade arvu muutus: alates 2009. aastast on meeste surmasid arvuliselt vähem kui naiste omi. Seetõttu on meeste loomulik iive tasakaalule lähemal, 2009.–2011. ja 2016. aastal positiivne. Seda saab seletada meestest palju suurema hulga vanemaealiste naiste olemasoluga Eesti rahvastikus – vähemalt 80-aastaste hulgas on ¾ naised.

Sündide arv oli sajandi alguses umbes 13 000 sündi aastas. See hakkas suurenema ja jõudis 2008. aastal veidi üle 16 000 lapseni. Summaarne sündimuskordaja (keskmine laste arv naisel) oli siis 1,72. Järgnenud aastatel hakkasid sündimuse näitajad halvenema ja 2013. aastal oli 2500 sündi vähem. Summaarne sündimuskordaja oli 2013. aastal 1,52. Mõlemad näitajad olid tõusujärgse perioodi madalaimas punktis. 2017. aastal sündis ligi 13 800 last – sündide arv veidi suurenes. Sündide arvu kasv ei ole suur, kuid kui arvestada, et sünnitusealiste naiste arv väheneb, siis tegelikult on sündimus suhteliselt stabiilne. Summaarne sündimuskordaja oli 2017. aastal 1,6. Sündide edasilükkamise tõttu on naised aina vanemas eas sünnitama hakanud. Kui kakskümmend aastat tagasi sünnitasid peamiselt 20–29-, siis nüüd 25–34-aastased.

Registreeritud välisrände saldo (sisse- ja väljarände sündmuste vahe) oli aastatel 2000–2003 stabiilselt umbes 2000 inimesega miinuses. Järgnenud kahel aastal vähenes see veelgi ja oli miinuses enam kui 3000 inimese võrra. Alates 2007. aastast rändesaldo suurenes ja jäi kolmeks aastaks vähem kui 1000 inimesega miinusesse. 2010–2012 suurenes väljarännanud inimeste arv jällegi. Kui registreeritud sündmuste järgi oli perioodi 2000–2011 välisrände saldo –23 000, siis 2011. aasta rahvaloendus näitas, et tegelikult oli lahkujate arv palju suurem. Hinnanguliselt lahkus registreerimata veel

19 000 inimest, mis teeb 12 aasta kogu rände saldoks –42 000. Alates 2013. aastast arvestab rahvastiku- ja rändestatistika nii registreeritud kui ka registreerimata rännet, rändesaldo on suurenenud ja alates 2015. aastast on saldo olnud positiivne.

Meeste ja naiste rändekäitumine on erinev. Üldjoontes lahkus negatiivse rändesaldo perioodil Eestist naisi poole rohkem kui mehi. Nüüd, kui rändesaldo on mõlema soo puhul plussis, saabub naisi kolmandiku võrra vähem kui mehi. Välisrändes osalejad on enamasti nooremas tööeas ehk 20–39-aastased. Üsna aktiivsed elukohavahetajad üle Eesti piiri on ka 40–59-aastased, kuid neid on juba umbes poole vähem. Saldo järgi võitis Eesti 2017. aastal toimunud välisrändest 20–39-aastaseid inimesi 2500, 40–59-aastaseid oli tuhande võrra vähem. Alla 5-aastaste ränne on viimased kolm aastat olnud umbes 300 inimesega plussis, mis näitab lastega perede saabumist. Umbes pooltel juhtudel tähendab see tagasirännet – Eesti kodakondsusega 0–4-aastaste rändesaldo on umbes 150 lapsega plussis.

Rändes toimuvast arusaamiseks tuleb seda uurida kodakondsuse järgi. Eesti välisrändes mängivad Eesti kodanikud kõige olulisemat rolli. Nad moodustavad pooled sisserändajatest ja 2/3 väljarändajatest. Eesti kodanike väljaränne on olnud siiani negatiivse saldoga. Viimastel aastatel on see küll suurenenud, aga kergelt plussi jõudis see näitaja vaid 2017. aastal, mil siia saabus 500 Eesti kodanikku rohkem kui siit lahkus. Ühe aasta andmete põhjal ei saa veel väita, et see trend oleks muutunud. Positiivne rändesaldo on Euroopa Liidu kodanikel ja kolmandatest riikidest saabujatel. EL-ist tuleb enam Soome ja Läti kodanikke, kolmandatest riikidest saabujate hulgas on kõige rohkem Ukraina ja Vene kodakondsusega inimesi. See näitab, et Eesti suhtleb enim naaberriikidega.

Rahvaarvu muutuse juures on oluline vaadata ka selle osade muutust, sest vanuserühmades toimuvad protsessid võivad erineda üldistest trendidest. Kõik kolm rahvastikusündmust mõjutavad eri vanuserühmasid – sünid mõjutavad laste arvu, surmad vanemaealisi ja ränne tööelisi. Palju on räägitud, et Eesti rahvastik vananeb. Vähemalt 65-aastaste arv on alates taasiseseisvumise ajast suurenenud ja see kasv on olnud viimastel aastatel 1–2% aastas. Vanemaealiste arvu kasvu saab seletada pikeneva elueaga ja suurte vanuserühmade jõudmisega pensioniikka. Suurenenud on ka vanemaealiste osatähtsus rahvastikus. 1989. aastal oli vähemalt 65-aastaseid inimesi 11,4% ja 11 aastat hiljem ehk 2000. aastal oli neid 14,9%. Edasi on vanemaealiste osatähtsus olnud eelnenud aasta omast 0,2–0,3% võrra suurem ning 2018. aastal oli see 19,6%.

Laste arvu ja osatähtsuse muutuse trend on teistsugune. 1989. aastal oli 0–14-aastaseid Eestis kolmandiku võrra rohkem kui praegu, 2018. aastal oli neid poole rohkem kui vähemalt 65-aastaseid. Kogurahvastikust moodustasid lapsed 1989. aastal 22,3%. Alates 2004. aastast on lapsi vanemaealistest vähem. Tegelikult on 2000ndate esimese kümnendi lõpus toimunud sündimuse kasvu tõttu alates 2009. aastast laste arv ja osatähtsus rahvastikus suurenenud – aastal 2008 oli 0–14-aastaseid 14,8%, kuid praegu on 16,2%. Arvestades, et sünditusealiste naiste arv väheneb igal aastal, siis võib eeldada, et lähitulevikus hakkab vähenema laste hulk rahvastikus.

Riigi majandusele ja üldisele toimimisele mõtlevatele inimestele on kõige tähtsam näitaja nende kahe vanuserühma vahele jääv tööeliste vanuserühm ja selle muutumine. 15–64-aastaste vanuserühma suurus on alates 1989. aastast vähenenud. 1990ndate alguses lahkus suur osa Nõukogude Liidu okupatsiooniga Eestisse toodud sõjaväelastest ja töolistest. Tööelise elanikkonna osatähtsus hakkas vähenema alles 2007. aastast, mil 1990ndate vähese sündimuse tõttu väikesearvulised aastakäigud jõudsid tööeliste hulka. Tööeliste osatähtsus oli 2006. aastal 68% ja on nüüd ehk 12 aastat hiljem 64%. Tööeliste arv on viimase kümne aastaga vähenenud 61 000 inimese võrra. Kui 2008. aastal vähenes see vaid 3000 inimese võrra, siis 2012. aastal ligi 10 000 võrra. 2012–2014 oli keskmine aastane tööeliste arvu vähenemine 9000, kuid edasi on vähenemine aeglustunud ja viimaste aastate positiivse sisserände tagajärjel on tööeliste hulk kolme aasta (2015–2017) keskmisena vähenenud umbes poole võrra ehk 4000 inimest aastas.

KUTSE- JA KÕRGHARIDUSES SUURENEB VANEMATE ÕPPURITE OSATÄHTSUS

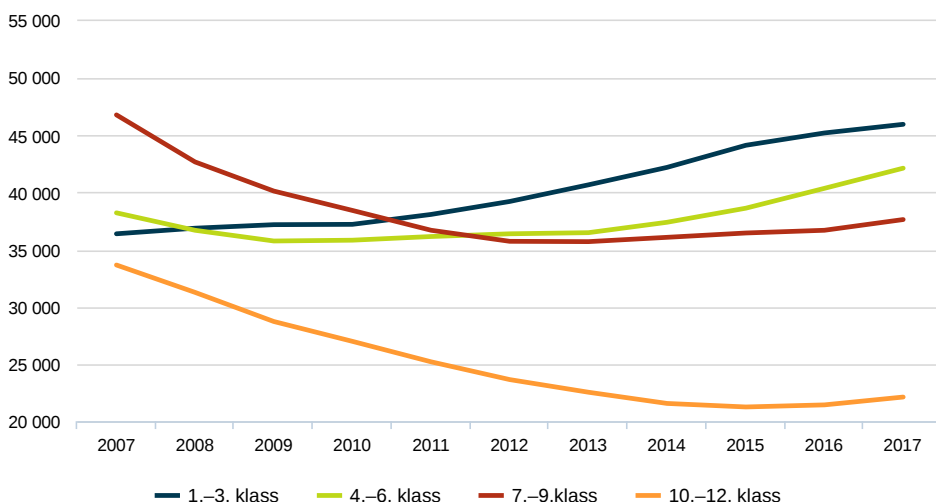
Riina Leinbock

2017/2018. õppeaastal omandas Eestis üldharidust 153 300, kutseharidust 24 100 ja kõrgharidust ligi 46 200 õppurit. Võrreldes eelmise õppeaastaga suurenes õpilaste arv üldhariduses 4100 ja kutsehariduses vähenes 900 võrra. Üliõpilaste arv kahanes 1600 võrra.

Hariduse madalaimat taset – alusharidust – saab omandada koolieelses lasteasutuses. 2017/2018. õppeaastal käis 628 koolieelses lasteasutuses 66 900 last ehk ligi 700 last vähem kui aasta varem. Kui aastatel 2003–2014 suurenes laste arv koolieelsetes lasteasutustes pidevalt, siis alates 2015. aastast on see vähenenud. Kõige enam vähenes võrreldes eelnenud aastaga 5- ja 6-aastaste laste arv lasteaedades. Kõigist 3–6-aastastest lastest käis koolieelses lasteasutuses 88%.

2017/2018. õppeaastal oli Eestis 517 statsionaarse õppevormiga üldhariduskooli – 351 põhikooli ja 166 gümnaasiumi. Põhikoolide arv suurenes viimasel kümnel aastal 8 kooli võrra, gümnaasiumide arv aga vähenes enam kui 60 võrra. Koolivõrgu korrastamise tulemusel on viimastel aastatel keskmine õpilaste arv ühe kooli kohta suurenenud, 2017/2018. õppeaastal oli põhikoolis keskmiselt 360 ja gümnaasiumis 130 õpilast. Viimastel aastatel on gümnaasiumide arvu vähenemine kiirenud ja suurenenud on põhikoolide arv, mille tõttu on lõppeval õppeaastal vaid 32% kõigist üldhariduskoolidest gümnaasiumid. Enne 2013/2014. õppeaastat püsis see näitaja aastaid 40% piirimal.

Õpilased üldhariduse statsionaarses õppes kooliastme järgi, 2007–2017^a

^a Aasta näitab õppeaasta algusaastat.

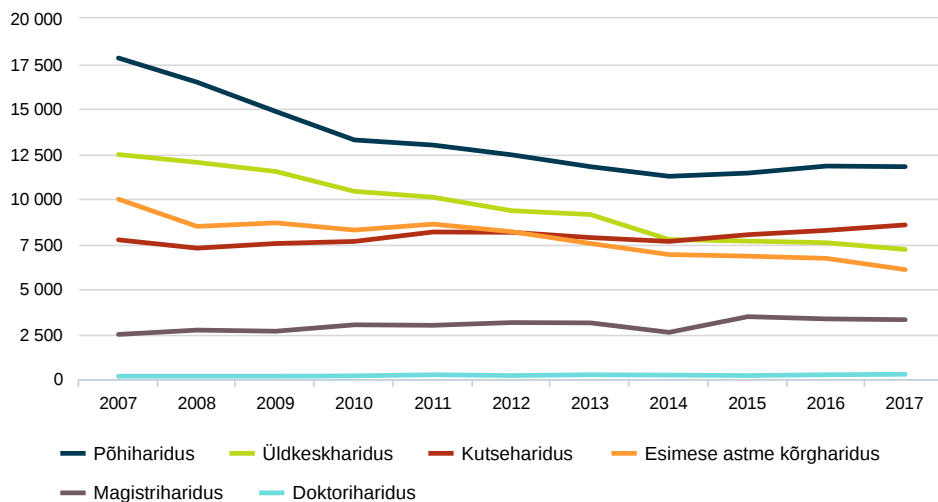
Allikas: EHIS

Üldharidust omandas 2017/2018. õppeaastal ligi 153 300 õpilast, neist statsionaarses õppes 147 800 ja mittestatsionaarses üle 5000 õpilase. Statsionaarse õppe õpilaste arv suurenes aastaga 4100 võrra, kõige enam (4,3%) 4.–6. klassis. Põhikooliõpilasi oli 2017/2018. õppeaastal üle 125 700, mis on 3,6% rohkem kui 10 aastat tagasi ja ligi 13% rohkem kui 5 aastat tagasi. Vahepealne õpilaste arvu vähenemine asendus taas suurenemisega. Esimesse klassi astujate arv on olnud kümme aastat tõusuteel ning ületas kolmel viimasel õppeaastal 15 000 piiri. Kümne aastaga on märkimisväärselt muutunud õpilaste jaotus põhikooli esimese (1.–3. klass), teise (4.–6. klass) ja kolmanda (7.–9. klass) kooliastme vahel. I ja II kooliastmes õppijate arv kasvas, III astmes aga algul kahanes kiiresti, kuid viimasel neljal aastal asendus kiire vähenemine mõõduka suurenemisega. Nimetatud järsust kahanemisest tingituna vähenes kiiresti põhihariduse omandanute arv, mis on nüüdseks stabiliseerunud 11 800 piirimaile. Gümnaasiumiõpilaste arv on vähenenud alates 2005/2006. õppeaastast, kuid 2016/2017. aastal hakkas see suurenema ja kasvas selleks õppeaastaks 22 100 õpilaseks, mis on umbes 670 õpilast rohkem kui mullu. 2017. aastal gümnaasiumilõpetajate arv veel vähenes. Üldalt oodud muutused on tingitud muutustest rahvastiku vanuskoosseisus.

Kutseharidust omandas 2017/2018. õppeaastal 24 100 õpilast. Õpilaste koguarv kutsehariduses on juba pikka aega aeglaselt vähenenud hoolimata mõningastest kõikumistest. Lõpetajate arv on viimasel kolmel aastal olnud kasvutrendis. Nimetatud kasv on tingitud uute lühema õppeajaga õppekavade rakendamisest ja õpingute katkestajate arvu vähenemisest. Kiiresti on suurenenud põhiharidusel baseeruv kutseõppes õppijate osatähtsus. 2017/2018. õppeaastal õppis kõigist kutsehariduse omandajatest 76% põhiharidusel ja 20% keskharidusel baseeruv õppes, 4,4% õpilastest oli põhihariduse nõudeta kutseõppes. 2013/2014. õppeaastal, kui põhiharidusel baseeruv kutseõppes õppijate osatähtsus oli seni väikseim, olid vastavad arvud 55%, 43% ja 1,4%.

Viimase kümne aasta jooksul on suurenenud vähemalt 25-aastaste õpilaste osatähtsus kutseõppes 15,1%-st 2007/2008. õppeaastal 36,7%-ni 2017/2018. õppeaastal. Vähemalt 25-aastaseid õppureid on nüüd juba ligi 8900^a. Kuni 19-aastaste (k.a) õppurite osatähtsus on samal ajal vähenenud kahest kolmandikust 46%-ni. Nimetatud muutus näitab täiskasvanute suurenenud valmisolekut juurde õppida ja oma konkurentsivõimet tööturul parandada. Kutseõppes on juba aastaid olnud mehi mõnevõrra rohkem kui naisi. Viimase kümnendi suurim meesõppurite osatähtsus (56,6%) oli aastatel 2009 ja 2010, praeguseks on see vähenenud 52,3%-ni.

Hariduse omandanud haridustaseme järgi, 2007–2017^b

^b Aasta näitab õppeaasta lõpuaastat.

Allikas: EHIS

2017/2018. õppeaastal andis Eestis kõrgharidust 20 kõrgkooli, neist 6 olid eraõppeasutused. Kõrgharidust andvate õppeasutuste arv oli suurim aastatel 2001 ja 2002 (49 õppeasutust), pärast seda on arv aasta-aastalt vähenenud. Noorte arvu vähenemise tõttu on märgatavalt kahanenud ka üliõpilaste arv. 2017/2018. õppeaastal omandas Eestis kõrgharidust ligi 46 200 üliõpilast ehk kolmandiku võrra vähem kui 2010/2011. õppeaasta maksimumtasemel (üle 69 000 tudengi). Kiire vähenemine puudutas eelkõige bakalaureuseõppes ja rakenduskõrghariduses õppijaid, magistriõppe üliõpilaste arv on olnud üsna stabiilne. Lõpetanute arv on vähenenud samuti bakalaureuseõppe ja rakenduskõrghariduse (ehk kõrghariduse esimese astme) omandanute arvu vähenemise tõttu, kuid muutused on siin aeglasemad. 2016/2017. õppeaastal lõpetas kõrgkooli 9600 üliõpilast, neist ligi kaks kolmandikku omandas esimese astme kõrghariduse.

Et nooremate üliõpilaste arv väheneb vanemate õppijate arvust palju kiiremini, on vanemate õppijate osatähtsus kõrghariduses aastatega suurenenud. Kümme aastat tagasi (2007/2008. õppeaastal) oli 63% üliõpilastest alla 25-aastased, selleks õppeaastaks on nende osatähtsus vähenenud 52%-ni. Samal ajal kasvas 25–29-aastaste osatähtsus 16%-st 21%-ni ja vähemalt 30-aastaste õppijate osatähtsus 21%-st 27%-ni. Sarnane tendents iseloomustab kõrgkooli sisseastujaid – 10 aastat tagasi oli 72% vastuvõetutest alla 25-aastased, 2017. aasta sügisel vaid 62%. Vähemalt 30-aastaseid sisseastujaid oli 2017. aastal juba rohkem kui viiendik, sh magistriõppesse (v.a integreeritud õpe) astujaid üle 35%. Naisi on üliõpilaste hulgas viimastel andmetel 59% ja lõpetanute hulgas 63%. Viimasel kümnendil aastal on naiste ülekaal kõrghariduses mõnevõrra vähenenud, eriti lõpetanute seas. Kõige rohkem üliõpilasi (23%) õppis äranduse, halduse ja õiguse erialasid, järgnesid tehnika, tootmise ja ehituse (16%) ning humanitaaria ja kunstide erialad (13%). Samasugune erialade populaarsuse järjestus oli ka uute vastuvõetute seas.

^a Vanuse andmed siin ja edaspidi on saadud <https://www.haridussilm.ee>.

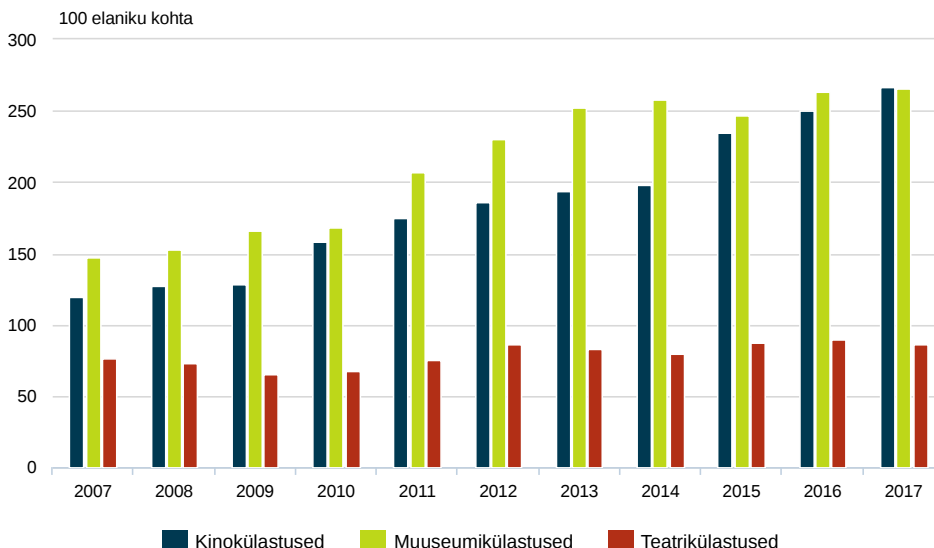
ILUKIRJANDUSTEASEID ILMUS REKORDILISELT PALJU

Riina Leinbock

2017. aastal oli nii muuseumi- kui ka kinokülastuste arv esimest korda üle 3,5 miljoni. Teatris käidi üle 1,1 miljoni korra. Trükitud ilukirjandusteoste nimetuste arv – 1173 raamatut – püstitas 2017. aastal uue rekordi. Rahvaraamatukogude lugejate arv on pärast kümmekond aastat kestnud vähenemist stabiliseerunud 353 500 lugeja juures.

Muuseumide arv on pärast Eesti taasiseseisvumist kolmekordistunud – 1991. aastal oli koos filiaalide ehk külastuskohtadega 81 muuseumi, 2017. aastal 242. Paaril viimasel aastal on siiski kümmekond muuseumi vähemaks jäänud. Koos muuseumide arvu pikaajalise suurenemisega on samal ajal kasvanud muuseumikülastuste arv, mis saavutas 2017. aastal senise rekordtaseme enam kui 3,5 miljoni külastusega. Hinnanguliselt 35% muuseumikülastustest tegid välituristid. Kõige enam käidi riigile kuuluvates muuseumites (66% külastustest), järgnesid kohaliku omavalitsuse (21%) ja erasektori (9%) muuseumid. Riigimuuseumide (69) on vähem kui kohaliku omavalitsuse (87) ja eramuuseumide (79), kuid nende kogud on viimastest märgatavalt suuremad, sisaldades 62% kõigist museaalidest. Väiksemast museaalide arvust hoolimata korraldavad era- ja kohalike omavalitsuste muuseumid aktiivsemalt näituseid. Nii on kõigist muuseumide korraldatud näitustest viiendik eramuuseumide korraldatud, ehkki neis on alla 3% museaalidest. Muuseumides töötas 2017. aastal 1853 töölepinguga töötajat. Töötajate arv on aastatega suurenenud tunduvalt aeglasemalt kui muuseumikülastuste arv. Näiteks viimase 10 aastaga suurenes töötajate arv 24%, külastuste arv aga 78%.

Kino-, teatri- ja muuseumikülastused, 2007–2017

Allikas: Statistikaamet

Teatriskäimise aktiivsus on mitu aastat samal tasemel püsinud. Teatris käidi 2017. aastal üle 1,1 miljoni korra. Esialgsel andmetel oli riigi- ja linnateatrites käike üle 865 000 – aasta varasemast 1% vähem. Kõige enam vaatajaid külastas sõnalavastusi (60%), sellele järgnesid muusikalavastused (17%)^a. Tantsu-, nuku-, mitmeliigi- ja muid lavastusi külastas märgatavalt vähem inimesi. Sõnalavastuste hulgas olid omakorda populaarseimad draamalavastused ja muusikalavastuste seas muusikalid. Tantsulavastuste hulgas eelistasid vaatajad klassikalist tantsu nüüdistsuule. Kaks kolmandikku vaatajatest külastas täiskasvanutele mõeldud lavastusi, ligi veerand lastelavastusi ning ülejäänud kümnendik noortelavastusi^b. Enam-vähem sama vaatajate jaotus sihtrühma järgi oli ka 10 aastat tagasi.

2017. aastal andsid teatrid kokku üle 6400 etenduse (sh 3820 riigi- ja linnateatrites) ja nende mängukavades oli kokku 550 lavastust (sh 320 riigi- ja linnateatrites). Nii nagu repertuaaris olevate lavastuste arv on ka uuslavastuste arv mitu aastat samal tasemel ehk 200 lavastuse piiril püsinud – 2017. aastal oli 195 uuslavastust (neist 100 riigi- ja linnateatrites). Viimase kümne aasta jooksul, kui teatristatistika on hõlmanud ka riikliku tegevustoetusega erateatreid, on nii repertuaaris olnud lavastuste kui ka antud etenduste arv suurenenud umbes kolmandiku võrra. Suurema osa sellest on andnud just erateatrid, mille arv on kümne aasta jooksul kahekordistunud. Riigi- ja linnateatrite arv on samal ajal ühe võrra vähenenud.

Kinokülastuste arv on suurenenud viimased 12 aastat järjest ja see ületas 2017. aastal esimest korda 3,5 miljoni piiri. 100 elaniku kohta tuli 2017. aastal 267 kinokülastust – üle kolme korra rohkem kui 2005. aastal. Keskmise piletihind suurenes samal ajal 4,3 eurost 5,5 euroni. Filmivalik Eesti kinolevis on aasta-aastalt laienenud, eriti kiiresti suureneb kinolevis Euroopa päritolu filmide arv. USA filmide arv kinolevis väheneb, kuid nende populaarsus vaatajate hulgas on suurem. 2017. aastal oli

^a Siin lõigus on kasutatud 2016. aasta andmeid.

^b Lastelavastusteks loetakse siin alla 17-aastastele ja noortelavastusteks 17–20-aastastele mõeldud lavastusi.

kinokülastajail valida 355 filmi vahel, neist 28 (8%) Eesti filmid, pooled olid toodetud Euroopa riikides (v.a Eesti), ligi kolmandik USA-s ja 10% muudes riikides.

Eestis toodetud filmide arv on aastati erinev. 2017. aastal valmis 22 täispikka filmi, neist viiel oli Eesti vähemuskaastootja. Täispika filmina peetakse silmas vähemalt 60 minutit kestvat filmi. Valminud täispikkadest filmidest olid pooled mängu- ja ülejäänud dokumentaalfilmid, Eesti kinolevisse jõudis neist 2017. aastal 13. Lühifilmide ehk alla 60 minutiliste filmide kategoorias valmis 30 mängu-, 70 dokumentaal- ja 7 animafilmi. Peale nende valmis arvukalt muud liiki lühifilme: reklaam-, maine- ja õppefilme, muusikavideoid jm. Peale filmide tootmise osutavad Eesti firmad välisettevõtetele erinevaid filmiteenuseid. 2017. aastal osutati nimetatud teenuseid 3,6 miljoni euro eest, aasta varem 2,1 miljoni euro eest. Lõviosa teenuste maksumusest kulus reklaamfilmidele.

2017. aastal anti Eestis välja 3161 nimetust trükitud raamatut, neist 1173 ilukirjanduses. Brošüüre ehk 5–48 lehekülje pikkuseid mitteperioodilisi trükitud väljaandeid oli 755 nimetust, neist umbes 200 ilukirjanduses ning 150 kujutavas ja tarbekunstis ning fotograafias. Välja antud raamatute nimetuste arv suurenes pidevalt kuni 2008. aastani (3710 nimetust), pärast seda on see aastati kõikunud. Ilukirjandusteoste (raamatute) nimetuste arv on viimastel aastatel suurenenud ja 2017. aastal saavutas see maksimumtaseme. Raamatute trükiarv on seevastu viimastel aastatel vähenenud, 2017. aastal trükiti neid 3 014 000 eksemplari, sh ilukirjandusteoseid 990 000. Kui vaadata raamatuid ja brošüüre koos, siis 2017. aastal ilmunud väljaannete nimetustest oli 82,4% eesti keeles ja 44,3% eestikeelsed algupärandid. Ilmunud lastekirjanduse nimetusi oli 784, mis on lähedane 2014. aasta rekordtasemele. Ajakirju tuleb Eestis aasta-aastalt järjest juurde. 2017. aastal ilmus 340 ajakirja, neist 292 eesti keeles. Seevastu ajalehtede arv on pärast 2008. aasta tippphetke (155 lehte) vähenenud. 2017. aastal ilmus 109 ajalehte, neist 74 eesti keeles.

Rahvaraamatukogude arv on Eestis järjepidevalt vähenenud juba 1990. aastate algusest saadik. 2017. aastal oli Eestis 532 rahvaraamatukogu, 1990-ndate alguses oli neid 100 võrra rohkem. Lugejate arv, mis 2000. aastate alguses oli 440 000–450 000 kandis, hakkas kiiresti vähenema pärast 2005. aastat. 2017. aastal oli rahvaraamatukogude lugejaid 353 500, mis on siiski 0,6% rohkem kui aasta varem miinimumtasemel. Keskmine laenutuste arv ühe lugeja kohta on aastati kõikunud. Suurim oli see 1990. aastate lõpul, mil üks lugeja laenutas keskmiselt 36 raamatut vm teavikut. Paaril viimasel aastal on laenutatud keskmiselt 29 teavikut lugeja kohta. Viimase kümne aasta jooksul on rahvaraamatukogude töötajate arv vähenenud 15%, mis ületab kaks korda lugejate arvu kahanemist samal perioodil. 2017. aastal töötas rahvaraamatukogudes 1434 inimest.

Nii nagu rahvaraamatukogudes on aastaid vähenenud ka kooliraamatukogude lugejate arv, mis on tingitud õpilaste arvu vähenemisest. Kooliraamatukogudes oli 2016/2017. õppeaastal 160 000 lugejat, iga lugeja laenutas keskmiselt 15 teavikut. Eriala- ja teadusraamatukogude lugejate arv on olnud tõusuteel ja jõudis 2017. aastal 231 200 lugejani. Laenutuste arv ühe lugeja kohta on eriala- ja teadusraamatukogudes küll väiksem, kuid neis raamatukogudes kasutatakse järjest enam arvutivõrgus olevat infot (andmebaasid, ajakirjad, e-raamatud jm).

TÖÖHÕIVE MÄÄR OLI 2017. AASTAL REKORDKÕRGE

Ülle Vannas

Töötuse määr oli 2017. aastal 5,8%, tööhõive määr 67,5% ja tööjõus osalemise määr 71,6%. Tööjõus osalemise määr tõusis 1,2 ja tööhõive määr 1,9 protsendipunkti. Töötuse määr langes 1 protsendipunkti. Tööhõive ja tööjõus osalemine olid püsivalt kõrged kogu 2017. aasta ja tegid viimase 20 aasta rekordeid. Endiselt vähenes mitteaktiivsete inimeste arv.

Tööturu olukorra hindamisel on olulised näitajad töötuse määr, tööhõive määr ja tööjõus osalemise määr. Need näitajad paranesid 2017. aastal peaaegu kogu aasta jooksul ja olid eelnenud aasta samadest näitajatest kvartalite võrdluses enamasti ees. Eesti töötuse määr on olnud langustrendis alates 2010. aastast, mil koguni 16,7% tööjõust oli tööta ja otsis aktiivselt tööd. Töötuse määr oli 2016. aastal 6,8% ja 2017. aastal 5,8%. Eesti näitaja oli 2017. aastal EL-i keskmisest (EL-28) 1,8 protsendipunkti madalam. Madalaim töötuse määr oli Tšehhil (2,9%) ja kõrgeim Kreekal (21,5%, vahe Eestiga oli 15,7 protsendipunkti).

Töötuid oli Eestis hinnanguliselt 40 300, kellest pea iga kolmas oli tööd otsinud kauem kui 12 kuud. Aastaga vähenes töötute arv 6400 võrra, seejuures pikaajaliste töötute arv vähenes 1300 võrra. Pikaajalisel töötul on suurem risk sattuda vaesusesse. Meeste pikaajalise töötuse määr oli suurem kui naistel (vastavalt 2,2% ja 1,6% tööjõust). Peale töötajate arvu vähenemise oli 2017. aastal vähem ka neid, kes olid kaotanud lootuse tööd leida. Eestlaste töötuse määr oli 2017. aastal 4,4% ja mitte-eestlastel 8,8%.

Vabasad töökohtasid oli 2017. aastal igas kvartalis üle 10 500, nii palju oli neid viimati majandusbuumi ajal. Vabad töökohad kipuvad aga olema töötajatele ebasobivas asukohas, peale selle on töö saamisel takistuseks vajalike oskuste puudumine. Madala haridustasemega (põhihariduse või sellest madalama haridusega) tööealiste töötuse määr oli 10,9%, samal ajal oli kolmanda haridustasemega inimeste seas töötuse määr vaid 3,2%. Tööturu heaks käekäiguks on oluline, et õpingutega jõutaks vähemalt keskhariduse omandamiseni. 2017. aastal oli 18–24-aastaste madala haridusega õpinguid mittejätkavate noorte osatähtsus 10,8%, seega ei jõutud veel strateegia „Euroopa 2020“ eesmärgini vähendada 18–24-aastaste madala haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte osatähtsust 9,5%-ni.

Tööhõive määr (kui suur osa tööealisest rahvastikust on tööga hõivatud) tõusis aastaga 1,9 protsendipunkti ja oli 2017. aastal 67,5%, mis on viimase 20 aasta kõrgeim näitaja. Hõivatute arv suurenes 14 000 võrra ja jõudis hinnanguliselt 658 600-ni. Hõivatute arv on suurenenud nii töötuse vähenemise kui ka seni mitteaktiivsete tööturule siirdumise tõttu. Endiselt on tööhõives erinevused soo, rahvuse ja elukoha järgi. Võrreldes 2016. aastaga tõusis 2017. aastal nii meeste kui ka naiste hõivemäär, kuid meeste hõivemäär oli 8 protsendipunkti kõrgem (vastavalt 71,6% ja 63,6%). Kui meeste tööhõive määr sõltus rahvusest vähe, siis mitte-eestlastest naistel oli hõivemäär üle 10 protsendipunkti madalam kui eesti rahvusest naistel. Võrreldes 2010. aastaga, mil tööturg oli kriisis, on kõige vähem paranenud 50–74-aastaste mitte-eestlastest naiste tööhõive määr, mis 2017. aastal oli vaid 46,8% (tõus 0,8 protsendipunkti). Maakonniiti oli 2017. aastal tööealiste hõivemäär kõige kõrgem Harju maakonnas (74,2%) ja madalaim Ida-Viru maakonnas (53,9%).

Euroopa Liidus jälgitakse tööhõives eelkõige 20–64-aastaste käekäiku. 2017. aastal oli Eesti tööhõive määr 20–64-aastaste seas 78,7%. 2015. aastal jõuti strateegias „Euroopa 2020“ püstitatud eesmärgini, mis Eesti puhul oli 76%. Selles vanuserühmas on tööhõive pidevalt suurenenud alates 2010. aastast, mil näitaja oli 12 protsendipunkti madalam. 2017. aastal olid Euroopa võrdluses selles vanuserühmas Eestist kõrgemad näitajad ainult Rootsil (81,8%) ja Saksamaal (79,2%). EL-28 keskmine tööhõive määr oli 72,2% ja väikseim oli see näitaja Kreekal 57,8%.

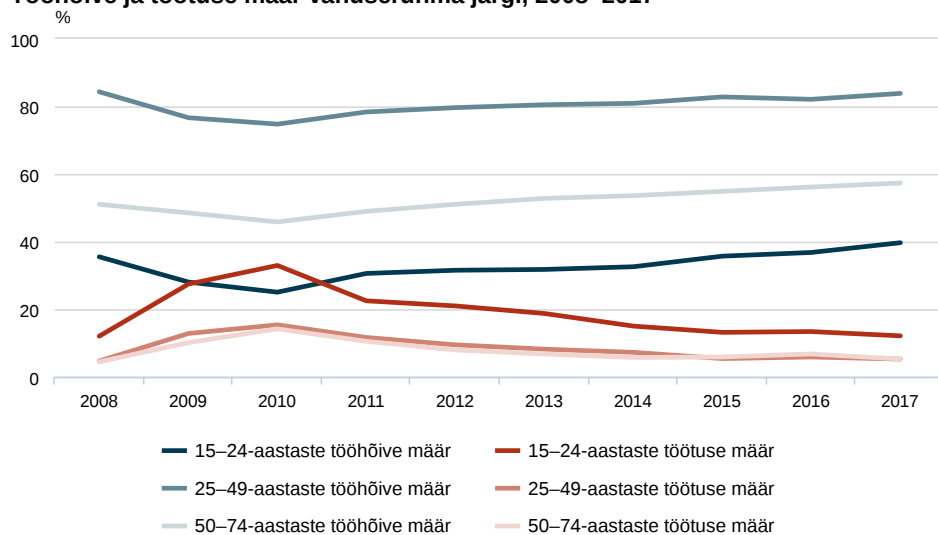
Põhitöökohal täistööajaga töötajate osatähtsus hõivatute hulgas on viimastel aastatel olnud 89–90% piires, 2017. aastal 89,2%. Täistööajaga töötavate inimeste arv suurenes aastaga 14 800 võrra. Osaajaga töötajate arv vähenes 800 võrra. Neid, kes ei olnud rahul osaajaga töötamisega ja sooviksid töötada tegelikult rohkem (vaeghõivatud), oli 3800 vähem. Vaeghõivatute osatähtsus oli viimase kümne aasta väikseim (0,7% hõivatutest).

Tööjõus osalemise määr näitab, kui suur osa tööealisest rahvastikust on tööturul aktiivne, st kui paljud on tööga hõivatud või tööta, kuid parasjagu otsivad tööd. See näitaja on Eestis samuti tõusuteel ja seda hõive suurenemise tõttu. Aastal 2017 oli tööjõus osalemise määr 71,6%, mis oli nagu tööhõive määrgi viimase 20 aasta kõrgeim. Aastaga tõusis näitaja 1,2 protsendipunkti. Tööturul aktiivsete inimeste arv suurenes aastaks keskmiselt 7000 võrra ja jõudis hinnanguliselt 699 000-ni. EL-28 riikidest oli 2017. aastal tööealiste aktiivsus Eestist suurem ainult Rootsis (72,7%), EL-28 keskmine oli 64,7% ja väikseim näitaja oli Itaalia (57,1%).

Peale hõivatute ja töötute on alati inimesi, kes ei soovi või ei saa töötada. Tööturu mõistes on nad mitteaktiivsed. Keskmiselt oli aastaks mitteaktiivseid 277 000, mis on 13 500 vähem kui 2016. aastal. Rahvusvahelise metoodika järgi on Euroopas korraldatud tööjõu-uuringutes tööhõivest välja arvatud lapsehoolduspuhkusel olivad, isegi kui neil on ametlik töösuhe säilinud. Rasedus-, sünnitus- või lapsehoolduspuhkusel olivaid oli 25 600. Mitteaktiivsete arv vähenes enim õppijate (5600), rasedus-, sünnitus- või lapsehoolduspuhkusel olivate (2900) ning pensioniiga (2700) oma mitteaktiivsuse peamiseks põhjuseks pidanute tõttu. Haiguse või vigastuse tõttu oli tööturult eemal keskmiselt 1000 inimest vähem kui 2016. aastal.

Kokkuvõtteks saab öelda, et Eesti tööturg oli 2017. aastal põhinäitajate järgi heas seisus, seda nii võrreldes varasemate aastate kui ka ülejäänud Euroopaga. 2017. aasta tööturu andmete järgi uus kriis praegu veel ei terenda.

Tööhõive ja töötuse määr vanuserühma järgi, 2008–2017

Allikas: Statistikaamet

Artiklis on kasutatud on Eesti tööjõu-uuringu (ETU) andmeid, mis on kättesaadavad statistika andmebaasist. Riikide võrdluses on kasutatud Eurostati andmeid, mis on pärit ühise metoodika alusel tehtavatest EL-i riikide tööjõu-uuringutest (LFS – Labour Force Survey) ja on samuti kõigile soovijaile kättesaadavad. Tööealiseks elanikkonnaks loetakse neis uuringutes inimesi vanuses 15–74.

SUURIM KESKMINE BRUTOKUUPALK OLI INFO JA SIDE VALDKONNAS

Jaani Ömbel

2017. aasta oli Eesti palgatöötajatele hea. Brutokuupalk suurenes aasta jooksul 6,5% ehk 1221 euron, aasta varem oli summa 1146 eurot. Keskmiselt võitis palgatöötaja aastaga 75 eurot lisaraha kuus. Aasta varem tõusis brutokuupalk 7,6%, mis tähendab keskmise palgasissetuleku kasvu 1065 eurost 1146 euron – nominaalvõit 81 eurot kuus.

Aasta keskmine brutokuupalk on tagasilangusteta tõusnud 2009. aastast, mil see oli 784 eurot. Perioodil 2009–2017 oli kõige kiirem nominaalne ja protsentuaalne kasv 2016. aastal. Kogu nimetatud perioodi brutokuupalga iga-aastane suhteline tõus mahub vahemikku 1,1–7,6%. Seega ei tähenda 2017. aasta brutokuupalga tõus, et Eesti majanduse kasvutempo raugub või palk saavutab stabiilsuse.

Tegevusaladest oli keskmine brutokuupalk 2017. aastal suurim info ja side valdkonnas – 2094 eurot. Järgnes finants- ja kindlustustegevus 1996 ja elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamise tegevusala 1742 euroga. Väikseim oli brutokuupalk 2017. aastal majutuses ja tootlustes – 812 eurot. Järgnesid kunst, meelelahutus ja vaba aeg 931 ning kinnisvaraala tegevus 994 euroga.

Keskmise brutokuupalga kasvutempo oli võrreldes eelnenud perioodiga (2016. aastaga) kõige kiirem mäetööstuses (11,1%), järgnesid info ja side (10,2%) ning elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine (9,1%). Kõige vähem suurenes brutokuupalk aastases võrdluses põllumajanduses, metsamajanduses ja kalapüügis (0,4%), järgnesid tervishoid ja sotsiaalhoolekanne (3,1%) ning kunst, meelelahutus ja vaba aeg (3,3%).

Kui vaadata brutokuupalga edetabelit aastatel 2016 ja 2017, siis esikolmikus muudatusi ei ole. Liider oli info ja side valdkond, järgnesid finants- ja kindlustustegevus ning elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine.

Küll aga on 2017. aastal võrreldes 2016. aastaga oma kohad vahetanud mäetööstus ning avalik haldus ja riigikaitse, kohustuslik sotsiaalkindlustus. Põhjus on see, et mäetööstuses oli keskmise brutokuupalga kasvutempo 11,1% ning avalikus halduses ja riigikaitstes, kohustuslikus sotsiaalkindlustuses oli vastav näitaja 8,8%.

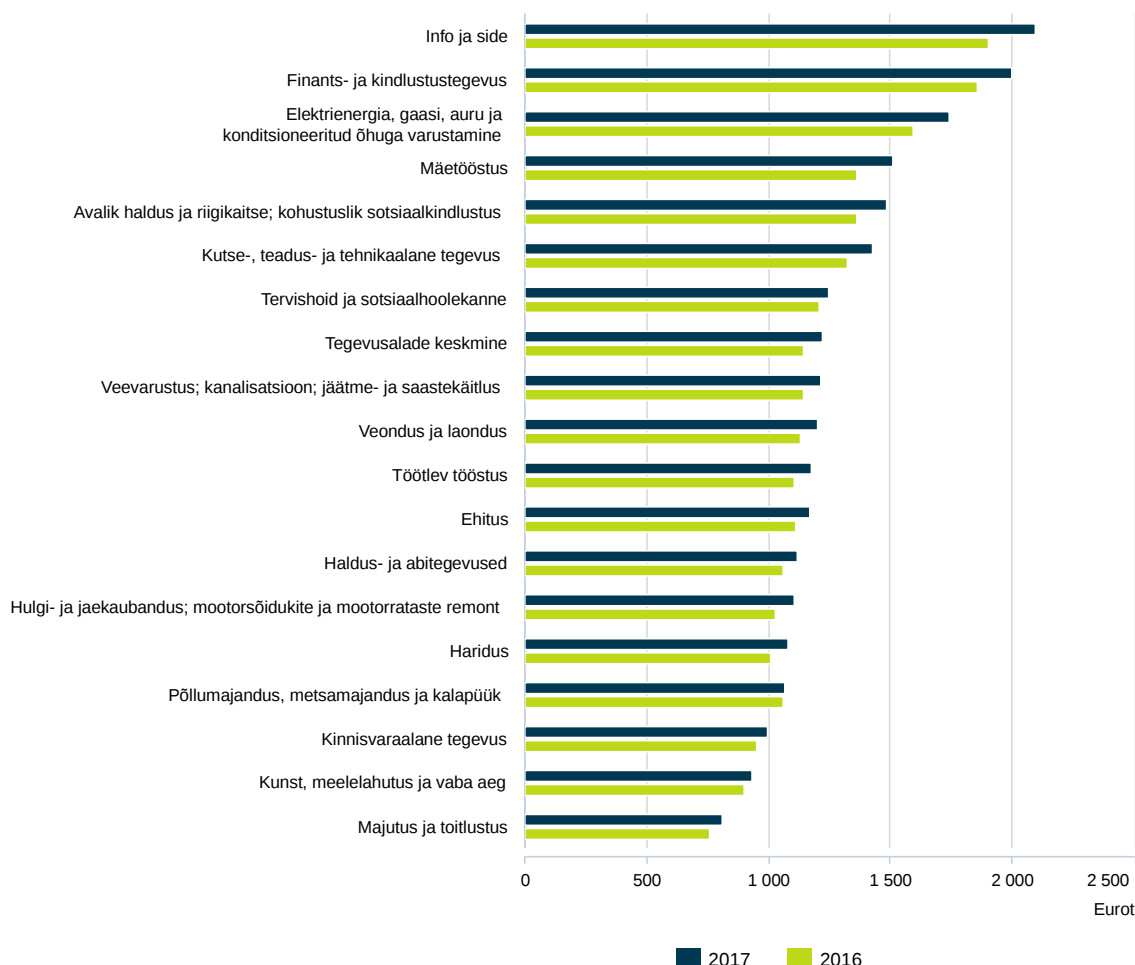
Oma kohad on vahetanud ka ehitus ja töötlev tööstus. Kui 2016. aastal oli nendevahelises võistluses liidripositsioonil ehitus, siis 2017. aastal läks töötlev tööstus keskmise brutokuupalga suurusega ehitusest mööda. Töötleva tööstuse brutokuupalga kasvutempo oli 6%, ehitusel 5,1%.

Aastases võrdluses on brutokuupalga pingereas kolm kohta kukkunud põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük. Valdkonnas oli aastatel 2016–2017 keskmise brutokuupalga kasvutempo 0,4%. See tähendab palgakasvu seiskumisest sektoris ja on ka põhjus, miks valdkond hakkab teistest vaikselt palga poolest maha jääma. 2016. aastal oli sektor 12. kohal, kuid 2017. aastal juba 15. Põllumajanduses ei ole praegu ei kriisi, buumi ega kiiret kasvufaasi. See kõik väljendub ka palkades.

Haldus- ja abitegevused on ühe koha võrra tõusnud, sest põllumajandus on jäänud tahapoole. Halduses ja abitegevustes oli aasta keskmine brutokuupalga kasvutempo oli 5,8%. Ühe koha võrra on positsiooni parandanud ka hulgi- ja jaekaubandus, mootorsõidukite ja mootorrataste remont (7,5%) ning haridus (7,4%).

Selle järgi, millises sektoris ja kui kiiresti brutokuupalk suureneb, on võimalik anda hinnanguid, kuidas majandusel läheb ja millised muutused toimuvad struktuuris. Kiire palgakasv võib tähendada näiteks seda, et sektoris on buum, valdkonna töötajaid nõudluse täitmiseks napib ning tööjõu konkurents viib palgataseme üles – majandus kuumeneb üle.

Keskmine brutokuupalk, 2016, 2017

Allikas: Statistikaamet

Kiire palgakasvu põhjus võib olla ka selles, esile kerkib uus sektor, kus spetsiifiliste oskustega tööjõudu napib. Ülekuumenemist ega buumi see ei tähendaks, areng oleks siiski väga kiire. Tegemist võiks aga olla ka täiesti staatilise majandussektoriga, kust tööjõud näiteks Soome voolab – vähestele allesjäänutele tuleb rohkem maksta, et keegi ikka veel koha peal ka tööd teeks. Seega võib ka teatud liiki taandareng palgakasvu põhjus olla. Nii või teisiti on brutokuupalga kasvu puhul tegemist näitajaga, mis konkreetseesse reaalmajanduslikku konteksti paigutatuna võib väga olulist infot anda.

Maakonniti oli 2017. aastal keskmine brutokuupalk kõige suurem Harju maakonnas – 1383 eurot. Järgnesid Tartu (1215 eurot) ja Viljandi maakond (1055 eurot). Kõige väiksem oli brutokuupalk Saare maakonnas (876 eurot), järgnesid Hiiu (883 eurot) ja Põlva maakond (906 eurot).

Keskmise brutokuupalga kasvutempo oli 2017. aastal võrreldes 2016. aastaga kõige kiirem Rapla maakonnas (11,4%), järgnesid Ida-Viru (10,4%) ja Võru maakond (10,2%). Kõige aeglasem oli kasv Hiiu maakonnas (–1,6%), järgnesid Lääne maakond (–1,5%) ja Saare maakond (–0,5%). Neis kolmes maakonnas vähenes keskmine brutokuupalk 2017. aastal võrreldes eelnenud aastaga.

Kui vaadata maakondade edetabelit, siis oli keskmise brutokuupalga liider nii 2017. kui ka 2016. aastal Harju maakond. Teisel kohal püsib muudatusteta Tartu maakond, kuid kolmandaks on Lääne maakonna asemele tõusnud Viljandi maakond. Neljandal kohal olev Rapla maakond on võrreldes 2016. aastaga tõusnud lausa kolme koha võrra, sest keskmise brutokuupalga juurdekasvutempo oli Raplal maakondadest kõige kiirem. Kukkumistest oli kõige suurem langus ehk kolm kohta Hiiu maakonnal, mis paiknes 2017. aastal Saare maakonna ees eelviimasel positsioonil.

Regionaalses plaanis läheb aina paremini Rapla ja Ida-Viru maakonnal, selge elavnemine on toimunud ka Võrumaal. Tõsisemad probleeme on saartel, kuid ka Põlva, Jõgeva ja Valga maakonnas. Kuna üldine hinnatase on Eestis enam-vähem sama ja kasvab kiiresti, siis palkade mahajäämus paneb ka inimesed ühest maakonnast teise liikuma kui mitte Eestist lahkuma. Seega ei saa brutokuupalga dünaamikat jälgides väita, et oleks võimalik prognoosida, kuhu Eesti majandus läheb ning milliseks kujuneb regionaalmajanduslik tasakaal järgmise viie või kümne aastaga. Küll aga saab väita, et just palgastatistika annab olulisi vihjeid, kus Eesti majanduse järgmised probleemid välja lööma võivad hakata. Kokkuvõttes viitab palgastatistika ebamäärasele olukorrale: on teada, et muutused tulevad, kuid ei tea, milliseks need kujunevad.

MÖÖDUNUD AASTAL HINNAD TÕUSID

Eveli Šokman

2017. aastal tõusid enim ekspordihinnaindeks ja eluaseme hinnaindeks, mõlemad 2016. aasta keskmisega võrreldes 5,5%. Enim tõusid 2017. aastal majade hinnad (5,8%), korterite hinnatõus oli 5,4%.

Aastal 2017 tõusis ehitushinnaindeks 2016. aasta keskmisega võrreldes 1,5%, sealhulgas kallinesid nii tööjõud (2,4%), ehitusmasinate kasutamine (1,4%) kui ka kerkisid ehitusmaterjalide hinnad (1,0%). Remondi- ja rekonstrueerimistööde hinnaindeks tõusis 1,5%.

Tööstustoodangu tootjahinnaindeks tõusis 2017. aastal varasema aastaga võrreldes 3,6%. Hinnad tõusid töötlevas tööstuses (4,0%) ja veemajandussektoris (0,2%). Toiduainetööstuses, mis on üks Eesti tähtsamaid tööstusharusid, tõusid hinnad 5,5%. Hinnalangus aga oli suurim mäetööstuses (1,1%) ning elektri ja soojusenergia tootmises (0,2%).

Impordihinnaindeks tõusis 2016. aastaga võrreldes 4,5%, sealhulgas tõusid naftasaaduste hinnad 21,9%. Ekspordihinnaindeksi muutus oli 2016. aasta keskmisega võrreldes 5,5%.

Tarbijahinnaindeks tõusis 2017. aastal 2016. aasta keskmisega võrreldes 3,4%. Seda mõjutas enim toidu ja mittealkohoolsete jookide kallinemine 5,7%. Suurim mõju oli piima, piimatoodete ja munade kallinemisel 10,4%. Mootorikütus ning alkohoolsed joogid ja tubakas andsid kogutõusust kumbki viiendiku. Sealjuures kallinesid alkohoolsed joogid 8,4% ja tubakatooted 9,5%. Bensiin oli 12,8% ja diislikütus 14,7% kallim. 2017. aastal kallinesid varasema aasta keskmisega võrreldes toidukaupadest enim või (33%), väherasvane piim (19,9%) ja kartul (15,7%).

2012. aasta keskmisega võrreldes tõusid 2017. aastal eluaseme hinnaindeks (48,6%), ehitushinnaindeks (7,1%), remondi ja rekonstrueerimistööde hinnaindeks (7,4%), tarbijahinnaindeks (5,8%) ja tööstustoodangu tootjahinnaindeks (3,3%). Vaadeldud ajavahemikul langesid impordihinnaindeks (5,5%) ja ekspordihinnaindeks (2,9%).

Tarbijahindade harmoneeritud indeksi järgi oli Euroopa Liidu (EL) 28 riigi 2017. aasta keskmine hinnamuutus 1,7%. Kõige suurem hinnatõus oli Eestis (3,7%) ja Leedus (3,7%), järgnesid Läti (2,9%) ja Suurbritannia (2,7%). Hinnaindeks tõusis kõikides liikmesriikides, neist kõige vähem aga Iirimaa (0,3%).

Toidu hind tõusis EL-is 2017. aastal keskmiselt 2,2%. Enim kallines toit Lätis (6,0%), Eestis (5,9%) ja Tšehhis (5,6%). Toidu hind langes 2017. aastal Iirimaa (2,0%), Soomes (1,3%) ja Küprosel (0,1%). Keskmisest enam tõusis toiduõli (8,1%), kala ja kalatoodete (3,6%) ning puuviljade (3,2%) hind. Kohv, tee ja kakao kallinesid kõige enam Kreekas (12,2%), Rootsis (9,7%) ning Soomes (7,7%).

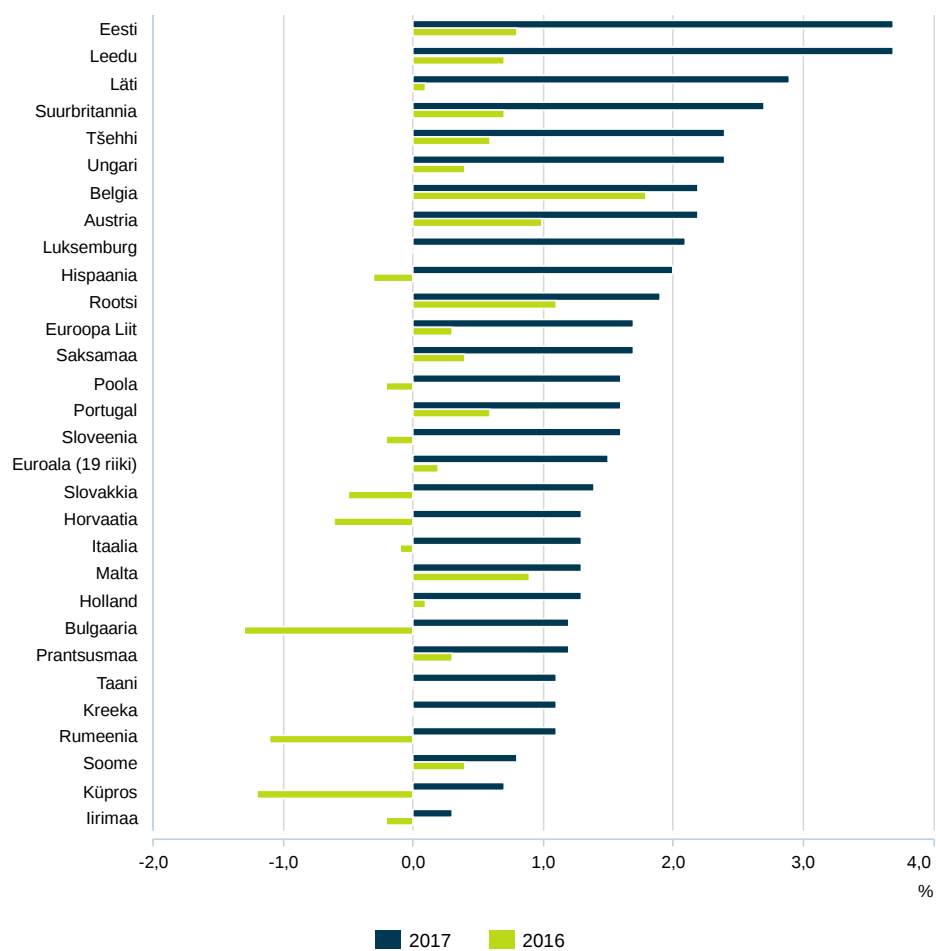
Alkohoolsete jookide hind tõusis EL-i riikides keskmiselt 0,9%. Enim tõusis see 2017. aastal Leedus (12,4%) ja Eestis (8,4%), kõige rohkem aga langes Iirimaa (4,4%). Tubakatoodete hind tõusis EL-i riikides keskmiselt 3,5%, kuid kõige rohkem Eestis (9,5%) ja Soomes (9,3%).

Elekter, gaas, soojusenergia ja küte kokku kallinesid EL-is aastaga keskmiselt 2,8%. Suurim hinnatõus oli Küprosel (13,6%) ja Belgias (9,5%) ning hinnalangus Slovakkias (4,3%) ja Horvaatias (4,0%). Elektrienergia kallines EL-is 2017. aastal 2016. aastaga võrreldes 2,7%. Eestis tõusis elektrienergia hind aastaga 0,7%.

Võrreldes 2016. aastaga tõusis 2017. aastal enamikus EL-i riikides mootorikütuste hind. Keskmine hinnatõus oli 2017. aastal võrreldes 2016. aastaga 7,0%. Kõige rohkem kallines mootorikütus Eestis (13,3%), Belgias (10,6%) ja Kreekas (8,9%). Hind langes ainult Rumeenias (1,2%).

Alates 2011. aastast on Eestis kasutusel euro ja Eesti on kaasatud euroala tarbijahindade harmoneeritud indeksi arvestusse. 2017. aasta indeksi muutus võrreldes 2016. aastaga oli 1,5%. Aasta varem oli muutus 0,2%.

Tarbijahindade harmoneeritud indeksi (THHI) keskmine muutus aastas, 2016 ja 2017

Allikas: Statistikaamet

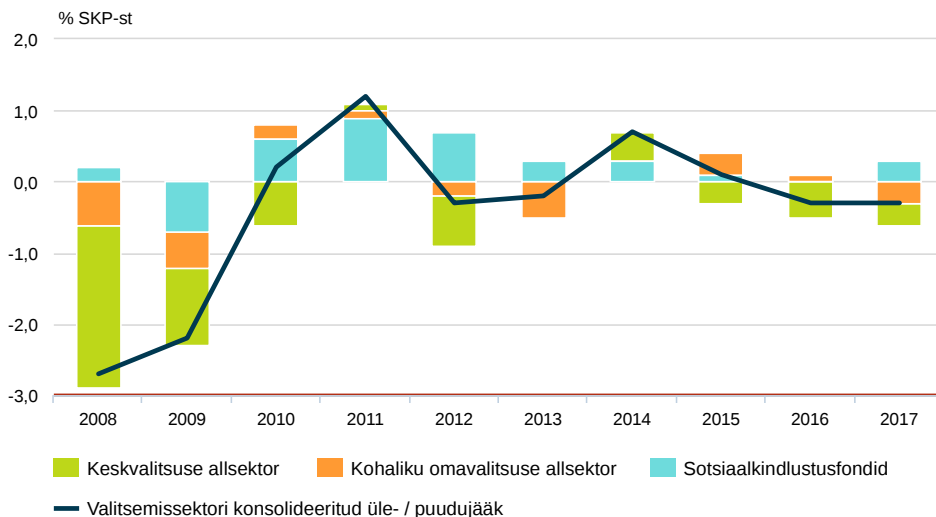
EESTIL ON EUROOPA LIIDU RIIKIDE MADALAIM VÕLATASE

Agnes Naarits

Eestile oli 2017. aasta sündmusterohke: eesistumine Euroopa Liidus ja 100. aastapäeva pidustuste planeerimine võttis tavapärasest suuremal hulgal riigi ressursse. Seda peegeldab ka möödunud aasta rahandusstatistika: suurenes nii tulude kui ka kulude maht, ent aasta lõpuks jäi riigi koondeelarve väikesesse defitsiiti. Siiski püsib Eesti riigi rahandusseis heal tasemel ja riigivõlg väheneb iga aastaga. Euroopa Liidu riikide seas on Eesti oma madalaima võlatasemega konkurentsituks esimene.

Eesti valitsemissektori konsolideeritud eelarve puudujääk oli 2017. aastal esialgsel andmetel 66,1 miljonit eurot ehk 0,3% sisemajanduse koguproduktist. Võrreldes 2016. aastaga süvenes kogu sektori defitsiit 4,9 miljoni euro võrra. Allsektori oli tulemus erinev: keskvalitsuse allsektori tulude defitsiit vähenes aasta varasemaga võrreldes 30 miljoni euro võrra ehk 67,4 miljoni euroni 2017. aasta lõpul. Kohalike omavalitsuste koondeelarve oli puudujäägis 57,6 miljoni euroga, kukkudes aastaga 85 miljoni euro võrra. Ainsana jäi plusspoolele sotsiaalkindlustusfondide sektor, kus tulud ületasid kulusid 59 miljoni euroga. Olgu öeldud, et EL-i stabiilsuse ja kasvu pakti ehk nn Maastrichti lepingu järgi ei tohi EL-i riigi valitsemissektori eelarve puudujääk ületada 3% SKP-st.

Valitsemissektori eelarve üle- / puudujääk allsektori, 2008–2017

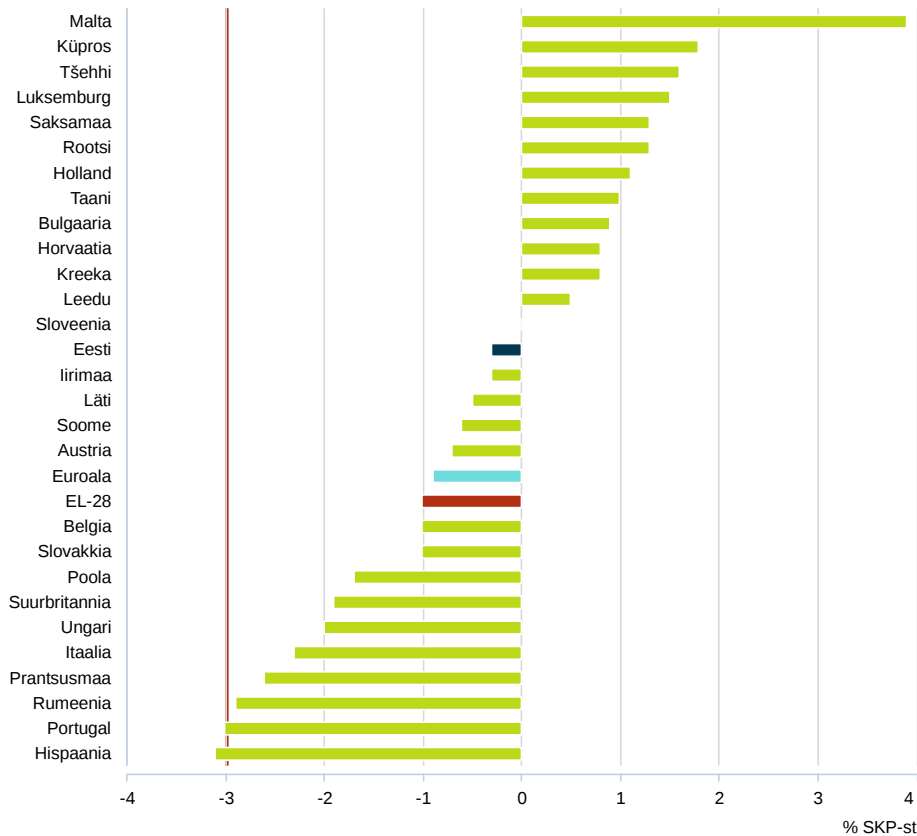

Allikas: Statistikaamet

2017. aastal vähenes valitsemissektori koondeelarve puudujääk ja võlg nii euroalas kui ka EL-i riikides kokku. Euroalas kahanes puudujääk 1,5%-st 2016. aastal 0,9%-ni 2017. aastal ja EL-28 puhul vastavalt 1,6%-st 1,0%-ni SKP-st.

EL-i riikide eelarvetasakaalu näitajad paranevad iga aastaga. Kui 2016. aastal oli eelarve ülejäägis kümnel riigil ja kahel riigil oli eelarve tasakaalus, siis 2017. aastal registreeriti ülejääk juba 12 EL-i riigil. Kõige parema positsiooniga lõpetas majandusaasta Malta (3,9%), järgnesid Küpros (1,8%), Tšehhi (1,6%), Luksemburg (1,5%), Rootsi ja Saksamaa (mõlemal 1,3%), Holland (1,1%), Taani (1,0%), Bulgaaria (0,9%), Kreeka ja Horvaatia (mõlemal 0,8%) ning Leedu (0,5%). Sloveenias oli eelarve aasta lõpu seisuga tasakaalus (0%). Väikseima eelarvedefitsiidiga riigid olid Iirimaa ja Eesti (mõlemal -0,3%), Läti (-0,5%) ning Soome (-0,6%). EL-i riikides kokkulepitud piirist (-3% riigi SKP-st) suurema defitsiidiga lõpetas majandusaasta sel korral kaks riiki (aasta varem 4): Hispaania (-3,1%) ja Portugal (-3,0%).

Valitsemissektori eelarve üle- / puudujääk Euroopa Liidus, 2017

Allikas: Eurostat

Eesti valitsemissektori konsolideeritud võlg (nn Maastrichti võlg, mille lubatud piirväärtus on 60% SKP-st) oli 2017. aasta lõpuks veidi üle 2 miljardi euro ehk 9% SKP-st. Aastaga tõusis võlatase 4%, seda nii keskvalitsuse kui ka kohalike omavalitsuste allsektoris. Sotsiaalkindlustusfondid oma tegevust laenurahaga ei finantseerinud ja seetõttu ei olnud neil ka osa valitsemissektori võlas.

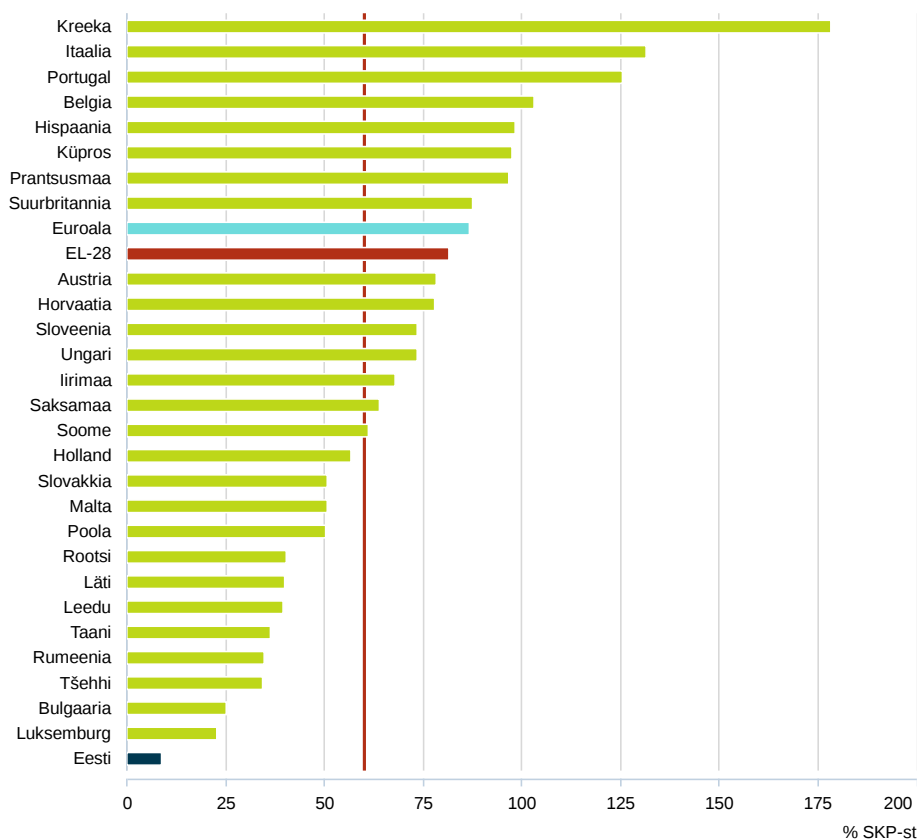
Keskvalitsuse koguvõlg oli 2017. aasta lõpu seisuga 2,3 miljardit eurot, millest 898 miljonit eurot olid riigikassas hoitavate rahaliste vahendite arvelt tulenevad kohustused teiste allsektorite vastu. Välisvõla osatähtsus keskvalitsuse võlakohustustes oli 49%. Keskvalitsusse kaasatud avalik-õiguslike juriidiliste isikute, sihtasutuste ja ettevõtete välja antud pikaajaliste võlakirjade maht oli 2017. aasta lõpus 98,6 miljonit eurot ning see suurenes aastaga 83%. Suure kasvu taga on riigi äriühing, kes kaasas arendusprojektide finantseerimiseks 10-aastase tähtajaga võlakirja emissiooni kaudu pensionifondide raha.

Eesti eristub teistest riikidest peale erakordselt madala võlataseme ka võlainstrumentide jaotuse poolest. Kui kogu EL-is moodustavad võlast 81% võlakirjad, 14% laenukohustused ning 4% sularaha ja hoiused, siis Eesti puhul koosneb valitsemissektori võlg peamiselt võetud laenudest. Sektori emiteeritud võlakirjade osatähtsus võlas on väga väike (11%). Ligilähedale jõuab 17% võlakirjade osatähtsusega vaid Kreeka, kelle võlg restruktureeriti 2012. aastal erinevate rahvusvaheliste abipakettide kaudu. Varasematel aastatel moodustasid võlakirjad ka Kreeka võlast üle kolmveerandi.

Kohalike omavalitsuste allsektori koondvõlg suurenes 2016. aastaga võrreldes 7% ja oli 2017. aasta lõpus 0,8 miljardit eurot. Kohustused välismaailma vastu moodustasid 22% kohalike omavalitsuste võlast. Pikaajaliste võlakirjade maht vähenes aastaga 1% ja laenudega seotud kohustused suurenesid 9%.

Valitsemissektori võlg vähenes euroalas 89%-st 86,7%-ni ja EL-28-s 83,3%-st 81,6%-ni SKP-st. Madalaima võlatasemega riikide pingereas aastaga muutusi ei toimunud. 2017. aasta lõpu seisuga oli valitsemissektori võlatase madalaim Eestis (9,0% SKP-st), Luksemburgis (23,0%), Bulgaarias (25,4%), Tšehhis (34,6%), Rumeenias (35%) ja Taanis (36,4%). EL-i riikides lubatud valitsemissektori võlataseme piiri (60% SKP-st) ületanud riike jäi taas ühe võrra vähemaks; kokku oli lubatust suurem võlg 15 riigil. Suurima võlakooomusega olid Kreeka (178,6%), Itaalia (131,8%), Portugal (125,7%) ja Belgia (103,1%), kuid kõik nimetatud suutsid aastaga oma võlakooomust veidi vähendada.

Valitsemissektori võlatase Euroopa Liidus, 2017

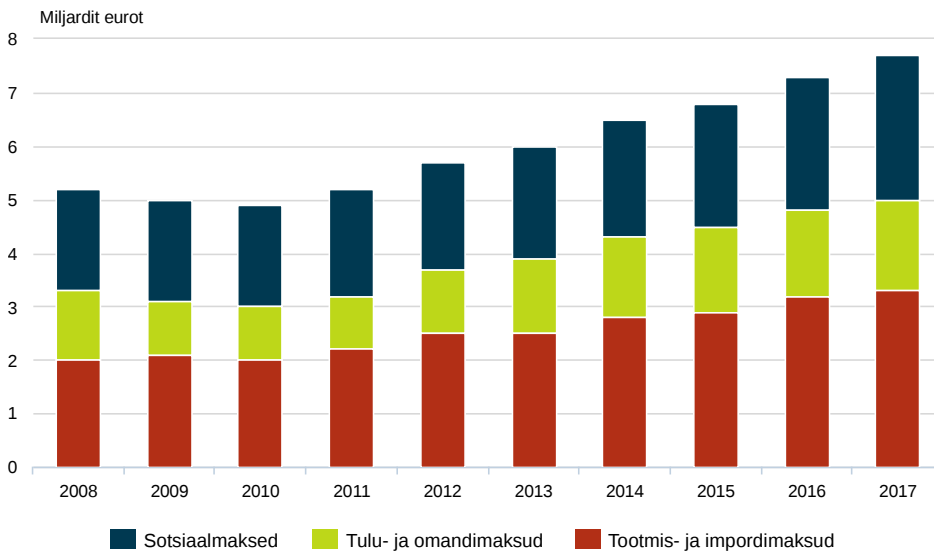
Allikas: Eurostat

2017. aastal jätkus valitsemissektori konsolideeritud eelarve mahu suurenemine: nii tulud kui ka kulud kasvasid 7,9% ja ületasid esimest korda 9 miljardi euro piiri. Maksutulused saadi 7,6 miljardit eurot. Kahel eelnenud aastal kahanemistrendis olnud intressi- ja muud omanditulud suurenesid ligi kolmandiku võrra. Seevastu intressikulud vähenesid endiselt. Sotsiaaltoetusi maksti välja 7,2% rohkem kui aasta varem. Valitsemissektori tööjõukulud suurenesid aastaga 7,1%.

Tekkepõhiselt arvestatud maksudest ja sotsiaalmaksetest saadud tulu suurenes 2017. aastal varasema aastaga võrreldes 6,4%. Sotsiaalmaksete summa suurenes aastaga 8,7% ja moodustas maksutuludest kolmandiku. Kokku kogunes pensioni-, ravi- ja töötuskindlustusmaksuid 2,7 miljardit eurot.

Tootmis- ja impordimaksude laekumise kasv pidurdus veidi. Kokku laekus käibe-, aktsiisi- ja muude väiksemate maksudena 3,4 miljardit eurot, mis on 5,5% enam kui aasta varem. Neist kõige suurema osatähtsusega maksu ehk käibemaksu laekus 8,8% rohkem. Seevastu suuruselt järgmise maksuliigi – aktsiisimaksude – tulud vähenesid 0,7% ning alkoholiaktsiisist laekus riigikassasse koguni 12,8% vähem. Tulumaksust sai riik 1,7 miljardit eurot, üksikisiku tulumaksutulu suurenes 6,8%, kuid ettevõtte tulumaksu laekus aasta võrdluses 1% vähem.

Valitsemissektori maksutulud, 2008–2017

Allikas: Statistikaamet

2017. aastal tarbimismaksude kasv jätkus (5,7%), kuid suurema kasvuhüppe tegid tööjõumaksud (8,8%). Kapitalimaksude muutus oli nullilähedane. Eesti maksukoormus vähenes veidi: 2017. aastal oli see 33,6%, 2016. aastal 34,5% ja 2015. aastal 33,7% SKP-st.

Valitsemissektori rahandusstatistika kajastab kõigi valitsemissektoris kaasatud majandusüksuste majandustegevust järgmiste andmekomplektidena:

- valitsemissektori kogutulud;
- valitsemissektori kogukulud;
- valitsemissektori tasakaalunäitajad, st ülejääk (+) / puudujääk (–), mida rahvamajanduse arvepidamise süsteemis käsitletakse netolaenuandmise (+) / netolaenuvõtmisena (–);
- tehingud finantsvarade ja -kohustustega;
- varade ja kohustuste muud muutused ehk muud mahumuutused ja ümberhindlused;
- bilansid.

Valitsemissektori rahandusstatistika esitusviis sarnaneb äriaramatupidamisega, kus kasumi- / kahjuminäitajaid ning bilansse esitatakse integreerituna. Kuna aga rahandusstatistikas on rõhk põhimõttel „majanduslik sisu üle juriidilise vormi“, siis erinevad need näitajad mõnikord märgatavalt riigieelarvelises või riigiraamatupidamise aruandluses esitatust.

Valitsemissektori rahandusstatistikat koostakse kooskõlas Euroopa rahvamajanduse arvepidamise süsteemi (ESA2010) meetodikaga, mille järgi jaotatakse Eestis valitsemissektor kolmeks allsektoriks:

- keskvalitsuse sektor, kuhu kuuluvad riigieelarvelised asutused ja valitsuse loodud eelarvevälised fondid, sihtasutused, avalik-õiguslikud juriidilised isikud, samuti riigile kuuluvad ettevõtted, mis ei tegele turutootmisega;
- kohalike omavalitsuste sektor, mis hõlmab linna- ja vallavalitsuse asutusi koos allasutustega ning kohalike omavalitsuste loodud sihtasutusi ja ettevõtteid, mis ei tegele turutootmisega;
- sotsiaalkindlustusfondide sektor, kuhu kuuluvad Eesti Haigekassa ja Töötukassa.

ETTEVÖTETE MAJANDUSNAITAJAD PARANESID 2016. AASTAL

Märt Leesment

Pärast paariaastast seisakut võib 2016. aastat ettevõtete jaoks pidada võrdlemisi edukaks – nii müügitulu, investeeringud kui ka tegutsevate ettevõtete arv suurenesid 4%. Paranenud tulemused peegeldusid ka kasumites – aruandeaasta kasum kasvas 11%. Paranesid ka tootlikkusnäitajad.

Tegutsevate ettevõtete arv suurenes endiselt ja jõudis ligi 81 900-ni, mis on 4% rohkem kui 2015. aastal. 91% tegutsevatest ettevõtetest olid mikroettevõtted ehk vähem kui 10 hõivatuga. Mikroettevõtete kasv oli ka suurim. Vähemalt 50 hõivatuga ettevõtete arv vähenes. Enim ehk 20% ettevõttest oli kaubanduses, 15% kutse-, teadus- ja tehnikaalas tegevuses, 12% ehituses. Suurim osa ettevõtetest lisandus ehituse tegevusalasse.

Ettevõtete müügitulu suurenes 2016. aastal 4% ja jõudis 55 miljardi euron. Müügitulu kasvas enim tervishoiu ja sotsiaalhoolekande ning veevarustuse; kanalisatsiooni ja jäätmeäitluse tegevusalal (mõlemal juhul 15%). Müügitulu vähenes muude teenindavate tegevuste (8%), hariduse (4%) ning põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi (3%) ettevõtetes. Mikroettevõtteid andsid üksnes 30% ettevõtete müügitulust.

Suurim osa (41%) ettevõtete müügitulust loodi kaubanduses. Võrreldes 2015. aastaga suurenes seal müügitulu 5%. Kaubandusettevõtete müügitulust 58% loodi hulgikaubanduses, jaekaubanduse osatähtsus oli 29% ning mootorsõidukite ja mootorrataste hulgi- ja jaemüügi ning remondi osatähtsus 13%. Esimese kahe osatähtsus on võrreldes 2015. aastaga veidi vähenenud. Märkimisväärselt suurenes aga mootorsõidukite ja -rataste hulgi- ja jaemüügi ning remondi tegevusala ettevõtete (eeskätt mootorsõidukite müüjate) müügitulu. Kuigi mootorsõidukite müük suurenes, vähenes mootorikütuse jaemüüjate müügitulu, mis oli suuresti tingitud kütuse odavnemisest. 37% jaekaubanduse müügitulust luuakse spetsialiseerimata kauplustes, kus domineerivad toidukaubad ja joogid. See tegevusala kasvas aga kogu kaubandusest veidi aeglasemas tempos. Kaubanduses suurenes müügitulu suhteliselt enim kellade ja ehete jaemüügi, spetsialiseerimata hulgikaubanduse ning posti ja interneti teel jaemüügiga tegelevate ettevõtete hulgas.

Märkimisväärne osa (22%) müügitulust loodi ka töötlevas tööstuses, kus see suurenes võrreldes varasema aastaga 2%. Müügitulu loodi enim puidutöötlemises ja puittoodete tootmises (17%), toiduainete tootmises (13%) ja arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmises (14%). Mainitud tegevusaladel loodud müügitulu osatähtsus töötlevas tööstuses vähenes pisut – kahes esimeses müügitulu vähenes ning viimases suurenes vähem kui töötlevas tööstuses keskmiselt. Toiduainete tootmise müügitulu vähenemise põhjus oli kala, vähilaadsete ja limuste töötlemise ja säilitamise ning pagari- ja makarontoodete tootmisega tegelevate ettevõtete müügitulu kahanemine. Müügitulu suurenes palju muude transpordivahendite tootmises, rõivatootmises, nahatöötlemises ja nahktoodete tootmises ning elektriseadmete tootmises. Töötlev tööstus on suuresti orienteeritud eksportturgudele – mitteresidentidele müügi osatähtsus oli 62%. Siiski oli 2015. aastal näitaja 63%. Mitteresidentidele müügi osatähtsus müügitulus ehk ekspordiintensiivsus oli tegevusalati erinev, näiteks joogitootmises oli see 18%, arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmises aga 94%.

Ettevõtetes tööga hõivatud isikute arv suurenes endiselt 2% ja jõudis ligi 462 300 inimeseni. Veerand hõivatutest oli töötlevas tööstuses, viiendik kaubanduses ja kümnendik ehituses. Ligikaudu 2000 hõivatut lisandus nii ehitusse kui ka kaubandusse. Tööhõive vähenes põllumajanduses, metsamajanduses ja kalapüügis, aga ka töötlevas tööstuses ja mäetööstuses. Esimese kahe puhul tuleks tähele panna seda, et 2015. aasta tase oli üsna kõrge ning hõivatute arv oli suurem kui varasematel (kriisijärgsetel) aastatel. Mäetööstuses võib põhjus olla peamiselt toodangu vähenemine, aga pikemaajalisemat mõju avaldab ka tootmise mehhaniseerimine.

Tööjõukulud suurenesid palgasurve tõttu 6%, kuid nende osatähtsus ettevõtete kulubaasis jäi 13% juurde. Tegevusaladest oli tööjõukulude osatähtsus kogukuludest suurim tervishoiu ja sotsiaalhoolekandes (50%), väikseim hulgi- ja jaekaubanduses, mootorrataste remondis ja müügis (6%).

Ettevõtete aruandeaasta kasum suurenes 2016. aastal 11% ja oli üle 3,4 miljardi euro. Kahel eelnenud aastal kasum vähenes. Märkimisväärselt suurenes kasum kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse ettevõtete hulgas, kus see kasvas pea 243 miljonit eurot (ehk kolmveerandi võrra). Sellel tegevusalal toetub kasv suuresti peakontorite tegevusele ja juhtimisalasele nõustamisele, aga ka teadus- ja arendustegevusele. Suure panuse (171 miljonit eurot) andsid ettevõtete kasumi kasvu ka kaubandusettevõtted. Põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi ettevõtted pidid leppima enam kui 150 miljoni euro suuruse kahjumiga. Selle taga olid peamiselt metsamajanduse ja metsavarumise tegelevad ettevõtted, negatiivset mõju avaldasid ka taime- ja loomakasvatuse, jahinduse ja neid teenindavate tegevusalade ettevõtted.

Kaubanduse kasumi kasvu tagasid hulgikaubanduse ning mootorsõidukite ja mootorrataste hulgi- ja jaemüügi ning remondiga tegelevad ettevõtted. Jaekaubanduses aga kasum veidi vähenes. Üks põhjuseid on tugev konkurents. Märgatav oli kasumi vähenemine mootorikütuse jaemüügis.

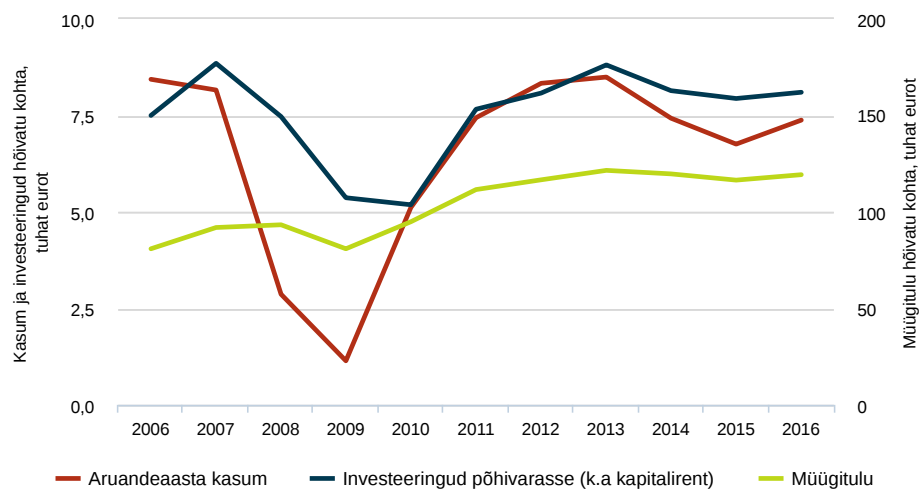
Kasumi kasv peegeldus ka paranenud rentaablusnäitajates. Müügitulu puhaskasumi ja müügitulu suhe) oli 2016. aastal 6,16%, aasta varem 5,79%. Varasemate aastatega (2011–2014) võrreldes oli 2016. aasta näitaja siiski mõnevõrra väiksem. Märkimisväärne kasumi kasv parandas kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse müügitulu puhaskasumit. Kahjumi tõttu muutus põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi rentaablusnäitaja negatiivseks.

Ettevõtete keskmine töövõljalikus hõivatute kohta lisandväärtuse alusel (ehk lisandväärtuse ja tööga hõivatud isikute arvu suhe) suurenes 6% ning ulatus 26 800 euron. Lisandväärtuse kasv oli veidi kiirem kui tööjõukulude oma, mistõttu töökulude tootlikkus (ehk lisandväärtuse ja tööjõukulude suhe) suurenes 2016. aastal pärast nelja-aastast langust. Töövõljalikus oli suurim elektrenergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamise tegevusalal ning väikseim muudes teenindavates

tegevustes. 2015. aasta andmete kohaselt jäi Euroopa Liidu võrdluses Eesti ettevõtetes loodud lisandväärtus hõivatu kohta pingerea alumisse poolele nii nagu ka teistel Kesk- ja Ida-Euroopa riikidel.

Paranenud majandustulemused võimaldasid ettevõtetel ka tulevaseks kasvuks pinnast luua. Ettevõtete põhivara-investeeringud olid 2016. aastal enam kui 3,7 miljardit eurot ehk 4% rohkem kui aasta varem. Investeeringute kasvu panustasid enim veondus ja laondus ning haldus- ja abitegevused. Investeeringud immateriaalsesse põhivarasse suurenesid, kuid nende osatähtsus jäi siiski tagasihoidlikuks (4% juurde). Märgatavalt vähenesid investeeringud tööstus-sektori (v.a ehitus) ettevõtete hulgas. Investeeringud olid endiselt suurimad kinnisvara valdkonnas. Investeeringute mahult järgnes töötlev tööstus. Investeeringuid kasutati peamiselt ehitiste soetamiseks, ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks ning seadmete, masinate ja inventari tarbeks. Investeeringute kasvu peapõhjus on see, et kolmandiku võrra suurenes transpordivahendite soetamine. Siiski, kasv oli tingitud madalast baasist 2015. aastal, aastatel 2012–2014 oli tase kõrgem kui 2016. aastal. Suurimat negatiivset mõju avaldas investeeringutele ehitamise ja ehitiste rekonstrueerimise ette nähtud investeeringute vähenemine. Hõivatu kohta investeeriti enim kinnisvaraalas tegevuses ja elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamises. Kõige vähem investeeriti tööga hõivatud isiku kohta muudes teenindatavates tegevustes, tervishoius ja sotsiaalhoolekandes ning hariduses.

Aruandeaasta kasum, investeeringud põhivarasse (k.a kapitalirent) ja müügitulu hõivatu kohta, 2006–2016

Allikas: Statistikaamet

MAJANDUSÜKSUSTE ARV MULLU SUURENES

Katrin Aasmäe, Svetlana Šutova

2017. aastal oli Eestis tegutsevaid majandusüksusi ligi 158 000. Lisandus 3000 üksust ehk sama palju kui 2016. aastal. Õigusliku vormi järgi vaadates on pilt teistsugune – äriühingute arvu kasv hoogustus ja esimest korda vähenes mittetulundusühingute arv.

Kaks kolmandikku tegutsevatest majandusüksustest moodustasid äriühingud (66%), füüsilisest isikust ettevõtjaid oli 15%. Mittetulundusühinguid oli tegutsevate majandusüksuste koguarvust 17%. Riigi- ja omavalitsusasutusi oli nii nagu ka varasematel aastatel alla 2%.

Majanduslikult aktiivseid ettevõtteid (äriühinguid ja FIE-sid) oli kokku 127 622, nendest äriühinguid ligi 103 500. Aastal 2017 suurenes äriühingute arv umbes 8000 võrra ehk juurde tuli umbes 3000 üksust enam kui 2016. aastal. Taas suurenes osaühingute arv – neid tuli juurde üle 8000. Aktsiaseltside arv vähenes taas rohkem kui 100 üksuse võrra. Tegutsevate FIE-de arv väheneb endiselt. 2017. aastal oli neid umbes 1000 võrra vähem – FIE-de arv vähenes 24 000-ni.

Kasumitaotluseta üksuste arv vähenes umbes 4000 üksuse võrra ja 2017. aastal oli neid veidi üle 30 000. Vähenemine toimus mittetulundusühingute arvu kahanemise tõttu ja peamine põhjus oli nende aktiivsuse määramise meetodika muudatus^a.

Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste arv jäi üsna samaks. 2017. aasta lõpus toimunud haldusreform ei avaldanud suurt mõju nende üksuste üldkogumile, mis olid aasta jooksul aktiivsed, sest sellesse on arvestatud ka osa aastast tegutsenud üksused. Mõju saab näha 2018. aasta andmetes, kust jäävad välja reformi raames tegevuse lõpetanud KOV-ide asutused.

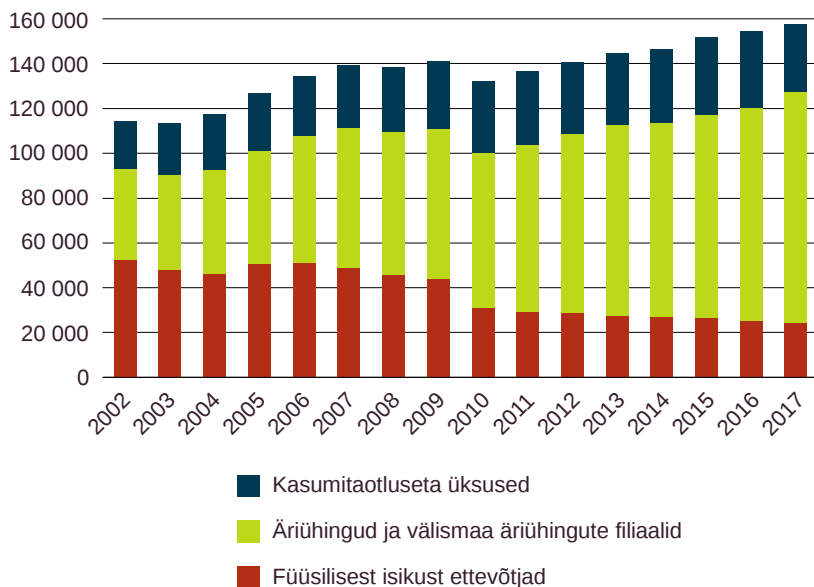
Nii nagu varasematel aastatel on üle poole (56%) ettevõtetest (71 000) Harju maakonnas, enamik neist (78% kõikidest Harjumaa ettevõtetest) Tallinnas. Harju maakonna ettevõtete arv suurenes aastaga üle 5000 võrra, neist üle 4000 lisandus Tallinnasse. 2017. aastal suurenes aktiivsete ettevõtete arv kõigis maakondades. Kõige enam tuli ettevõtteid juurde Tartu (440) ja Pärnu maakonda (220). Tartu maakonnas tegutses seega veidi üle 13 500 ettevõtte, järgnesid Pärnu maakond ligi 7500 ning Ida-Viru 6500 ja Lääne-Viru maakond 4500 ettevõttega. Vähem kui 100 ettevõtet lisandus Jõgeva, Järva, Valga, Põlva ja Võru maakonda. Kõige väiksem oli kasv (5 ettevõtet) Hiiumaal.

Kõige enam tuli juurde mikroettevõtteid, aastaga lisandus neid ligi 7000 – üle kahe korra enam kui 2016. aastal, mil neid tuli juurde 3000. Mikroettevõtted on ilma palgatöötajateta või alla 10 töötajaga ettevõtted ja nad moodustavad 94% kõigist Eestis tegutsevatest ettevõtetest. 2017. aastal oli selliseid umbes 120 000. Enamik tuli juurde Harju maakonda. Suurettevõtteid (vähemalt 250 töötajaga) oli 2017. aastal (nagu ka eelnenud aastal) kokku ligi 200, neist üle poole tegutses Tallinnas. Nagu aasta varem asus ligi 70% suurettevõtetest Harju maakonnas, järgnesid Tartu (8%) ja Ida-Viru (5%) maakond. 10–49 töötajaga ehk väikeettevõtteid tuli juurde sadakond, keskmise suurusega ettevõtete arv (50–249 töötajaga) vähenes 34 võrra.

Ettevõtteid tuli juurde igasse valdkonda, v.a põllumajandusse, kus nende arv väheneb endiselt. Kõige enam (27%) suurenes finants- ja kindlustuse valdkonnas tegutsevate ettevõtete arv, sinna lisandus üle 400 ettevõtte. Kõige enam tuli ettevõtteid juurde kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse valdkonnas (üle 1000 ehk kaks korda enam kui eelnenud aastal). Veidi alla tuhande ettevõtte võrra suurenes ehituse, info ja side ning hulgi- ja jaemüügi valdkond. Majutuse ja toitlustuse ettevõtete arv suurenes 6,5%, võrreldes 2016. aastaga lisandus üle 200 tegutseva ettevõtte.

^a Majanduslikult aktiivseteks loetakse need MTÜ-d, mille kohta ei ole teada, et need oleks tegevuse peatanud või lõpetanud. Need MTÜ-d on esitanud andmed Statistikaametile (statistikatööde raames), Maksu- ja Tolliametile (maksu- ja/või tollideklaratsioonid), äriregistrile (2016. aasta majandusaastaruandes näidanud müügitulu) või on tegu korteriühistuga. Varasematel aastatel loeti aktiivseks kõiki MTÜ-d, mille kohta ei olnud laekunud infot tegevuse peatamise või lõpetamise kohta.

Majanduslikult aktiivsed üksused õigusliku vormi järgi, 2002–2017

Allikas: Statistikaamet

Et uurida ettevõtluse üleilmastumise taset Eestis ja ettevõttegruppide (eriti rahvusvaheliste kontsernide) rolli majanduses, kogub Statistikaamet alates 2005. aastast regulaarselt andmeid Eestis tegutsevate ettevõttegruppide kohta.

Nii nagu varasematel aastatel kontrollisid kontsernid olulist osa Eesti majandusest ka 2017. aastal. Kontsernide koosseisu oli koondunud 9% majanduslikult aktiivsete üksuste populatsioonist – 12 453 ettevõtet. 2017. aastal andsid ettevõttegrupid ligi 63% Eesti ettevõtete müügitulust^a ning neis leidis rakendust üle kolmandiku kõigist tööga hõivatutest.

Kontsernide arv suureneb igal aastal ja 2017. aastal tegutses Eestis 6988 kontserni. Et võrreldes Eesti kontrolli all olevate gruppidega lisandub väliskontserne vähem, siis on ka nende osatähtsus pidevalt vähenenud. Kui 2004. aastal moodustasid väliskontsernid ligi poole kõigist kontsernidest, siis 2017. aastaks oli nende osatähtsus vähenenud 32%-ni.

Eesti kontsernidesse kuuluvad ettevõtted moodustasid 2017. aastal 7% kogu aktiivsete ettevõtete populatsioonist ning väliskontsernide liikmed 2%. Kontsernide panus Eesti tööhõivesse on aastate jooksul olnud endiselt märkimisväärne – 2017. aastal leidis 36% kõigist tööga hõivatutest rakendust mõnes kontserni kuulavas ettevõttes. 2017. aastal suurenes tööhõive ettevõttegruppides võrreldes aasta varasemaga 3% ja seda nii Eesti kui ka väliskapitali kontrolli all tegutsenud kontsernides.

2017. aastal leidis väliskontsernides rakendust 16% kõigist Eesti hõivatutest ja nad andsid ligi 30% kogu ettevõtete müügitulust. Eestis olid tütar-ettevõtteid loonud 64 riigi kontsernid. 86% väliskontsernidest olid Euroopa päritolu. EL-28-st ei olnud 2017. aastal Eestis aktiivset tütar-ettevõtet vaid Portugali ja Horvaatia ettevõtetel. Eesti majandust mõjutasid enim Soome, Rootsi, Läti, Leedu ja Suurbritannia kontsernid.

Traditsiooniliselt oli väliskapitali mõju tööhõivele suurim finantsvahenduses, kus väliskontserni kuulavas ettevõttes töötas 60% tegevusalal hõivatutest. Väliskontsernid andsid 2017. aastal tööd igale kolmandale töötlevas tööstuses, info ja side vallas ning haldus- ja abitegevuse tegevusalal hõivatule.

Eesti ettevõtted on tütar-ettevõtteid loonud 65 riigis, peamiselt Euroopas, aga ka Aasias, Põhja- ja Lõuna-Ameerikas, Austraalias ja Aafrikas. Eelkõige huvitusid Eesti hargmaised kontsernid siiski äri tegemisest lähiriikides (Lätis, Leedus, Soomes ja Venemaal), sest nende ettevõtlustingimusi tuntakse kõige paremini.

Kõik juriidilistes registrites registreeritud majandusüksused ei tegutse realselt. Majandusstatistikat tehakse majanduslikult aktiivsete üksuste andmete järgi. Artikkel käsitles majanduslikult aktiivsete üksuste populatsiooni – selle mahtu, geograafilist paiknemist ja jaotust valdkonniti.

Statistikaamet peab statistilist majandusüksuste registrit alates 1994. aastast. Registris olev aktiivsete üksuste kogum on majandusstatistika tegemise alus. Majandusüksuste statistilise registri ajakohastamiseks kasutatakse äriregistri, mitmetulundusühingute ja sihtasutuste registri, maksukohustuslaste registri ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste riikliku registri andmeid. Peale juriidiliste registrite kasutatakse ka muid andmeallikaid, nt statistilisi ja raamatupidamisaruandeid. Majandusüksuste statistilisse registrisse on kantud kõik registreeritud üksused, kuid juriidilistest registritest erinevalt määratakse majandusüksuste statistilises registris iga aasta lõpus kindlaks aasta jooksul tegutsenud üksuste populatsioon. Sinna kuuluvad kõik vaatlusperioodil tegutsenud üksused, k.a need, mis tegutsesid vaatlusperioodil vaid osa ajast.

^a Müügitulust ei ole finantsvahendusettevõtete andmeid, sest nende kasumiaruande skeem on teistest ettevõtetest erinev.

KAUBAVAHEKUSE KÄIVE SUURENES VÕRRELDES MULLUSEGA

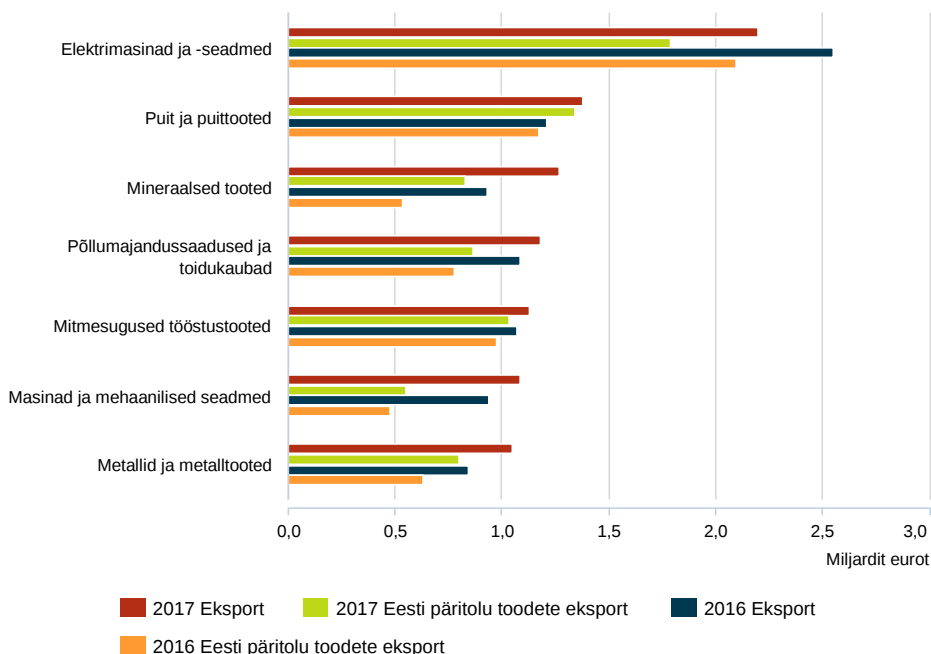
Evelin Puura, Mirgit Silla

2017. aastal eksporditi Eestist kaupu jooksevhindades 12,9 miljardi ja imporditi Eestisse 14,7 miljardi euro eest. Kaubavaheuse käive suurenes teist aastat järjest, eksport kasvas 2016. aastaga võrreldes 8% ehk ligi 1 miljard eurot ja import suurenes 9% ehk 1,2 miljardit eurot.

Kaubavaheuse puudujääk oli 2017. aastal 1,9 miljardit eurot. Võrreldes 2016. aastaga oli puudujääk 264 miljonit eurot suurem. Suurim ülejääk oli puidu ja puittoodete ning mitmesuguste tööstustoodete (sh mööbel, kokkupandavad puidust ehitised) kaubavaheuses, suurim puudujääk oli transpordivahendite ning keemiatööstuse tooraine ja toodete kaubavaheuses.

Nii nagu varasematel aastatel viidi Eestist enim välja elektrimasinaid ja -seadmeid, mille osatähtsus Eesti koguekspordis oli 2017. aastal 17%. Järgnesid puit ja puittooted (11%) ning mineraalsed tooted (10%). Ekspordi kasvu mõjutas peamiselt mineraalsete toodete (36%), metalli ja metalltoodete (25%) ning puidu ja puittoodete (14%) väljaveo suurenemine. Enim kahanes 2017. aastal elektrimasinate ja -seadmete (14%) väljavedu.

Eksport peamise kaubajaotise ja kaubagrupi järgi, 2016, 2017

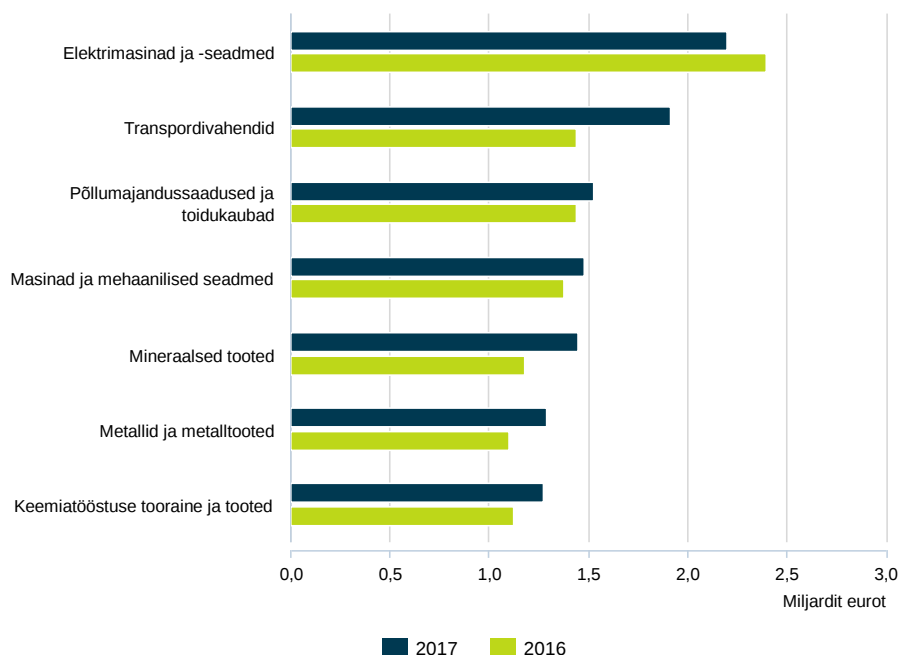
Allikas: Statistikaamet

Eesti päritolu toodete ekspordi osatähtsus kogu ekspordis on viimastel aastatel olnud stabiilne ja jäi 72% juurde. Eesti peamistest ekspordi sihtriikidest oli Eesti päritolu toodete ekspordi osatähtsus suurim Taanil – 92% kogu Eestist Taani eksporditud kaubast oli Eesti päritolu. Järgnesid Rootsi (91%), Norra ja Suurbritannia (mõlemasse 90%). Kõige väiksem oli Eesti peamistest ekspordi sihtriikidest Eesti päritolu kaupade ekspordi osatähtsus Venemaale (25%), Leetu (39%) ja Läti (50%) eksporditud kaubast.

Kaubajaotistest oli Eesti päritolu toodete osatähtsus ekspordis suurim puidu ja puittoodete väljaveos (97%). Teisel kohal oli mitmesuguste tööstustoodete (sh mööbel, madratsid, kokkupandavad ehitised) eksport (92%). Kolmandal kohal oli paber ja pabertooted (88%).

Eestisse imporditi kõige rohkem elektrimasinaid ja -seadmeid, mille osatähtsus oli Eesti koguimpordis 15%. Teisel kohal olid transpordivahendid (13%). Kolmandat kohta jagasid põllumajandussaadused ja toidukaubad, masinad ja mehaanilised seadmed ning mineraalsed tooted (nende osatähtsus oli 10%). Aastaga suurenes enim transpordivahendite (33%) ja mineraalsete toodete (22%) sissevedu. Samal ajal vähenes elektrimasinate ja -seadmete import (8%).

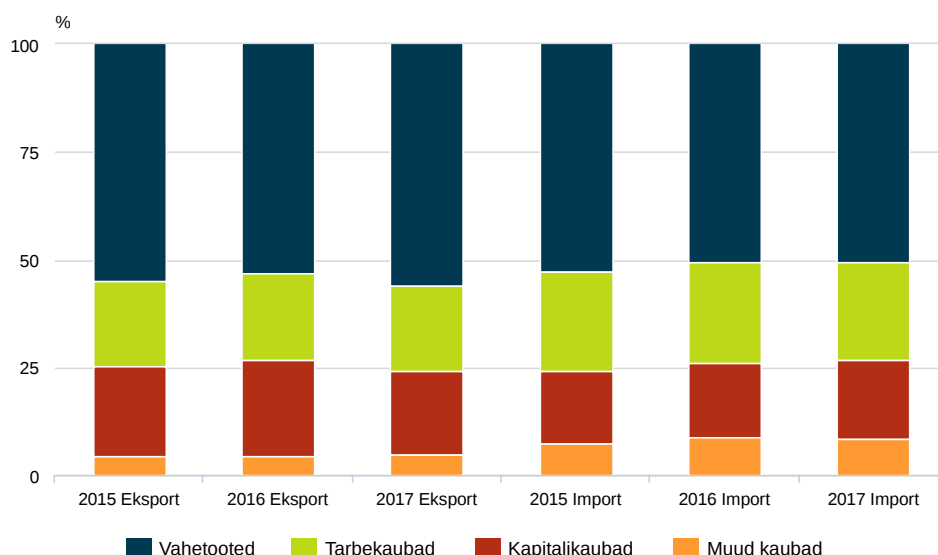
Import peamise kaubajaotise ja kaubagrupi järgi, 2016, 2017

Allikas: Statistikaamet

Lõpptarbimise järgi saab kaubad jagada kapitalikaupadeks, vahetoodeteks ja tarbekaupadeks. Kõige rohkem eksporditi 2017. aastal Eestist vahetooted ehk tootmiseks mõeldud tooteid – 56% Eesti koguekspordist. 2016. aastaga võrreldes suurenes vahetoodete eksport 14%. Kapitalikaupade osatähtsus Eesti koguekspordis oli 2017. aastal 20% ehk 2% võrra väiksem kui aasta varem. Kapitalikaupade eksport kahanes 2017. aastal 5%, peamiselt elektrimasinate ja -seadmete ekspordi vähenemise tõttu. Tarbekaupade ekspordi osatähtsus Eesti koguekspordis oli 20% ehk sama suur nagu 2016. aastal. Tarbekaupade väljavedu oli 2017. aastal 6% suurem kui aasta varem.

Kaupade eksport ja import majanduse põhikategooria järgi, 2015–2017

Allikas: Statistikaamet

Ka impordis oli suurim osatähtsus vahetoodetel – 50% koguimpordist. Aastaga suurenes vahetoodete import 9%. Teisel kohal olid tarbe- (23%) ja kolmandal kapitalikaubad (18%). Vahetoodete suur osatähtsus impordis näitab, et Eesti tööstus on seotud sisseveetavate tootekomponentidega. Tarbekaupade import kajastab sisenõudluse olukorda. 2016. aastaga võrreldes suurenes tarbekaupade import 6%. Tarbekaupade sisseveo suurenemine viitab kasvanud sisetarbimisele Eestis.

Eestist eksporditi kaupu 180 riiki ja imporditi Eestisse 133 riigist. Väliskaubanduse bilanss oli positiivne 130 riigiga. Suurim kaubavahetuse ülejääk – 455 miljonit eurot – tekkis Rootsi. Järgnesid Norra 420 miljoni ja Ameerika Ühendriigid 226 miljoni euroga. Suurim puudujääk tekkis kaubavahetuses Poola ja Saksamaaga – vastavalt 794 miljonit ja 652 miljonit eurot.

Eesti suurim ekspordipartner oli 2017. aastal Soome (vt tabelit artikli lõpus). Eksport Soome oli 2017. aastal 16% Eesti koguekspordist. Teisel kohal oli eksport Rootsi (13%) ja kolmandal Läti (9%). Aastaga suurenes kõige rohkem eksport

Saksamaale (236 miljonit eurot ehk 34%), Soome ja Venemaale (vastavalt 160 miljoni euro võrra ehk 8% ja 159 miljoni euro võrra ehk 20%). Enim vähenes eksport Rootsi (402 miljoni euro võrra ehk 19%), Mehhikosse (89 miljoni euro võrra ehk 48%) ja Nigeeriasse (23 miljoni euro võrra ehk 65%).

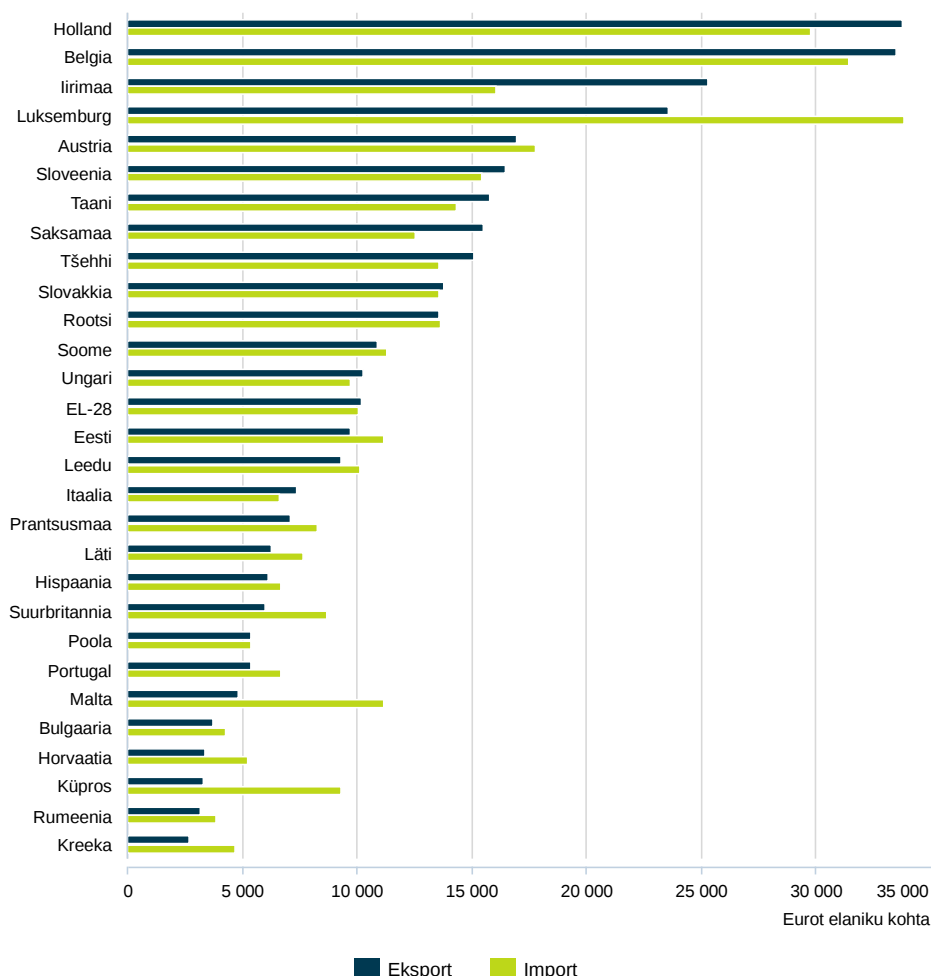
Eestisse imporditi 2017. aastal enim kaupu Soomest – 14% Eesti koguimpordist. Järgnes import Saksamaalt (11%), Leedust ja Rootsist (mõlemast 9%). Aastaga suurenes enim kaupade sissevedu Soomest (150 miljoni euro võrra ehk 17%) ja Venemaalt (183 miljoni euro võrra ehk 24%). Enim vähenes import Ungarist (173 miljoni euro võrra ehk 63%) ja Ameerika Ühendriikidest (45 miljoni euro võrra ehk 23%).

Euroopa Liidu (EL) riikide osatähtsus Eesti koguekspordis oli 2017. aastal 72% ja -impordis 82%. Eesti kaubavahetuse puudujääk teiste EL-i riikidega oli 2,9 miljardit eurot ehk 557 miljoni euro võrra rohkem kui 2016. aastal. Kaubavahetus EL-i riikidega suurenes 2017. aastal võrreldes 2016. aastaga – eksport 5% ja import 9%. Kaubavahetus EL-i väliste riikidega suurenes samuti, eksport kasvas 543 miljoni euro võrra ja import 250 miljoni euro võrra. EL-i väliste riikidega peetud kaubavahetuse bilanss oli ülejäägis – eksport EL-i välistesse riikidesse oli 1 miljardit eurot suurem kui import nendest riikidest. Eksport euroala 19 riiki oli 49% Eesti koguekspordist, import euroala riikidest aga 59% Eesti koguimpordist.

2017. aastal suurenes võrreldes 2016. aastaga Eesti eksport 8% ja import 9%, sarnaselt kasvas ka kogu EL-i eksport ja import. Kogu euroala import suurenes aastaga 9% ehk 303 miljardit eurot ja eksport kasvas 7% ehk 277 miljardit eurot. EL-i riikide kõige suurem ekspordi vähenemine oli 2016. aastaga võrreldes Maltal (22% ehk 624 miljonit eurot). Eksport suurenes enim Saksamaal ja Hollandis (vastavalt 6% ehk 76 miljardit eurot ja 12% ehk 61 miljardit eurot). Eesti peamiste kaubanduspartnerite väliskaubandusaktiivsus paranes – Soomel kasvas eksport 15% ehk 8 miljardit eurot, Rootsil 8% ehk 9,5 miljardit eurot, Lätil 12% ehk 1,3 miljardit eurot ja Leedul 17% ehk 3,8 miljardit eurot. Import suurenes Soomel 13% ehk 7,1 miljardit eurot, Rootsil 7% ehk 9,1 miljardit eurot, Lätil 16% ehk 2 miljardit eurot ja Leedul 16% ehk 4,1 miljardit eurot.

Eesti ekspordi ja impordi osatähtsus EL-i ekspordis ja impordis oli 2017. aastal 0,3%. Nii ekspordi- kui ka impordikäibe poolest edestas Eesti Lätit, Maltat ja Küprost. Eksport elaniku kohta oli Eestis 2017. aastal 9737 eurot, mis on EL-i keskmisest (10 217 eurot) ligikaudu 500 euro võrra väiksem. Kõige väiksem oli eksport elaniku kohta Kreekas, Rumeenias ja Küprosel. Ekspordis ei kajastu ainult riigi omatoodang, vaid ka teiste liikmesriikide kaupade vahendamine selle riigi kaudu ehk reeksport. Enim mõjutab reeksport Hollandi ja Belgia väliskaubandust. Nende riikide ekspordinäitajad olid 2017. aastal ka EL-i suurimad – Hollandis 33 788 ja Belgias 33 494 eurot elaniku kohta. Import elaniku kohta aga oli Eestis 11 194 eurot – EL-i keskmisest (10 032 eurot) ligi 1200 euro võrra suurem. Kaupu imporditi ühe elaniku kohta enim Luksemburgis (33 810 eurot), Belgias (31 433 eurot) ja Hollandis (29 762 eurot), vähim aga Rumeenias (3846 eurot), Bulgaarias (4248 eurot) ja Kreekas (4673 eurot).

Kaupade eksport ja import elaniku kohta Euroopa Liidus, 2017

Allikas: Eurostat

Eksport ja import maailmajao, ühenduse ja peamiste riikide järgi, 2016–2017
(miljonit eurot)

	2016			2017		
	Eksport	Import	Bilanss	Eksport	Import	Bilanss
KOKKU	11 905	13 514	–1 609	12 861	14 734	–1 873
Euroopa Liit	8 805	11 144	–2 339	9 219	12 114	–2 895
EL-i välised riigid	2 379	1 507	872	2 696	1 709	988
Euroala (19 riiki)	5 521	7 916	–2 395	6 301	8 723	–2 421
OECD	8 297	9 302	–1 005	8 691	9 996	–1 305
SRÜ	932	882	49	1 117	1 119	–3
Euroopa	10 387	12 326	–1 940	11 084	13 543	–2 459
Soome	1 913	1 762	150	2 072	2 070	2
Rootsi	2 135	1 125	1 011	1 733	1 278	455
Läti	1 097	1 127	–30	1 175	1 249	–75
Saksamaa	696	1 496	–799	933	1 584	–652
Leedu	713	1 272	–559	747	1 378	–631
Aasia	593	902	–309	763	949	–187
Hiina	168	556	–388	219	596	–377
Saudi Araabia	39	11	28	95	18	76
Jaapan	73	22	51	70	27	44
Hongkong	21	75	–54	23	66	–43
Korea Vabariik	46	58	–11	65	60	5
Aafrika	179	22	158	185	19	166
Togo	75	0	75	57	–	57
Egiptus	13	3	9	32	4	27
Alžeeria	5	–	5	21	–	21
Nigeeria	36	6	31	13	5	8
Lõuna-Aafrika Vabariik	7	3	3	8	4	4
Ameerika	629	247	382	652	205	447
USA	316	193	123	374	148	226
Kanada	89	24	65	100	14	85
Mehhiko	185	4	181	96	11	86
Brasiilia	20	12	8	20	21	0
Tšiili	4	6	–2	4	5	–1
Austraalia ja Okeania	34	15	20	47	17	30
Austraalia	33	12	20	43	13	29
Uus-Meremaa	1	2	–1	4	3	0
Antarktika	3	–	3	2	–	2
Määramata	80	3	77	129	1	128

TERAVILJASAAK OLI MÖÖDUNUD AASTAL TUNAMULLUSEST SUUREM

Laura Kütt, Ivika Aasa

Kasutatava põllumajandusmaa kogupindala 2017. aastal märgatavalt ei muutunud. Põllukultuuride saagid olid suuremad kui eelnenud aastal, kuid palju saaki jäi koristamata. Suurennes sigade ja veidi ka veiste arv. Liha toodeti vähem kui eelnenud aastal, piima ja mune rohkem.

2017. aastal oli Eestis 1 002 200 hektarit kasutatavat põllumajandusmaad, mis on peaaegu sama nagu eelmisel aastal. Sellest 993 000 hektarit oli põllumajanduslike majapidamiste valduses ja 9200 hektarit koduaedades ja põllumajanduslikes kodumajapidamistes. Viimastes kasvatatakse põhiliselt viljapuid ja marjakultuure, köögivilja ja kartulit.

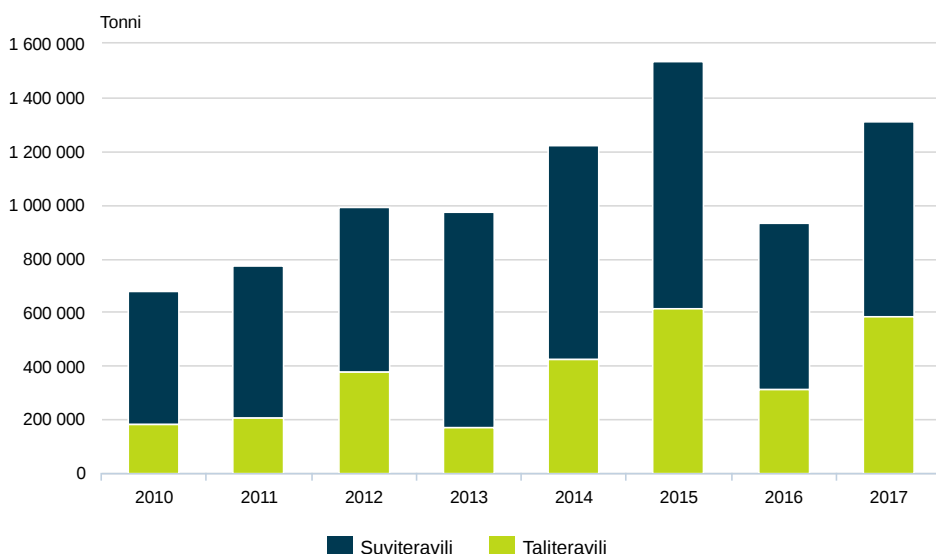
Kasutatavast põllumajandusmaast oli 678 800 hektarit põllumaa, 316 300 hektarit püsirohumaa ja 7100 hektarit püsikultuuride pind (viljapuu- ja marjaaiad, puukoolid jm püsikultuurid). Tootmiseks ajutiselt mittekasutatava püsirohumaa pindala osatähtsus kasutatavas põllumajandusmaas oli 2017. aastal 6%, mis on 2 protsendipunkti rohkem kui 2016. aastal. Põllumaa pind oli 2017. aastal 2% väiksem kui 2016. aastal.

Teravilja kasvupind vähenes aastaga 6%, kuid teravilja kogusaak jäi alla vaid 2015. aasta rekordsaagile, mis oli 1 535 280 tonni. Seejuures jäi koristamata 6% teravilja kasvupinnast, põhiliselt suviteraviljad. Taliviljade kasvupind oli 14% suurem kui eelnenud aastal, mis seoses taliviljade suurema saagikusega aitas märgatavalt kaasa kogusaagi suurenemisele. Suviteraviljade kasvupind vähenes võrreldes 2016. aastaga 15%.

2017. aastal kasvatati teravilja 330 700 hektaril. Taliteravilja osatähtsus teravilja kasvupinnas oli 38%. Teravilja kasvupinnast võttis enda alla 31% talinisu ja 4% rukis, 30% suvioder ja 20% suvinisu. Ülejäänud 15% moodustasid talioder, tritik, kaer, segavili ja tatar. Talinisu kasvupind oli 2016. aastaga võrreldes 13% suurem ja suvinisu pind 9% väiksem. Rukki kasvupind suurenes aastaga 8%.

Teraviljasaak oli 2017. aastal eelnenud aastaga võrreldes tunduvalt suurem vaatamata ebasoodsatele ilmastikutingimustele koristusperioodil – 1 311 900 tonni ehk suurenemine 40%. Võrreldes 2015. aasta väga suure saagiga oli saak siiski 15% väiksem. 54% teraviljasaagist oli nisu, 32% oder, 7% kaer ja 4% rukis. Ülejäänud 3% olid tritik, segavili ja tatar kokku.

Teravilja saak, 2010–2017

Allikas: Statistikaamet

Väga suur mõju teravilja saagile on ilmastikutingimustel ja talivilja osatähtsusel, mis on suurema saagikusega. Peale selle, et talvel hävines 7% talivilja, oli 2016. aasta väheste teraviljasaagi põhjus just halvad ilmastikutingimused kasvuperioodil. 2017. aastal olid taliviljad hästi talvitunud (talvine häving vaid 1%) ja ilmastikutingimused kasvuperioodil olid head. Siiski jäi palju suviviljade saaki koristamata halbade ilmastikuolude tõttu koristusperioodil.

Teravilja keskmine saagikus oli 2017. aastal 3967 kilogrammi hektari kohta. Võrreldes eelnenud aastaga suurenes see pea poolteist korda ja jääb 9% alla 2015. aasta rekordsaagikusele. Taliteravilja saagikus suurenes aastaga 63%. Seejuures suurenes rukki saagikus 50% ja oli 3932 kilogrammi hektari kohta ning talinisu saagikus suurenes 65% ja oli 4699 kilogrammi hektari kohta.

Rapsi ja rüpsi kasvupind oli 5% suurem, talirapsi ja -rüpsi kasvupind 37% suurem kui 2016. aastal. Erinevalt eelmisest aastast oli talirapsi ja -rüpsi saak suurem kui suvirapsi- ja suvirüpsi oma. 73 800 hektarilt saadi 165 300 tonni rapsi- ja rüpsiseemet. Keskmine saagikus oli 2240 kilogrammi hektari kohta. 2016. aastaga võrreldes oli saagikus 53% suurem.

Suvirapsi ja -rüpsi saagikus suurenes aastaga 23%, talirapsi ja -rüpsi oma 90%. Rapsi ja rüpsi kogusaak oli 61% suurem kui 2016. aastal. Koristamata jäi 7% suvirapsi ja -rüpsi kasvupinnast.

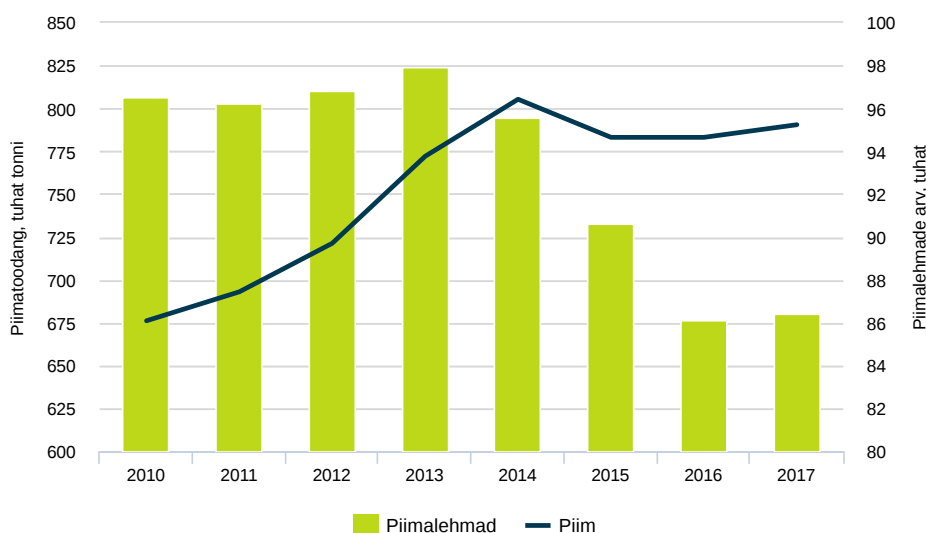
Nii ühe- ja mitmeaastaste söödakultuuride kasvupind kui ka sööda tootmiseks kasutatava püsirohumaa pind oli 4% väiksem kui vastavad pinnad aasta varem. Sööda tootmiseks kasutatava püsirohumaa pind vähenes tootmiseks ajutiselt mittekasutatava püsirohumaa suurenemise tõttu. Samal ajal suurenes kogu püsirohumaa pind kokku võrreldes eelnenud aastaga 3% (põhiliselt seetõttu, et püsirohumaad rajati uuesti ja seetõttu jäi põllumaad umbes 8000 hektarit vähemaks).

Kartuli kasvupind vähenes aastaga 5%. Aastal 2017 kasvatati kartulit 5400 hektaril, millest 36% koduaedades ja põllumajanduslikes kodumajapidamistes. Kartuli kogu kasvupinnalt saadi 91 200 tonni kartulit. Keskmise kartulisaak hektari kohta oli 16 925 kilogrammi, mida on 6% rohkem kui aasta varem. Koristamata jäi 12% kartuli kasvupinnast. Kartulitoodang elaniku kohta oli 2017. aastal 69 kilogrammi ehk 1 kilogramm rohkem kui aasta varem.

Avamaaköögivilja kasvupinna suurus on aastaga suurenenud 10% ja oli 2017. aastal 3400 hektarit. Kui avamaaköögiviljast kasvatatakse 31%, siis katmikköögiviljast isegi 91% koduaedades ja põllumajanduslikes kodumajapidamistes. Köögiviljasaak kokku oli 5% väiksem kui aasta varem ehk 59 200 tonni, millest 49 300 tonni oli avamaaköögivilja. Köögiviljasaak elaniku kohta oli 2017. aastal 45 kilogrammi (2016. aastal 47 kg).

2017. aastal suurenes veiste arv 1%, piimalehmade arv 0,3% ning muude lehmade arv 3%. Seega on piimakari veidi suurenenud pärast 2013. aastal alanud langust, mille põhjustas piimahinna kriis. 2017. aasta lõpus oli Eestis 250 900 veist, sh 86 400 piimalehma ning 28 700 muud lehma.

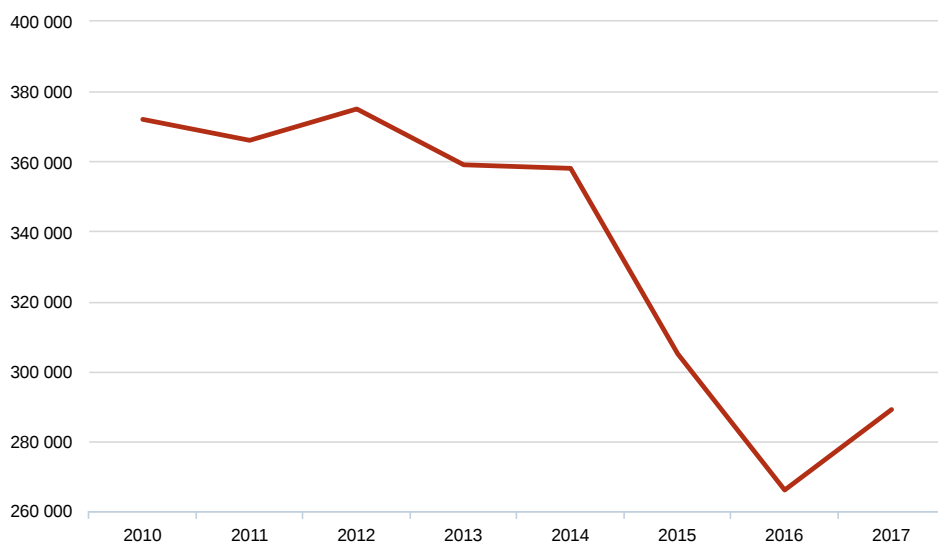
Piimalehmade arv ja piimatoodang, 2010–2017

Allikas: Statistikaamet

Sigade arv suurenes 2017. aasta lõpuks 9% võrra võrreldes varasema aastaga. See on esimene tõus pärast 2014. aastal puhkenud seakatukriisi. Kokku oli 2017. aasta lõpuks sigu 289 100. Lammaste ja kitsede arv vähenes 2017. aastal 5% võrreldes möödunud aastaga. Kokku oli lambaid ja kitsi 85 900. Lindude arv suurenes aastaga 7%, neid oli 2017. aasta lõpus kokku 2,3 miljonit.

Sigade arv, 2010–2017

Allikas: Statistikaamet

Eesti veiste osatähtsus Euroopa Liidu (EL) riikide veiste arvus jäi 2017. aasta lõpus samaks, mis aasta varem – 0,3%. Samaks jäi ka piimalehmade (0,4%) ning sigade (0,2%) osatähtsus. 2017. aastal vähenes EL-is kokku veidi veiste ja ka piimalehmade arv, kuid Eestis võis märgata vastupidist tendentsi. Lähiriikidest vähenes nii veiste kui ka piimalehmade arv aastaga enim Leedus ning vähem Lätis ja Soomes. 2017. aasta lõpuks sigade arv EL-i riikides kokku suurenes ja nii ka Eestis. Leedus, Soomes ja veidi vähesemal määral Lätis aga sigade arv vähenes.

Piimatoodang oli Eestis 2017. aastal 790 600 tonni – 1% võrra rohkem kui aasta varem. Piimatoodang lehma kohta on aasta-aastalt suurenenud ja oli 2017. aastal 9160 kilogrammi – 3% rohkem kui aasta varem. See on Eestis kõigi aegade suurim piimatoodang lehma kohta ning sellise tulemusega on Eesti EL-is jõudnud teisele kohale Taani järel. Elaniku kohta toodeti 600 kilogrammi piima, mida on 6 kilogrammi võrra rohkem kui 2016. aastal.

Lihatoodang oli 2017. aastal 71 500 tonni, millest 54% oli sealih, 29% linnuliha, 17% veiseliha ning 1% lamba- ja kitseliha. Aastaga vähenes lihatoodang kokku 8%. Elaniku kohta toodeti mullu 54 kilogrammi liha, mis teeb 5 kilo vähem kui aasta varem. Kuigi sigade arv 2017. aasta lõpuks suurenes, ei suurenenud sealih toodang, sest lihatoodangu suurenemine võtab peaaegu aasta aega võrreldes loomade arvu kasvuga.

Munatoodang suurenes aastaga 4%. 2017. aastal toodeti 207 miljonit muna. Keskmise munatoodangu kana kohta juriidiliste isikute põllumajanduslikes majapidamistes oli 289 muna. Elaniku kohta toodeti 157 muna, mida oli veidi rohkem kui 2016. aastal (151). Meetoodang oli 2017. aastal 1165 tonni, mis teeb 6% rohkem kui aasta varem.

KALAPÜÜGI JA VESIVILJELUSTOODANGU MAHT VIIMASTEL AASTATEL STABIILNE

Evelin Enno-Sakvan

Kutselise kalapüügi (Läänemere, sisevee- ja ookeanipüügi) maht 2017. aastal võrreldes 2016. aastaga märkimisväärselt ei muutunud. Aastal 2017 müüdud vesiviljelustoodangu maht oli aga viimase viie aasta üks suuremaid.

Eestis kui mereäärses riigis on kalandus alati olnud tähtis. Kõige rohkem kala püütakse Läänemerest. Viimase kümne aasta jooksul on Läänemere püügimahud olnud keskmiselt ligikaudu 65 500 tonni aastas. 2017. aastal püüti Läänemerest 64 476 tonni kala, mis moodustas kogupüügist 78%. Aastal 2017 püütud kogused aga ei erinenud väga palju 2016. aasta kogustest: 2017. aastal püüti vaid veidi üle 4000 tonni kala rohkem. Läänemere püük jaguneb avamere- ja rannapüügiks, suurimad kogused kala saadakse just avamerelt. Aastate lõikes on avamerepüügi osatähtsus püsunud samal tasemel, olles 80% lähedal ja nii on muutumatuna püsunud ka rannapüügimahud.

Peamiselt püütakse kilu ja räime: 2017. aastal moodustas nende liikide püügimaht Läänemere kogupüügist ligikaudu 96% ja kogu Eesti kutselisest kalapüügist 75%. Aastaid on kilu ja räime järel enim püütud ahvenat, tinti ja lesta: 2017. aastal vastavalt 1291, 411 ja 187 tonni. Tursa kui majanduslikult olulise kalaliigi püügikogused on aga väikesed: 2017. aastal püüti Läänemerest turska vaid 0,9 tonni. Tursapüüki takistab range püügikvoot, sest Läänemere tursavaru on kaua püsunud alla kudekarja biomassi piirväärtuse, mille põhjus on kehvad sigimistingimused ja pikalt kestnud tugev püügisurve.

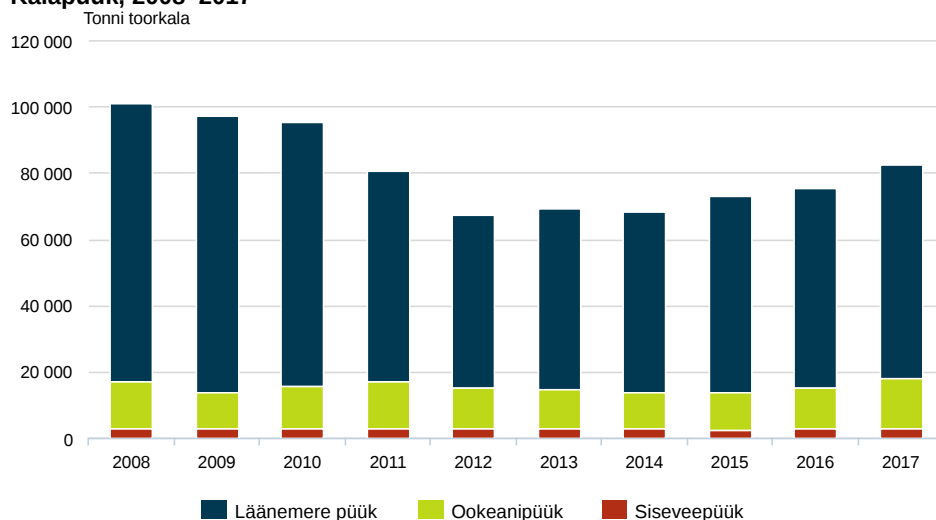
Kalapüük sisevetel on aastaid püsunud enam-vähem samal tasemel: aastatel 2008–2017 oli püük keskmiselt ligi 2800 tonni aastas. 2017. aastal oli siseveepüügi kogumaht 2955 tonni. Enim püütakse Peipsi, Pihkva ja Lämmijärvest: 2017. aastal ligikaudu 2627 tonni, mis võrreldes aasta varasema ajaga on peaaegu samal tasemel. Kalapüügimahud Peipsi, Pihkva ja Lämmijärvest on viimase kümne aasta võrdluses püsunud samal tasemel, moodustades kogu siseveepüügist keskmiselt 85%.

Tähtsuse järgmine veekogu on Võrtsjärv: 2017. aastal moodustas sealne püügimaht ligikaudu 8% kogu siseveepüügil saadud kalast. Ülejäänud veekogud (Emajõgi, Narva jõgi ja veehoidla ning teised väiksemad jõed ja järved) hõlmasid 2017. aastal ligikaudu 5% kogu siseveepüügist. Enim püüti siseveekogudest koha, latikat ja ahvenat: 2017. aastal vastavalt 918, 846 ja 682 tonni.

Kaugpüük ehk ookeanipüük moodustas 2017. aastal kogu kutselisest kalapüügist 18% ehk 15 135 tonni. Võrreldes 2016. aastaga on ookeanipüügi maht veidi kasvanud – suurusjärgus 3000 tonni. Aastatel 2008–2017 on keskmine kaugpüügimaht olnud ligikaudu 12 500 tonni aastas. Kaugpüügi peamised piirkonnad on Atlandi ookeani loode- ja kirdeosa, enim aga püütakse just kirdeosast. 2017. aastal püüti Kirde-Atlandil 10 390 tonni kala, mis oli ligikaudu 69% kogu ookeanipüügist.

Kõige enam püütakse Atlandi ookeani kirdeosast harilikku süvameregarneeli ehk krevetti: 2017. aastal 7413 tonni ehk 49% kogu ookeanipüügist. Atlandi ookeani loodeosa püügist moodustab suurima osa meriahvena püük: 2017. aastal ligikaudu 2194 tonni ehk 15% kogu kaugpüügimahust. Peale eespool nimetatud liikide püütakse koguseliselt rohkem ka turska, harilikku karelesta ja süvalesta: 2017. aastal vastavalt 2544, 1249 ja 1141 tonni, mis moodustab kokku 33% kogu kaugpüügimahust.

Kalapüük, 2008–2017

Allikas: Statistikaamet

Vesiviljelusettevõtted^a müüsid 2017. aastal 870 tonni kaubakala ja -vähki ning müüdud kogus oli viimase viie aasta üks suuremaid. Aastal 2014. turustati rekordkogus (869 tonni) kaubakala ja -vähki, 2017. aastal müüdud toodangu maht ületas eelmist suurimat kogust 1,5 tonniga. Kala- ja vähikasvatuse toodangu põhiline kasv on toimunud viimase viie aasta jooksul: 2013. aastaga võrreldes on 2017. aastal müüdud toodangu maht suurenenud 1,2 korda.

Eestis moodustab müüdud vesiviljelustoodangust olulisima osa vikerforell, mille osatähtsus on aasta-aastalt suurenenud. Aastal 2013 oli vikerforelli osatähtsus kogu müüdud kala- ja vähitoodangus 63%, kuid 2017. aastal 81%. Aastal 2017 müüdi 702 tonni vikerforelli, seejuures on tegemist ühtlasi ka viimase viie aasta suurima müüdud kogusega.

Harilikku jõevähki turustati 2017. aastal 0,8 tonni, see on 1,2 korda rohkem kui aasta varem. Peale vikerforelli ja hariliku jõevähi kasvatati ning müüdi 2017. aastal veel teisigi kalaliike: arktika paalia, angerjas, aafrika angersäga, karpkala, säga, tuurlased (siberi ja vene tuur) ja valgeamuur.

Toidukalamarja turustati 2017. aastal 3,8 tonni, mis on ligikaudu 1,1 tonni vähem kui 2016. aastal. 2017. aastal müüdi välisriikidesse 5% kogu kala- ja vähikasvatuse toodangust, mis on nelja protsendi võrra vähem kui 2016. aastal. Peamiselt eksporditi angerjat, vähem vikerforelli ja harilikku jõevähki.

^a Vesiviljelus on veeorganismide kasvatamine ja viljelemine, kasutades tehnikaid, mis on välja töötatud vastavate veeorganismide toodangu suurendamiseks üle keskkonna loomuliku tootmisvõimsuse; veeorganismid kuuluvad füüsilise või juriidilise isiku vara hulka kogu kasvatus- või viljelusetapi jooksul kuni saagi kogumiseni, viimane kaasa arvatud (Euroopa Nõukogu 27. juuli 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1198/2006 Euroopa Kalandusfondi kohta).

EESTI MAISMAAST POOL ON METSAMAA

Mati Valgepea

Metsad on Eesti üks olulisemaid taastuvaid loodusvarasid ja elukeskkondi, mille kaitsel ja majandamisel on mitmekülgne mõju keskkonnale, majandusele ja sotsiaalelule. Puidu varumine on viimastel aastatel jõudnud 10–11 miljoni kuupmeetriini. Aktiivsem metsakasutus nõuab suuremat tähelepanu ka metsade kaitsele, uuendamisele ja hooldustöödele.

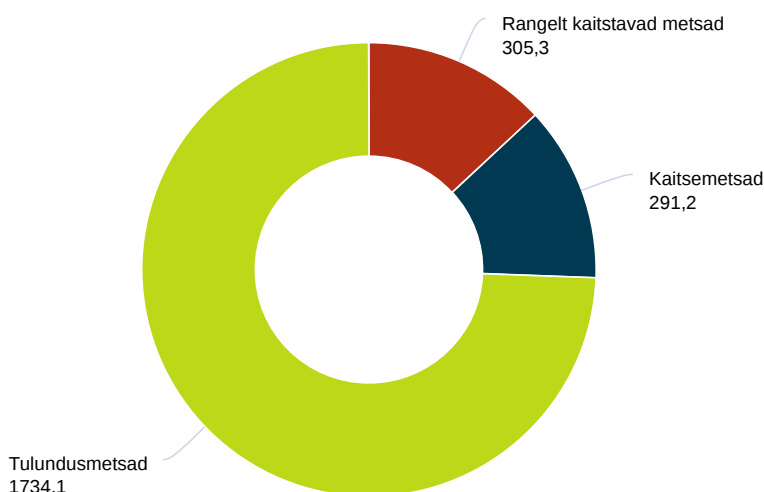
Eesti maismaast pool ehk 51,4% on metsamaa. 2017. aastal oli Eesti metsamaa pindala 2,33 miljonit hektarit ja metsaga metsamaa ehk puistute puidutagavara 486 miljonit tihumeetrit. Puistute pindala oli 2,16 miljonit hektarit. Levinuimad puistud olid männikud (32,1% puistute kogupindalast), kaasikud (30,1%), kuusikud (17,5%) ja hall-lepikud (9,0%). Nii metsade tüvepuidu kogutagavara, tagavara metsamaa hektari kohta kui ka puiduvaru juurdekasv aastas on 2000. aastaga võrreldes tasapisi suurenenud. ÜRO toidu- ja põllumajandusorganisatsiooni andmetel on Eesti oma territooriumi metsasuse (metsamaa osatähtsus maismaas) poolest Euroopas Soome, Rootsi, Sloveenia, Montenegro ja Läti järel kuuendal kohal. Metsaga on otseselt seotud ligikaudu 34 000 töökohta metsasektoris ja kaudselt paljud turismi-, spordi-, transpordi- jt sektori töökohad. Eestis on kokku üle 100 000 füüsilisest isikust erametsaomaniku.

Metsi kirjeldava statistika põhiallikas on riiklik metsainventeerimine ehk statistiline metsainventeerimine (SMI). SMI on valikuuring, kus süstemaatilise juhuvaliku alusel paigutatud väikese pindalaga proovitükkidel mõõdetakse ja hinnatakse metsamaad ja sellel kasvavate puude tunnuseid. 2016. aastal vaadati põhjalikult üle mõõtmistulemuste alusel tuletatavate tunnuste arvutusreeglid. Suurim muutus puudutas juurdekasvu arvutamist, kus mindi kasvava metsa arvutusmudeli kasutamisel üle konkreetsete puude kordusmõõtmiste andmetest leitavate muutuste põhisele arvutusreeglile. 2017. aastal kontrolliti üle ka kõigi varasemate aastate mõõtmisandmed ja vigade leidmisel tehti vajalikud parandused. Uuendatud arvutusreeglite ja parandatud algandmete alusel anti tagasiulatavalt uued hinnangud kõigi SMI tunnuste kohta aastatel 2000–2016. Enamasti ei erinenud ümberarvutatud hinnangud märgatavalt varasematest.

Sel kümnendil on metsanduse arengu alus Eesti metsanduse arengukava aastani 2020, mille järgi on metsanduse põhieesmärk metsade tootlikkus ja elujõulisus ning mitmekesine ja tõhus metsakasutus. Eesmärgi saavutamiseks tuleb muu hulgas pikas perspektiivis varuda puitu juurdekasvu ulatuses, suurendada metsauuendustööde mahtu, hoida range kaitse all vähemalt 10% metsamaa pindalast ja parandada kaitstavate metsade esinduslikkust. Rangelt kaitstava metsa osatähtsus kogu metsamaa pindalas oli 2017. aastal 13,1%, eri tüüpi metsade esinduslikkuse tagamiseks range kaitsega aladel tuleb veel pingutada. Keskkonnaminister algatas 2017. aasta lõpul 64 uue salu- ja laanemetsa looduskaitseala moodustamise menetluse, millega plaanitakse 2018. aasta lõpuks riigimetsas lisaks range kaitse alla võtta 26 907 hektarit salu-, laane- ja soovikumetsi. Kaitsealade piiritlemise põhimõtetest lähtuvalt läheb metsavajakute katmiseks range kaitse alla kokku ligikaudu 33 000 hektarit riigimetsamaad. 90% rangelt kaitstavatest metsadest paikneb riigimaadel. Kaitstavad metsad kokku moodustasid veerandi Eesti metsamaa kogupindalast.

Metsamaa pindala kaitsereežiimi järgi, 2000–2017

(tuhat ha)

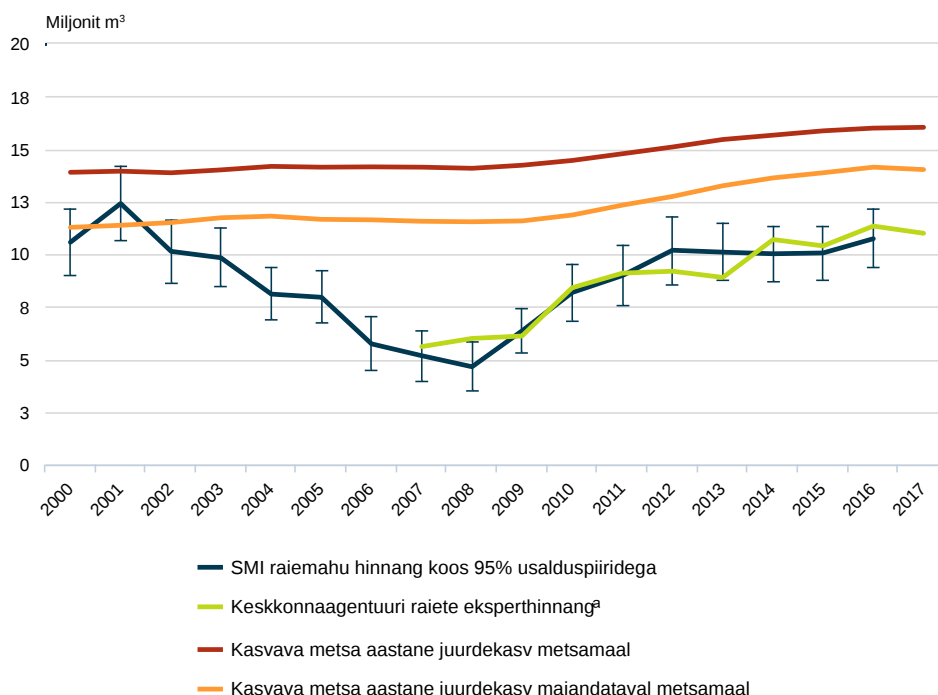

Allikas: Keskkonnaagentuur, riiklik metsainventeerimine 2017

Metsamajanduse jätkusuutlikkuse hindamise üks võimalus on võrrelda raiemahtu tüvepuidu aastase juurdekasvuga majandataval metsamaal. Kui raiemaht ületab pikema aja jooksul juurdekasvu, ohustab see elurikkust ja metsasektori toorainega varustatuse jätkusuutlikkust. Raiemahu väike osatähtsus juurdekasvus aga viitab kogunenud puiduvaru ebatõhusale kasutamisele. SMI andmetel vähenes raiemaht ajavahemikus 2001–2008 üle 60%, jõudes 4,6 miljoni

tihumeetrini. Seejärel hakkas raiemaht tasapisi suurenema ja jäi 2012.–2016. aastal 10 miljoni tihumeetri tasemele (2016. aastal raiuti kokku 10,7 tihumeetrit). 2016. aastal suurenes raiemaht 10,7 miljoni m³-ni. Kui 2008. aastal oli metsaraie osatähtsus majandatava metsamaa juurdekasvus 36%, siis 2016. aastal 75%. Et SMI raiehinnangute statistilise valikmeetodi kasutamisest tulenev viga on suur, siis on Keskkonnaagentuur raiedokumentide ja kaugseire andmete analüüsimisel koostanud raiemahtude eksperthinnanguid, mis näitavad samuti, et raiemaht on viimastel aastatel mõõdukalt suurenenud. Nimetatud hinnangu kohaselt raiuti 2015. aastal 10,1 miljonit, 2016. aastal 11,3 miljonit ja 2017. aastal 11,0 miljonit tihumeetrit puitu. Et Eesti metsades on üsna suur osatähtsus küpsetel puistutel, võiks metsamajanduslikust aspektist raiemaht isegi suurem olla. Möödunud kümnendil kehtinud metsanduse arengukava kohaselt oli puiduvarumise optimaalne tase 13,1 miljonit tihumeetrit. Sel kümnendil peetakse optimaalseks 12–15 miljonit tihumeetrit aastas. 2016. aastal alanud elav ühiskondlik diskussioon metsakasutuse jätkusuutliku mahu teemal jätkus ka 2017. aastal. Tõenäoliselt kujuneb see teema järgmisel kümnendil metsanduse arengukava koostamisel üheks peaküsimuseks.

Metsade raie ja juurdekasv, 2000–2017

^a Lageraie metsateatiste ja satelliidpiltide võrdluse alusel.

Allikas: Keskkonnaagentuur, Riiklik metsainventeerimine ja raiemahu eksperthinnangud

Metsa kasvatamisel on tähtis osa ka uue metsapõlve rajamisel. 2017. aastal istutas Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) 7141 ja külvas 311 hektarit metsa. RMK istutas metsa 21,2 miljonit puutaime, sellest 2,5 miljonit taime kasutati varasematel aastatel rajatud metsakultuuride täiendamiseks. Et aidata metsal looduslikult uueneda, tegi RMK töid 2121 hektaril. Ka noore metsa hooldamise maht on suurenenud. Kui 2010. aastal tegi RMK valgustusraieid 14 066 hektaril, siis viimasel neljal aastal valgustusraie pindala olnud 19 000 hektari juures. Erametsades toimuva metsauuenduse kohta ei koguta enam ametlikult andmeid alates 2014. aastast, kuid kaudsed andmed näitavad ka seal uuendamise kasvu. Keskkonnaameti eksperthinnangu alusel istutati erametsas 2017. aastal 6000 hektaril ja külvitöid tehti 600 hektaril. Suurim takistus erametsade uuendamise mahu suurendamisel on taimede puudus.

Puistute hukkumise põhjuste kohta saab teavet Keskkonnaameti metsaspetsialistide tehtud metsakaitseeksperimentide käigus uuendusraiesse määratud puistute pindalade järgi. Hukkumise peamised põhjused on ulukikahjustused (38% kõigist registreeritud hukkunud puistutest 2017. aastal), tuulekahjustused (30%) ja haigused (20%, sh eriti juure- ja tüvemädanikud).

TAASTUVATEST ALLIKATEST ELEKTRI TOOTMINE ON AINA OLULISEM

Helle Truuts

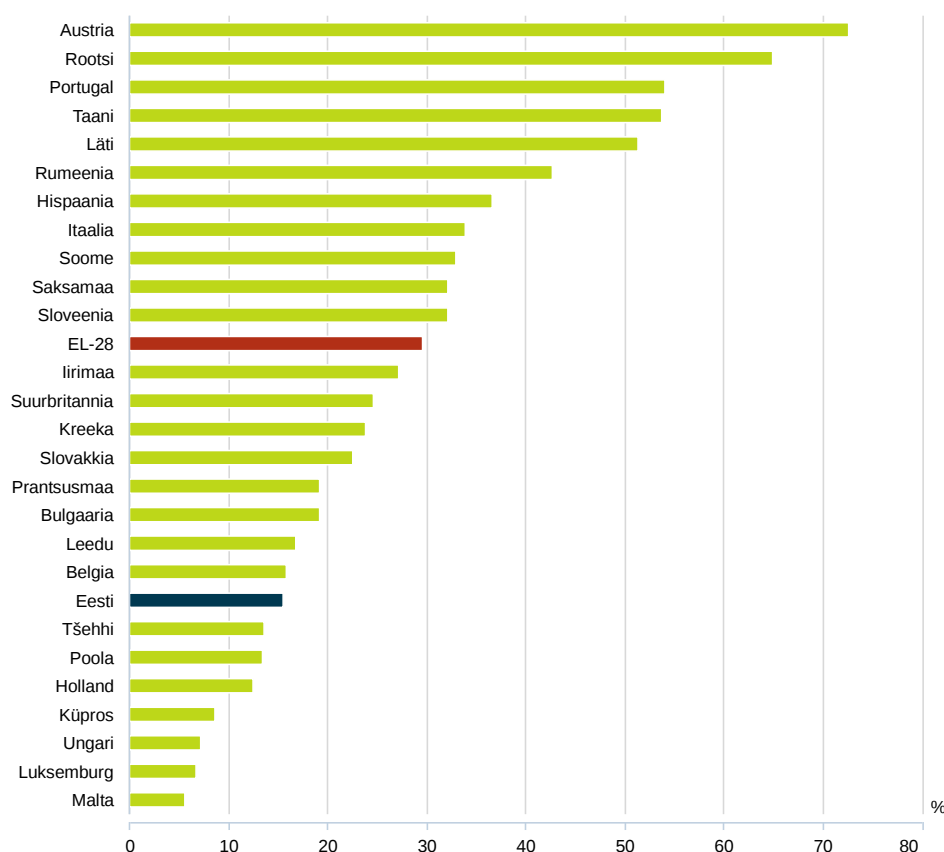
Eesti elektrienergia kogutoodang on kaks aastat järjest suurenenud ja vähenenud on imporditud elektri osatähtsus. Taastuvate energiaallikate kasutamine on Eestis aasta-aastalt suurenenud nii elektrienergia tootmisel kui ka lõpptarbimises.

2017. aastal toodeti Eestis elektrit kokku 13 teravatt-tundi, mis on 8% rohkem kui aasta varem. Samal ajal vähenes imporditud elektri osatähtsus energiavarustuses eelnenud aastaga võrreldes ligi kaks korda. Kuigi ka elektri eksport vähenes eelnenud aastaga võrreldes ligi 10%, ületas elektritoodang endiselt tarbimist ehk elektrienergia bilanss oli ülejäägis. Elektrienergia sisetarbimine on viimase viie aasta jooksul püsinud stabiilsena ja suurenes 2017. aastal eelnenud aastaga võrreldes 1%.

Kuigi Eesti elektrienergia toodang põhineb enamasti põlevkivil, millest toodetakse ligi 90% elektrist, on viimastel aastatel jõudsalt suurenenud elektri tootmine taastuvatest allikatest ja see on vähendanud mõnevõrra põlevkivi osatähtsust.

Kui 2010. aastal oli Eestis taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia osatähtsus 10,4%, siis 2017. aastal ligi kaks korda suurem – 18%. Riikide võrdluses oli 2016. aastal Eestis see näitaja 15,5%, mis on ligi kaks korda väiksem kui EL-i keskmine. Taastuvate energiaallikate kasutamine sõltub suuresti looduslikest võimalustest. Naaberriigis Lätis toodeti tänu hüdroenergia olemasolule ligi pool (51,3%) ja Soomes puitkütuste toel ligi kolmandik (32,9%) elektrist taastuvatest allikatest.

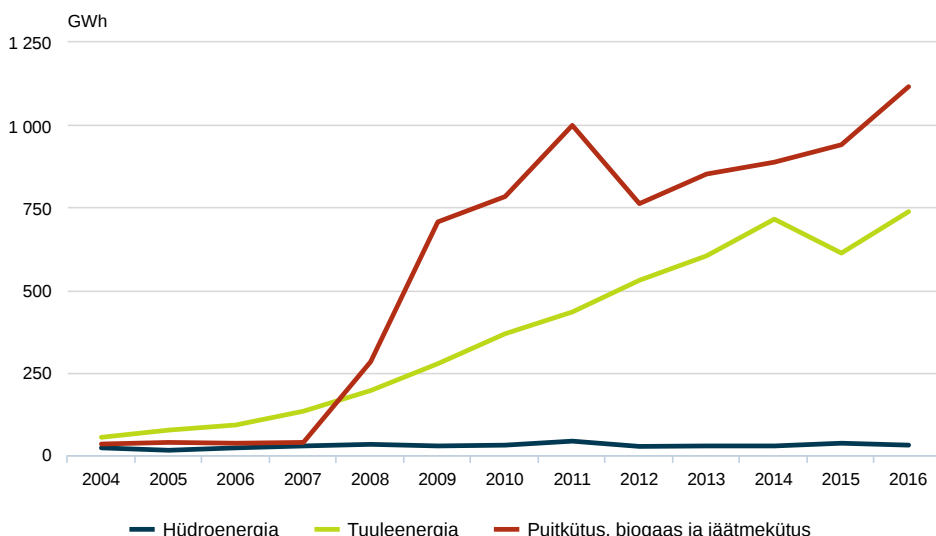
Taastuvatest allikatest toodetud elektrienergia osatähtsus, 2016

Allikas: Eurostat

Eestis toodetakse taastuvelektrit puidust, jäätmekütusest, tuulest, biogaasist ja hüdroenergiast. Suurema osa (40%) moodustab tuuleenergia. 2017. aastal kasvas tuuleenergia tootmine 2016. aastaga võrreldes 20%. Suurenenud on ka elektri tootmine puitkütustest. Kuigi viimastel aastatel on elavnenu biogaasi ja jäätmekütuse kasutamine elektrijaamades, on nende osatähtsus väike.

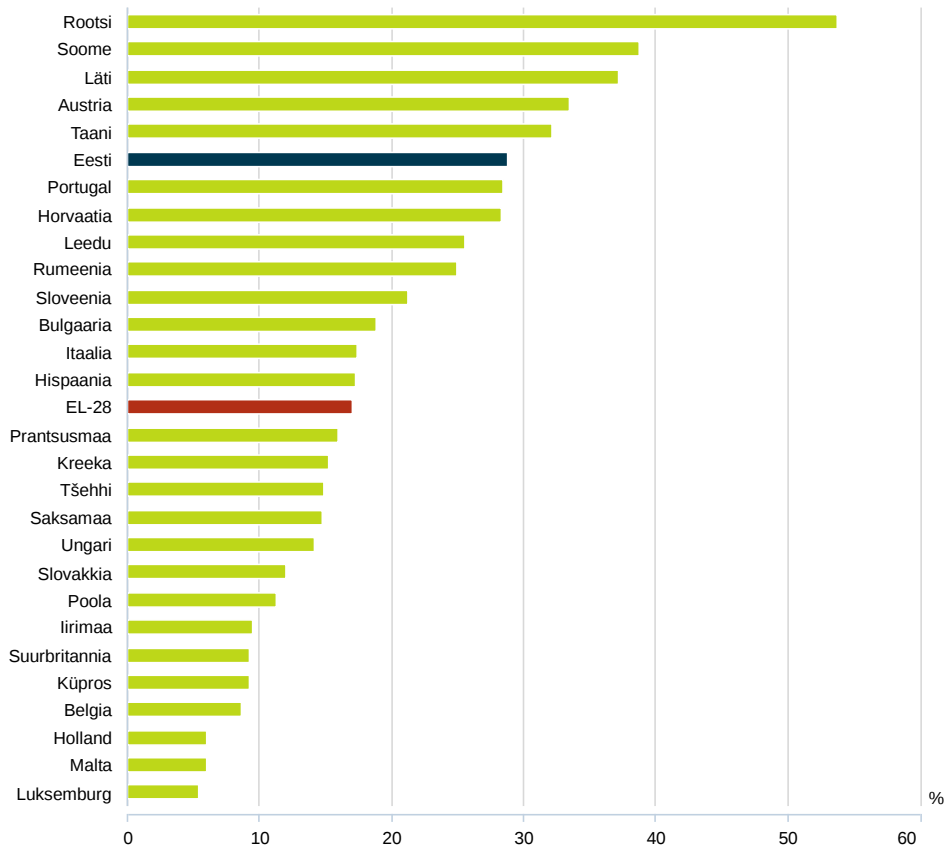
Elektrienergia tootmine taastuvatest allikatest, 2004–2016

Allikas: Statistikaamet

EL-is peetakse taastuvallikate kasutuselevõttu energiapoliitika võtmeküsimuseks, mis aitab vähendada sõltuvust EL-i väliste riikide energiast, vähendada süsihappegaasi emissiooni ja muuta energia hind nafta omast sõltumatuks. Peale taastuvatest allikatest elektri tootmise jälgitakse ka taastuvate allikate kasutamist energia tarbimises. 2016. aastal oli taastuvenergia osatähtsus energia lõpptarbimises suurim Rootsis (53,8%), Soomes (38,7%) ja Lätis (37,2%). Eestis oli see näitaja 28,8%, mis on ligi kaks korda suurem kui EL-i keskmine (17%). Taastuvenergia osatähtsus lõpptarbimises on Eestis alates 2006. aastast stabiilselt suurenenud. Kui 2006. aastal oli see näitaja 16,1%, siis 2010. aastal 24,6% ja 2016. aastal juba 28,8%. „Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030“ näeb ette taastuvenergia osatähtsuse suurendamist energia lõpptarbimises 50%-ni.

Taastuvenergia osatähtsus energia lõpptarbimises Euroopa Liidu riikides, 2016

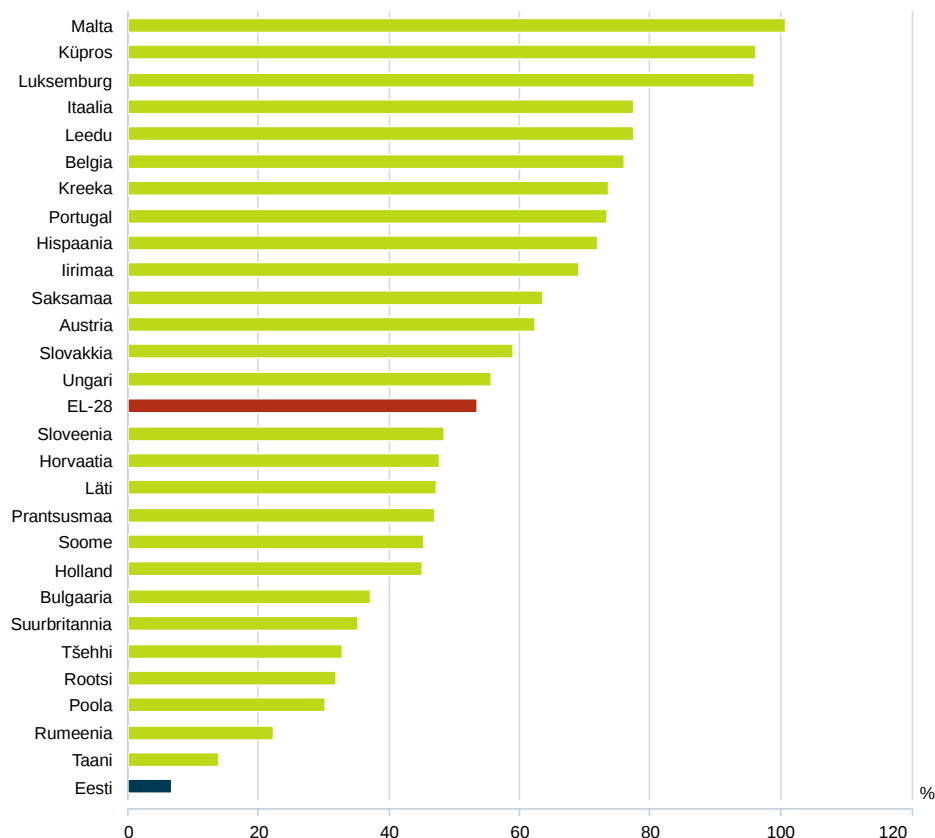

Allikas: Eurostat

Kuigi suurem osa põlevkivist tarbitakse elektrijaamades on põlevkivi tooraineks põlevkiviõlile. Aasta-aastalt kasvanud põlevkiviõlitoodang on suurendanud ka põlevkivi tarbimise koguseid õlitööstuses. 2017. aastal toodeti põlevkiviõli 960 000 tonni, mis on kolmandiku võrra rohkem kui aasta varem, seejuures eksporditi välisurule ligi 90% toodangust.

Eesti suhteliselt suur kodumaiste energiaallikate olemasolu vähendab märgatavalt imporditud energia osatähtsust energiavajaduse rahuldamisel ehk energiasõltuvusmäära. Näitaja arvutatakse imporditud ja eksporditud energia vahe suhtena energia kogutarbimisse. 2016. aastal oli Eesti energiasõltuvuse määr 6,8%, mis näitab, et sõltuvus imporditud kütusest on võrreldes teiste EL-i riikidega kõige väiksem. 2017. aastal vähenes peamiste energiatoodete koguseline import veelgi. Võrreldes eelmise aastaga imporditi autobensiini 6,2%, maagaasi 5% ja diislikütust 2% vähem.

Energiasõltuvuse määr Euroopa Liidus, 2016

Allikas: Eurostat

REGISTREERITUD SÕIDUKITE ARV ON ENDISELT TÕUSUTEEL

Meila Kivisild

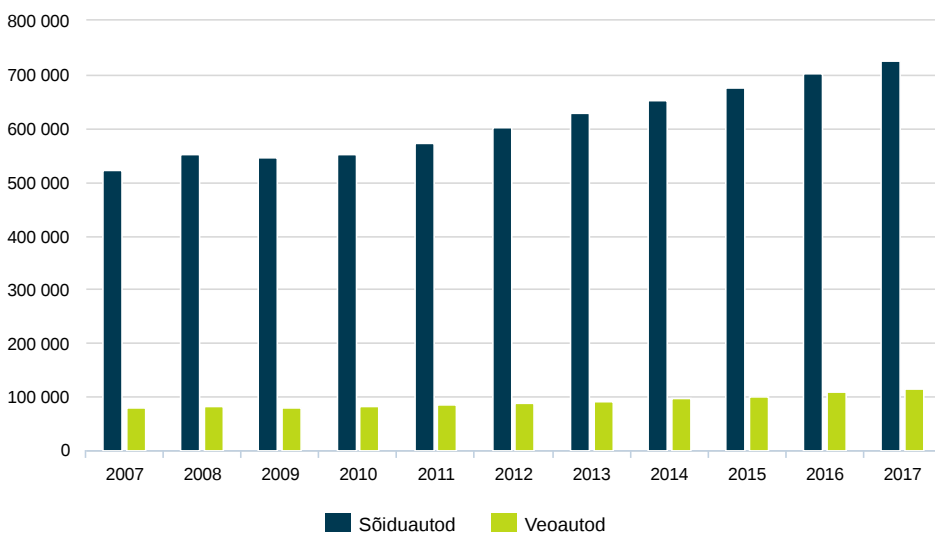
2017. aastal suurenes taas sõidukite arv Maanteeameti liiklusregistris. Sõitjate arv ja kaubaveo maht mere-, raudtee- ja õhutranspordis kasvas, kuid kahanes maanteel. Reisiliiklus lennujaamade ja sadamate kaudu saavutas taas rekordilise taseme. Teedel liiklusõnnetustes hukkunute ja vigastatute arv vähenes võrreldes varasema aastaga.

Transpordisüsteemi kõige olulisem osa on teedevõrk ning avalikuks kasutamiseks mõeldud teed jagunevad riigi- maanteedeks, kohalike omavalitsuste teedeks ja metsateedeks. Eesti teedevõrgu pikkus ei ole viimase aastaga märgatavalt muutunud. 2017. aasta lõpu seisuga oli 16 605 km riigimaanteed, millest põhi- ja tugimaanteed 4015 km ning kõrvalmaanteed 12 481 km. Eesti raudteede kogupikkus on 2141 km, millest 916 km on peateed avalikul raudteel, 132 km raudteedest on elektrifitseeritud.

Maanteeameti hallatavas liiklusregistris oli möödunud aasta lõpus arvel 725 944 sõiduautot, 114 780 veoautot, 4964 bussi, 32 978 mootorratast ja 18 713 mopeedi – kõiki rohkem kui aasta varem. Ka traktorite ja liikurmasinate arv suurenes.

2017. aastal registreeriti esmaselt 49 396 sõidukit, mis on rohkem kui aasta varem. Kasvu peamine põhjus oli uute sõiduautode registreerimine. Neid registreeriti 25 625 ehk üle 2500 sõiduki rohkem kui aasta varem. Esmaselt registreeriti mullu 9980 veoautot ja 6900 haagist, ligi 2000 mootorratast ning veidi üle 1300 mopeedi. Eestis oli 2017. aastal 551 sõiduautot 1000 elaniku kohta (aasta varem 534). Eesti riiklikus raudteeliiklusregistris oli 2017. aasta lõpus kirjas 281 vedurit, 19 elektri- ja 49 diiselmootorvagunit, 274 sõitjateveo- ja 21 835 kaubavagunit. Eesti laevaregistris oli 2017. aasta lõpus kirjas 112 merelaeva ja 9 laevapereta prahitud laeva. Siseveelaeva oli 29. Eesti tsiviilõhusõidukite registris oli 2017. aasta lõpus arvel 178 õhusõidukit.

Registreeritud sõidu- ja veoautod, 2007–2017

Allikas: Statistikaamet

Veomahtude hindamisel kasutatakse sõitjateveo näitajana teenindatud sõitjate arvu ja sõitjakäivet. Sõitjakäive on sõitjate veol tehtud töö maht, mida mõõdetakse sõitjakilomeetrites. Eesti veondusettevõtete teenuseid kasutas 2017. aastal 208,3 miljonit sõitjat, sellest 91% maanteel, 5% merel, 4% raudteel ja 0,5% õhus. Maanteel (sh trammide ja trollidega) oli sõitjaid ligikaudu sama palju kui 2016. aastal, kuid merel, raudteel ja õhus oli sõitjaid varasemast rohkem.

Bussiveoettevõtted teenindasid 2017. aastal 190,4 miljonit sõitjat, neist 87% ehk ligi 165,4 miljonit sõitjat linnaliinidel (sh trammi ja trolliga). Linnatransporti kasutati peagu sama palju kui 2016. aastal. Maakonnaliinidel oli ligi 14,9 miljonit sõitjat, kaugliinidel 4,1 miljonit sõitjat ja rahvusvahelistel liinidel ligi 1,4 miljonit sõitjat. Maanteetranspordi sõitjakäive ulatus 2017. aastal ligi 2,9 miljardi sõitjakilomeetrini, vähenedes riigisisestel vedudel 6% ja suurenedes rahvusvahelistel bussivedudel 7%.

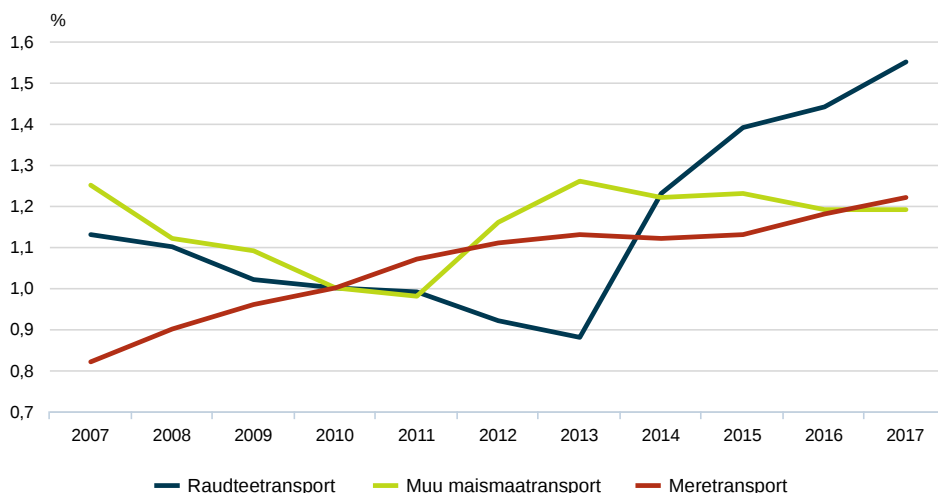
Eesti mereveoettevõtted vedasid 2017. aastal 9,4 miljonit sõitjat, mis on 3% enam kui 2016. aastal. Riigisisestel merevedudel veeti 2,5 miljonit sõitjat (kasv 7%) ja rahvusvahelistel vedudel ligi 7 miljonit sõitjat (kasv 2%). Aastaga suurenes mere- transpordiettevõtete sõitjakäive 13%, ulatudes 2017. aastal ligi 1,3 miljardi sõitjakilomeetrini. Rahvusvahelised veod andsid 98% sõitjakäibest.

Mullu veeti raudteel 7,4 miljonit sõitjat, mis on 7% rohkem kui 2016. aastal. Riigisisestel raudteevõrkudel veeti 7,3 miljonit sõitjat (kasv 7%) ja rahvusvahelistel vedudel 107 400 sõitjat (kasv 4%). Aastaga suurenes raudteetranspordi sõitjakäive 16%, ulatudes 2017. aastal 366,7 miljoni sõitjakilomeetrini.

Eesti õhutranspordiettevõtete teenuseid kasutas 2017. aastal 946 700 sõitjat, neist 61% veeti regulaarlendudel. Võrreldes 2016. aastaga suurenes sõitjate arv koguni 66%. Märgatavalt kasvas Eesti olulisima õhutranspordiettevõtte klientide arv. Aastaga suurenes õhutranspordiettevõtete sõitjakäive 38%, ulatudes 2017. aastal ligi 1,3 miljardi sõitjakilomeetrini.

Sõitjate arvu muutus, 2007–2017

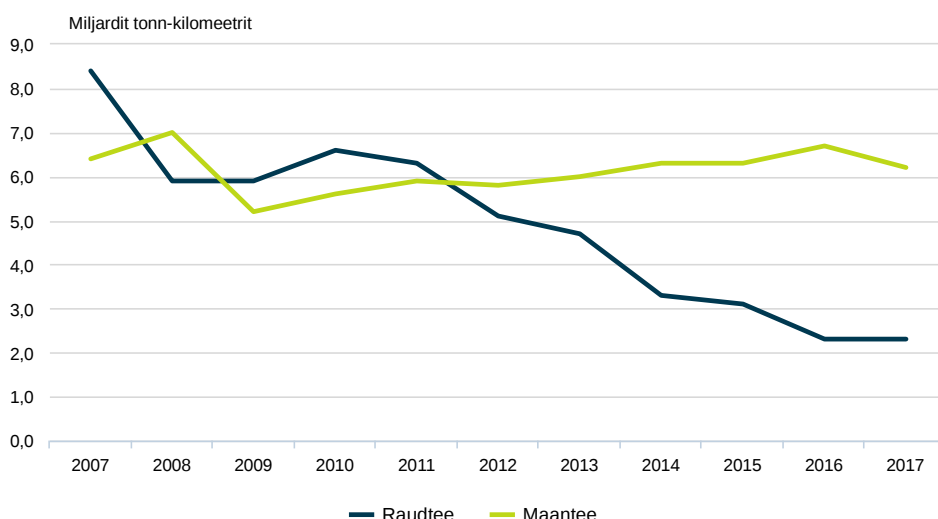
(2010 = 100%)

Allikas: Statistikaamet

Kaubaveonäitajad on veetud kauba kogus tonnides ja veosekäive tonnkilomeetrites. Eesti kaubaveoautod ning raudtee-, mere- ja õhutranspordiettevõtted vedasid esialgse hinnangu järgi 2017. aastal kokku 56,4 miljonit tonni kaupa, sellest üle poole maanteel ja ligi poole raudteel. Eesti kaubaveoautod vedasid möödunud aastal ligi 29 miljonit tonni kaupa, mis on 16% vähem kui 2016. aastal. Peamiselt vähenes maanteekaubaveo maht teisel poolaastal. Riigisisestel vedudel veeti 23 miljonit tonni (kahanemine 17%) ja rahvusvahelistel vedudel ligi 6 miljonit tonni kaupa (kahanemine 14%). Eesti kaubaveoautode veosekäive vähenes aastaga 8% ja ulatus 6,2 miljardi tonnkilomeetrini. Kaubamaht raudteel suurenes mullu 7%, ulatudes 27,3 miljoni tonnini. Riigisisestel vedudel veeti 18,1 miljonit tonni kaupa (kasv 15%), enamiku sellest andis põlevkivi vedu. Rahvusvahelistel vedudel veeti 9,2 miljonit tonni kaupa – 5% vähem kui 2016. aastal. Raudteetranspordi veosekäive vähenes aastaga 1%, ulatudes 2,3 miljardi tonnkilomeetrini. Enamiku rahvusvahelisest kaubaveost moodustab transiitkauba vedu (7,6 miljonit tonni), mis vähenes eelkõige vedelate rafineeritud naftatoodete veo vähenemise tõttu. Importkaupa veeti vähem, eksportkaupa ligi neljandik rohkem kui 2016. aastal.

Kaubamaht raudtee- ja maanteetranspordis, 2007–2017

Allikas: Statistikaamet

Eesti lennujaamades teenindati Lennuameti andmetel üle 2,7 miljoni lennureisija, mida on 2% enam kui 2016. aastal. Kauba- ja postivedu lennujaamade kaudu vähenes mullusega võrreldes ligi viiendiku ja oli kokku üle 11 300 tonni. Kaubavedu vähenes 23%, postisaadetiste vedu suurenes 11%. Tallinna lennujaama reisijate arv suurenes aastaga 19% ja oli üle 2,6 miljoni. 89% sõitjatest teenindati regulaarlendudel.

2017. aastal väisas rahvusvahelistel vedudel Eesti sadamaid ligi 10,9 miljonit sõitjat, mis on 3% enam kui 2016. aastal. Kasvu mõjutas endiselt enim sõitjate arvu suurenemine Eesti ja Soome vahelistel laevaliinidel. Neil vedudel ulatus sõitjate arv 9 miljonini. Eesti ja Rootsi vahelistel liinidel veeti 1,3 miljonit sõitjat ehk varasema aastaga võrreldes 7% enam. Ristluslaevadega saabus Eestisse üle 592 300 merereisija ehk ligi viiendiku võrra rohkem kui aasta varem. Eesti laevadega veeti rahvusvahelistel vedudel 8 miljonit sõitjat. Eesti sadamatesse saabus välisriikidest 2016. aastaga võrreldes 1% vähem reisilaevu (sh reisi-veeremilaevu) ehk ligi 6170 ning 326 ristluslaeva (2016. aastal 285). Rahvusvahelistel laevaliinidel teenindati sadamates ligi 2 miljonit sõidukit (v.a transiitsõidukid), neist 71% olid sõidua autod ning 26% veoautod ja haagised.

Eesti sadamates käideldi 2017. aastal 34,8 miljonit tonni kaupa, seda on 3% enam kui aasta varem. Kaupu lastiti 4% ja lossiti 2% rohkem kui 2016. aastal. Välismaalt saabus Eesti sadamatesse 114 kaubalaeva enam kui 2016. aastal. Transiitkauba vedu sadamate kaudu ulatus 17,9 miljoni tonnini ja vähenes aastaga 1%. Transiitkaupa lastiti 12,7 miljonit tonni (kasv 1%) ja lossiti 5,1 miljonit tonni (vähenemine 5%). Välismaale veeti sadamate kaudu 10,7 miljonit tonni ja välismaalt saabus 6,2 miljonit tonni kaupa, mis on vastavalt 9% ja 10% enam kui 2016. aastal. Merekonteinerite vedu sadamate kaudu suurenes aastaga 13% ja oli 2017. aastal ligi 230 400 TEU-d^a. Konteinereid veeti sadamate kaudu laevadega Eestist välja üle 111 900 TEU ja võeti sadamates vastu ligi 118 500 TEU-d.

Liiklusõnnetustes hukkunute arv oli viimase kümne aasta väikseim. Maanteeameti liiklusõnnetuste andmekogus registreeriti Eestis 2017. aastal 1406 inimkannatanuga liiklusõnnetust (joobes mootorsõidukijuhi osalusel 182), milles hukkus 48 ja sai vigastada 1725 inimest. Hukkunuid oli 23 võrra ja vigasaanuid 121 võrra vähem kui aasta varem. Joobes juhid põhjustasid hukkunutega liiklusõnnetusi 13 korral, mis on rohkem kui eelnenud aastal. Eesti raudteedel juhtus 2017. aastal Tehnilise Järelevalve Ameti andmetel 22 õnnetust (kokkupõrked ülesõidukohtadel ja otsasõidud jalakäijatele), milles sai surma 13 inimest. Eesti territoriaalmerel ja sisevetel registreeriti 2017. aastal 6 laevadega toimunud ohtlikku juhtumit. Õnnetustes hukkunuid ei olnud. Lennuõnnetusi oli Lennuameti andmetel Eesti territooriumil möödunud aastal 1, hukkunuid 2.

^a Twenty-foot Equivalent Unit ehk standardühik erimahuliste konteinerite loendamiseks ja konteinerilaevade või konteineriterminalide mahutavuse väljendamiseks. Üks 20-jalane ISO konteiner võrdub ühe TEU-ga

MOBIILSE INTERNETI KASUTAMINE ON SUURENENUD

Tiina Pärson, Jaanika Ait

Iga aastaga on suurenenud mobiilse interneti kasutamine: 2014. aastal oli kodune internet veidi üle pooltel internetiühendusega leibkondadest, aastaks 2017 suurenes see näitaja 82%-ni. Internet on laialt kasutusel ka ettevõtetes – Eesti vähemalt 10 hõivatuga ettevõtetest kasutas 2017. aastal iga päev arvutit 96% ja neist koguni 95% ka internetti.

Viimase kolme kuu jooksul kasutas 16–74-aastastest Eesti elanikest internetti 88% – üks protsendipunkt enam kui aasta tagasi. Aasta-aastalt on suurenenud mobiilse interneti kasutamine – kui 2014. aastal oli kodune internet veidi üle pooltel internetiühendusega leibkondadest (51%), siis 2017. aastaks oli see suurenenud 82%-ni.

Iga päev kasutas internetti 90% ja arvutit 85% internetikasutajatest, mis viitab asjaolule, et üha enam on internetti iga päev hakatud peale arvuti kasutama ka muudes seadmetes, nt nutitefonis, -teleris jne. Liikvel olles (st kodust ja töökohast eemal) kasutas internetti viimase kolme kuu jooksul mobiil- või nutitefonis 73% ja kaasaskantavas arvutis 32% internetikasutajatest, mõlemad näitajad on 2016. aastaga võrreldes suurenenud vastavalt seitse ja kolm protsendipunkti.

2017. aastal olid populaarseimad internetipanga teenuste kasutamine, meediaväljaannete lugemine ja e-posti kasutamine. Seda oli viimase kolme kuu jooksul vähemalt ühe korra teinud üheksa internetikasutajat kümnest. Viimastel aastatel on kogu maailmas märgatavalt hoogustunud jagamismajanduse teenuste pakkumine ja kasutamine, millest tuntumateks valdkondadeks võib pidada transporti ja majutust. Viimase 12 kuu jooksul broneeris eraisikult veebilehe või mobiiliäpi kaudu sõiduteenuse (nt Taxify, Uber) 22% ning majutusteenuse (nt Airbnb.com kaudu) 17% Eesti internetikasutajatest.

16–74-aastastest Eesti elanikest ostis või tellis internetist mõne toote/teenuse 58% ehk 2 protsendipunkti rohkem kui 2016. aastal. Kõige enam telliti internetist reisi- ja majutusteenuseid (61% e-kaubanduse kasutajatest) ning kontserdi-, kino-, teatri- jm ürituste pileteid (57%).

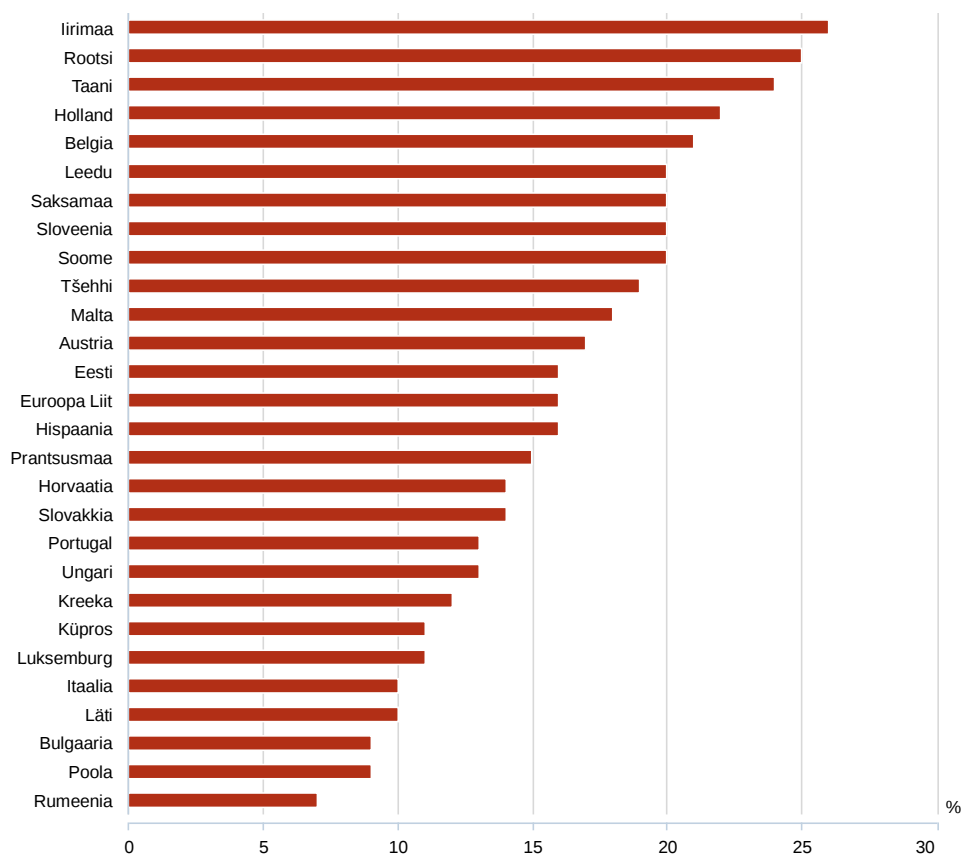
Valdavalt telliti tooteid/teenuseid Eesti (85% e-kaubanduse kasutajatest) ja teiste Euroopa Liidu riikide (45% e-kaubanduse kasutajatest) müüjatelt. Väljastpoolt EL-i (nt Hiina, USA, Venemaa) tellijate osatähtsus oli kõige suurem 16–24-aastaste e-kaubanduse kasutajate seas (vahe keskmisega 14 protsendipunkti). Välismaistelt müüjatelt (riikidest, mis asuvad nii EL-is kui ka väljaspool seda) telliti peamiselt tarbeesemeid (48% e-kaubanduse kasutajatest) ning reisi-, majutus-, transpordi- vms teenuseid (23% e-kaubanduse kasutajatest). Internetist tellides puutus vähemalt ühe probleemiga kokku veidi üle veerandi (29%) e-kaubanduse kasutajatest (nt kauba hilinemine, raskused toote vahetamisel/tagastamisel).

Eesti vähemalt 10 hõivatuga ettevõtetest kasutas 2017. aastal iga päev arvutit 96%, neist 95% ka internetti. Internetiühendustest on valdavalt kasutusel püsiühendus, kuid ligi kolmveerand ettevõttest kasutas töö eesmärgil ka mobiilset internetiühendust. Kasutatavad interneti püsiühendused on aasta-aastalt kiiremaks muutunud. 80%-l püsiühendusega ettevõtetest oli kiireim allalaadimiskiirus üle 10 Mbit/s. Võrreldes eelnenud aastaga suurenes märgatavalt üle 100 Mbit/s allalaadimiskiirust kasutanud ettevõtete osatähtsus. Püsiühendust kasutanud ettevõttest 97% oli rahul kasutusel oleva püsiühendusega.

Nutikate tehnoloogiate arengu tõttu on vaja üha enam digitaalse kirjaoskusega inimesi. 2017. aastal töötas info- ja kommunikatsiooni tehnoloogia kvalifikatsiooniga spetsialiste 15%-s Eesti ettevõttest. 8%-l ettevõttest oli raskusi IKT-spetsialistide värbamisega. Et infotehnoloogiliste vahendite kasutamine on igapäevaelu asendamatu osa, siis IT-oskuste pidev täiendamine on mõõdapääsmatu. Kümnenndik Eesti ettevõttest koolitas oma töötajaid IKT valdkonnas, 8% ettevõttest tegi koolitusi ettevõttes töötavale IKT-spetsialistidele.

Eesti ettevõtted on internetis müümisel EL-i riikide seas keskmise hulgas. 2016. aastal müüs oma tooteid (kaupu või teenuseid) veebilehe või äppide kaudu 16% ettevõttest. Valdavalt müüdi tooteid kohalikul turul. 7% veebilehe või äppide kaudu müünud ettevõttest turustas oma tooteid EL-i riikides, 3% ettevõttest turustas oma tooteid väljaspool EL-i.

Veebilehe või äppide kaudu müünud ettevõtete osatähtsus, 2016

Allikas: Eurostat

MÖÖDUNUD AASTA OLI TURISMIS REKORDILINE

Helga Laurmaa

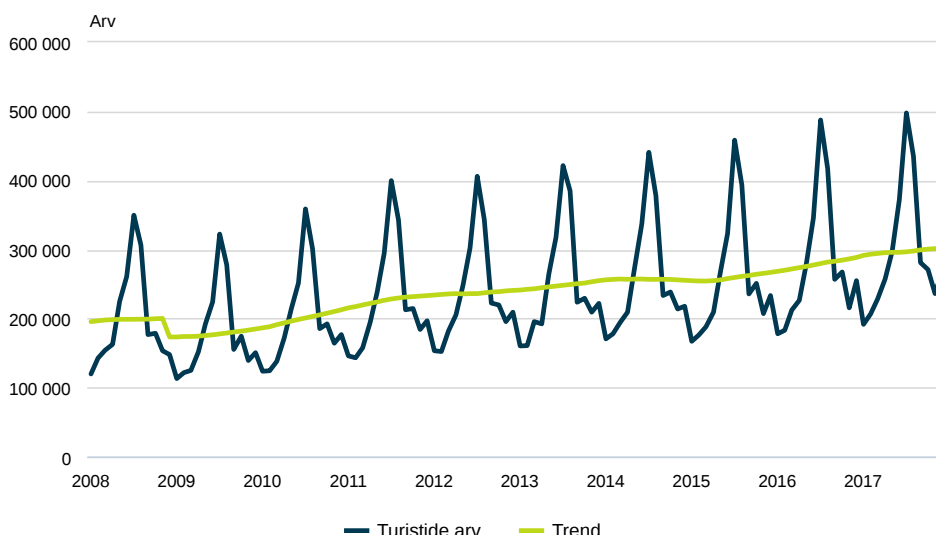
2017. aasta oli maailmas rekordiline turismiaasta. Eestisse reisiti rohkem kui ühelgi varasemal aastal. Eesti majutusettevõtetes peatus 3,5 miljonit sise- ja välituristi. Turiste oli majutusettevõtetes 7% rohkem kui aasta varem, siseturiste 9% ja välituriste 5% rohkem. Elukohariigi järgi lisandus majutusettevõtete kasutajatest kõige rohkem Eesti elanikke, välituristidest aga Venemaa ja Läti turiste. Majutusettevõtetes peatunud välis- ja siseturistide arv kokku jõudis juba kaheksandat aastat järjest uue rekordini.

Maailma Turismiorganisatsiooni (UNWTO) andmetel tehti 2017. aastal maailmas 1,3 miljardit ööbimisega välisreisi. Välisreiside arv suurenes 83 miljoni välisreisi võrra ehk 7%. Kõige enam kasvas ööbimisega reiside arv Euroopas – üle 8% ehk ööbimisega reiside arv jõudis 671 miljonini. Rohkem reise tehti ka maailma teistesse regioonidesse, mis kokkuvõttes aitas saavutada rekordilise kasvu maailmas.

Eesti Panga andmetel sai Eesti turismist (turismiteenuste eksport) tulu 1,9 miljardit eurot, sellest kulutasid välituristid Eestis 1,4 miljardit eurot, lisandusid välisriikide elanike maksed Eesti transpordifirmadele. Tulu väliturismist suurenes eelnenud aastaga võrreldes 10%.

Eestis käis 2017. aastal üle 6 miljoni väliskülastaja ehk 3% rohkem kui 2016. aastal. Ligi pool väliskülastajatest viibis Eestis vaid ühe päeva. 2016. aastaga võrreldes suurenes nii ühe- kui ka mitmepäevakülastajate arv. Kõigist Eestis käinutest 35% kasutas majutusettevõtete teenuseid. Ülejäänud külastasid Eestit vaid ühe päeva, peatusid sugulaste või tuttavate juures või olid leidnud ööbimiseks mõne muu võimaluse.

Majutatud turistid, 2008–2017

Allikas: Statistikaamet

Eesti majutusettevõtetes peatus 2017. aastal 3,5 miljonit turisti. 2016. aastaga võrreldes oli majutusettevõtetes turiste 7% rohkem. Turistid veetsid Eesti majutusettevõtetes kokku 6,5 miljonit ööpäeva. Ööbimiste arv on tavaliselt suurem kui majutatute arv, sest üks majutatu võib ööbida mitu ööd. Ööbimiste arv majutusettevõtetes suurenes aastaga 5%. Ööbimiste arv suurenes aastaga ka meie lähiriikide majutusettevõtetes – Soomes (17%), Lätis (12%) ja Leedus (5%).

Esimest korda oli välituristide arv Eesti majutusettevõtetes üle kahe miljoni 2016. aastal. 2017. aastal peatus Eesti majutusettevõtetes 2,2 miljonit välituristi – 5% rohkem kui aasta varem. Välituristid veetsid Eesti majutusettevõtetes kokku üle 4 miljoni öö, mis on samuti rekordtulemus. „Eesti riikliku turismiarenduskava 2014–2020“ üks eesmärke on, et aastaks 2020 oleks välituristide ööbimiste arv majutusettevõtetes 5 miljonit ööbimist. Aastatel 2018–2020 peaks välituristide ööbimiste arv majutusettevõtetes suurenema viiendiku võrra. 2017. aastal suurenes välituristide ööbimiste arv majutusettevõtetes 3%. Välituriste ööbib Eesti majutusettevõtetes rohkem kui siseturiste. Välituristide ööbimiste osatähtsus ööbimiste koguarvus oli 2017. aastal 64%. Naaberriikidest on samas suurusjärgus näitaja Lätil (69%), Soome majutusettevõtetes on see aga tunduvalt väiksem (31%). EL-is keskmiselt on välituristide veedetud ööde osatähtsus ööbimiste koguarvus 49%, seega ööbib EL-i majutusettevõtetes kokku veidi rohkem sise- kui välituriste. Eesti majutusettevõtetes peatunud välituristide reisi eesmärgid on viimastel aastatel püsunud stabiilsena, veidi üle 70% välituristidest on puhkusereisil, viiendik tööreisil. Suvekuudel on puhkusereisijaid rohkem, hooajavälisel ajal suureneb tööreisijate osatähtsus puhkusereisijate arvu vähenemise tõttu.

Eesti suurimad turismipartnerid on naaberriigid. Kolm kõige olulisemat turismipartnerit on Soome, Venemaa ja Läti. Nendest riikidest saabus 1,3 miljonit majutusettevõtetes peatunud turisti. Eesti on aastaid olnud soomlaste populaarseim reisisiht.

Soome statistikaameti andmetel tegid Soome elanikud 2017. aastal Eestisse 1,7 miljonit ööbimisega reisi, mis hõlmas enam kui viiendiku kõigist Soome elanike ööbimisega reisidest välismaale. 2017. aastal vähenesid Soome turistide ööbimisega välisreisid Eestisse 3%. Aastal 2016 olid Soome majanduse väljavaated mõnevõrra tagasihoidlikumad ja seetõttu suures Soome elanike reisimine lähiriikidesse. 2017. aastal reisisi taas rohkem kaugematesse riikidesse. Eesti majutusettevõtetes on Soome turistid siseturistide järel endiselt kõige arvukam kliendirühm. 2017. aastal saabus 42% Eesti majutusteenuseid kasutanud välituristidest Soomest. Kokku ööbis 2017. aastal Eesti majutusettevõtetes 916 000 Soome turisti, kes veetsid seal 1,7 miljonit ööd. Nii Soome turistide kui ka nende siin veedetud ööde arv vähenes 2016. aasta rekordtasemega võrreldes 4%. Majutatud Soome turistide arv suurenes veebruaris, märtsis ja aprillis ning vähenes ülejäänud kuudel.

Venemaalt saabunud turistide arv on viimase kümne aastaga pidevalt muutunud – on olnud nii suuri tõuse kui ka languseid. 2015. peatus majutusettevõtetes kolmandiku võrra vähem Venemaa turiste kui aasta varem, kuid 2016. aasta teisel poolel hakkas turistide arv taas suurenema ning ka 2017. aastal peatus majutusettevõtetes rohkelt turiste Venemaalt. Venemaa turiste peatus Eesti majutusettevõtetes 239 000 ehk ligi viiendiku võrra enam kui aasta varem. Venemaalt saabunud turistide rekordaasta ehk 2013. aastaga võrreldes jäi Venemaalt saabunud turistide majutusettevõtetes siiski 66 000 võrra vähemaks. Eesti majutusteenuseid kasutanud välituristide hulgas oli nende osatähtsus 11%, rekordaastaga (16%) võrreldes siiski märgatavalt vähem. Nende ööbimisi oli 483 000 ehk 17% enam kui 2016. aastal, kuid siiski ligi kolmandiku vähem kui 2013. aastal.

Eesti majutusettevõtete kolmas suurem partnerriik on Läti. Sealt tulnud turistide arv on suurenenud mitu aastat järjest. Lätist saabus 2017. aastal 7% majutusteenuseid kasutanud välituristidest ehk 161 000 turisti – 14% rohkem kui 2016. aastal. Nii Lätist saabunud turistide kui ka nende ööbimiste arv (244 000) jõudis seitsmendat aastat järjest uue rekordini. Lätist saabunud turistidele on Eestis atraktiivseid tooteid mugavas sõidukauguses. Majutusettevõtete klientide pingereas oli Läti veel mõni aasta tagasi tagapool Rootsist ja Saksamaast, kuid alates 2015. aastast olid kolm naaberriiki – Soome, Venemaa ja Läti – majutusettevõtete peamised partnerriigid, kust saabus kokku 61% välituristidest.

Eesti suuremate turismipartnerite hulka kuuluvad ka Saksamaa ja Skandinaavia maad. Saksa turistide osatähtsus välituristide hulgas oli 6%. Majutusettevõtetes peatus 126 000 Saksa turisti – sama palju kui aasta varem. Rootsist, Norrast ja Taanist kokku saabus 125 000 turisti ehk 6% Eesti majutusettevõtete teenuseid kasutanud välituristidest. Rootsist ja Norrast saabus vähem turiste kui 2016. aastal, Taani turistide arv suurenes. Transpordiühendus on turismis väga oluline ja võib avaldada mõju naaberriikides, samuti on tihe ka konkurents. Riia–Stockholmi liinile lisandunud laev suurendas Riia ja Stockholmi vahel sõitnud laevareisijate arvu ning mõjutas Rootsi turistide ööbimiste arvu kasvu Läti majutusettevõtetes. Samal ajal vähenesid Eesti majutusettevõtetes Rootsi turistide ööbimised.

Kiiresti suurenes Aasia riikidest saabunud turistide hulk. Hiinast saabus 20 000 turisti ehk viiendiku võrra rohkem kui 2016. aastal. Jaapani turiste peatus majutusettevõtetes 2017. aastal 28 000. 2013. aasta suvel avatud otselendudest Helsingi–Tokyo vahel on kasu saanud ka Eesti majutusettevõtted. Jaapani turiste peatub Eesti majutusettevõtetes kolm korda rohkem kui viis aastat tagasi.

Siseturism üha suureneb. 39% majutusettevõtete klientidest oli siseturistid. „Eesti riikliku turismiarenduskava 2014–2020“ järgi on üks siseturismi edendamise eesmärke see, et Eesti elanik valiks oma puhkamise kohaks Eesti, mõjutades selle kaudu positiivselt Eesti majandust. Viimased kaheksa aastat on nii siseturistide kui ka nende ööbimiste arv majutusettevõtetes pidevalt suurenenud. Uus rekord on 1,4 miljonit majutusteenust kasutanud Eesti elanikku ehk iga eestimaalane peatunuks enam kui korra aastas majutusettevõttes. Siseturistid veetsid 2017. aastal majutusettevõtetes kokku 2,4 miljonit ööd ehk ööpäevas kasutas majutusettevõtete teenuseid keskmiselt 6500 Eesti elanikku. Siseturistide arv suurenes 2016. aastaga võrreldes 9%, majutusasutustes veedetud ööde arv aga 7%. See tähendab, et sisereisil viibiti eelnenud aastaga võrreldes mõnevõrra lühemalt. Turismi arengukavaga sätestatud siseturistide ööbimiste arv 2020. aastaks täitus juba 2016. aastal.

2017. aastal oli Eestis avatud 1500 majutusettevõtet 25 000 toa ja 62 000 voodikohaga. Küllastajate käsutuses oli 700 tuba ja 2000 voodikohta rohkem kui 2016. aastal. Aasta ringi oli saadaval 21 000 tuba 48 000 voodikohaga. Enamik tubadest (67%) olid kahekojalised. 292 majutusettevõttes olid toad piiratud liikumisvõimega isikutele. Eesti majutusettevõtetes töötas 2017. aastal üle 10 000 inimese. Majutusteenuste müügist saadud sissetulek suurenes kuuendat aastat järjest. 2017. aastal oli tulu majutusteenuste müügist 245 miljonit eurot – 12% rohkem kui aasta varem. Et majutusteenuste müügist saadud sissetulek suurenes rohkem kui majutusettevõtetes veedetud ööde arv, tuli turistil ühe öö eest maksta keskmiselt 3 eurot enam kui aasta varem – 38 eurot.

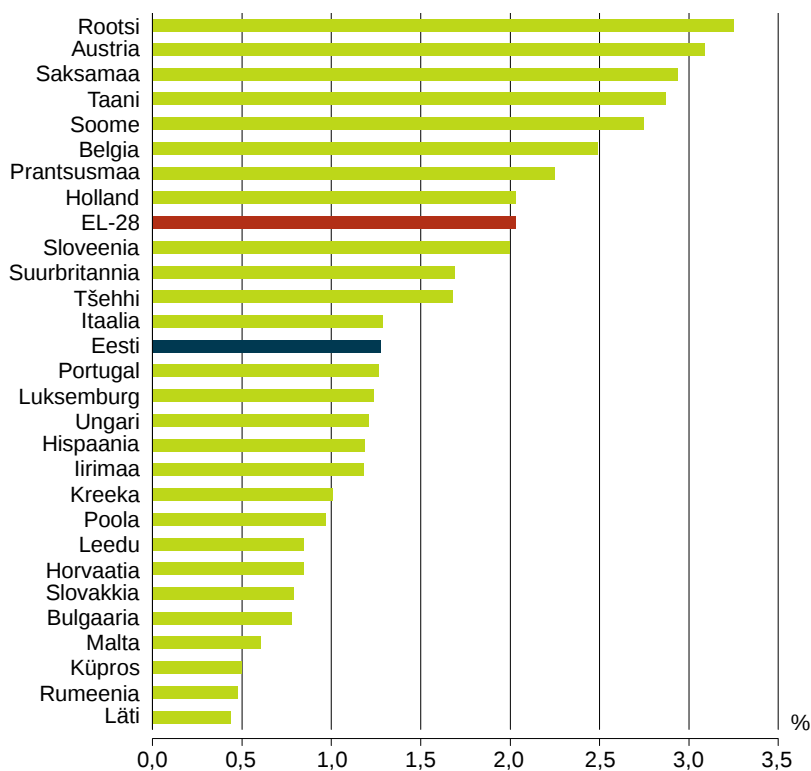
EESTI PÜSIB TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUSE INTENSIIVSUSE POOLEST EUROOPA LIIDU RIIKIDE KESKMISTE HULGAS

Rita Raudjärv, Tiina Pärson

Eesti teadus- ja arendustegevuse intensiivsuse indikaator oli 2016. aastal 1,28, millega Eesti oli Euroopa Liidu riikidest 13. kohal. Eesti edestab küll suurel määral Leedut ja Lätit, kuid Soomele järele jõudmiseks on veel pikk tee käia.

Riikide võrdluses peetakse oluliseks näitajaks T&A intensiivsust, mis mõõdab T&A-le tehtud kulude osatähtsust riigi sisemajanduse koguproduktis. Sama näitaja kuulub ka säästva arengu mõõdikute hulka. 2016. aastal tehti Eestis T&A-le kulutusi 270,3 miljoni euro eest. T&A on väga ressursimahukas tegevus, mis nõuab peale omavahendite ka tugevat riigi toetust. Riigi panus T&A kulude rahastamisel on olnud märkimisväärne. Kõigist T&A tarbeks tehtud kulutustest moodustas riigieelarvest tulnud osa 2014. aastal 49% ja 2015. aastal 46%. Riigieelarvest T&A jaoks eraldatud raha sisaldab ka EL-i toetuseid, mis kajastuvad riigieelarves ja liigitatakse seega riigilt saaduks. 2016. aastal vähenes võrreldes varasemate aastatega mõnevõrra riigi osa ning selle osatähtsus kahanes 37%-ni – üks tõukefondide rahastamise periood oli just lõppenud, kuid uus polnud veel alanud.

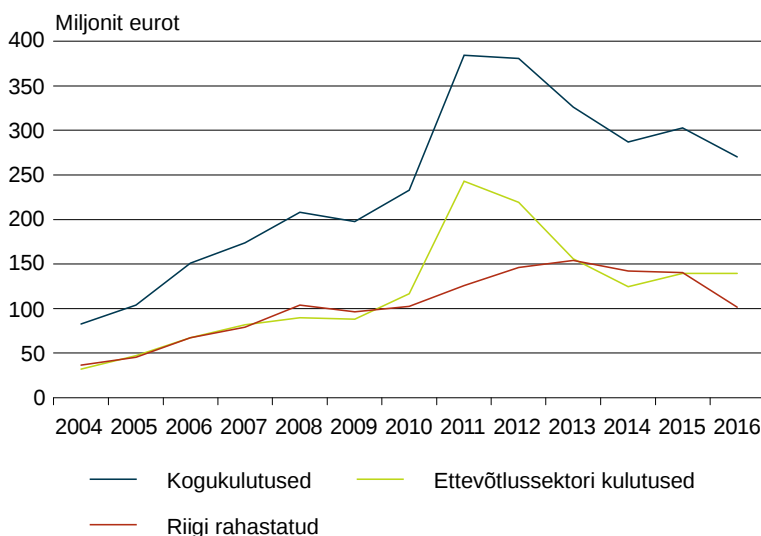
Teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutuste osatähtsus riigi SKP-s Euroopa Liidus, 2016

Allikas: Eurostat

Oluline osapool T&A elluviimisel on ettevõtlussektor. 2016. aastal andis ettevõtlussektor T&A-sse 139 miljonit eurot, mis on 52% T&A kogukuludest. Ettevõtlussektori T&A kulude osa on viimasel kolmel aastal püsinud suuremate muudatusteta. Ettevõtlussektori T&A kuludeks eraldati 7 miljonit riigieelarvest ja 11 miljonit välismaistest allikatest. 62% ettevõtlussektori T&A kuludest olid tööjõukulud. Investeeringute osatähtsus kuludes oli 13%.

Teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutused, 2004–2016

Allikas: Statistikaamet

T&A kulud kasumitaotluseta institutsionaalses sektoris (kõrgharidussektor, riiklik ja kasumitaotluseta erasektor) olid 2016. aastal 131 miljonit eurot, millest pea kolmveerand olid kõrgharidussektori kulutused. Kasumitaotluseta institutsionaalse sektori T&A kuludest 73% rahastas riik, 20% laekus välismaistest allikatest. Nii nagu ettevõtlussektoris oli ka kasumitaotluseta institutsionaalses sektoris T&A kuludes suurim osa tööjõukuludel – 59%, investeringute osatähtsus oli 3%.

2016. aastal oli T&A valdkondades täistööajaga hõivatud 5772 töötajat, neist 68% kasumitaotluseta sektorites. Täistööajale taandatud teadlaste ja inseneride arv oli 4338, mis on 2015. aasta näitajast 3,6% suurem. Täistööajaga töötavate teadlaste ja inseneride arvu kasv tuli ettevõtlussektorist, kus see näitaja suurenes 2015. aastaga võrreldes 14%. Kasumitaotluseta institutsionaalsetes sektorites vähenes nende arv aastaga 0,5%.

Naiste osatähtsus T&A-ga hõivatud töötajate seas oli 2016. aastal 45%, teadlaste ja inseneride hulgas oli naisi 41%. Naisteadlaste osatähtsus oli sektori järgi suurim kõrgharidussektoris – 55%, valitsus- ja ettevõtlussektoris oli naiste osatähtsus 21%.

Doktorikraadiga naisteadlaste ja -inseneride osatähtsus kasumitaotluseta institutsionaalses sektoris oli 2016. aastal 55%, magistrikraadiga teadlasi oli 33%. Ettevõtlussektoris oli 2016. aastal doktorikraadiga 9% T&A-ga tegelevatest töötajatest, magistrikraadiga 35%.

2016. aastal töötas Eestis 402 välisteadlast: 112 naist ja 290 meest. Teadlasi oli 57 riigist. Kõige rohkem oli teadlasi Saksamaalt (50), Venemaalt (37), Itaaliast (27) ja Soomest (27).

Teadus- ja arendustegevus (T&A) on süstemaatiline tegevus, mis põhineb isiku loomevabadusel ja selle eesmärk on koguda teaduslikul teel uusi teadmisi inimese, looduse ja ühiskonna ning nende vastastikuse toime kohta, samuti rakendada saadud teadmisi uute materjalide, toodete ja seadmete loomiseks, protsesside, süsteemide ja teenuste juurutamiseks või nende märgatavaks täiustamiseks. T&A hõlmab alus- ja rakendusuuringuid ning katse- ja arendustöid, mis võivad osaliselt kattuda.

PÕHINÄITAJAD, 2013–2018

Põhinäitajad aasta ja kvartali kaupa, 2013–2018

Period	Keskmine brutokuupalk, eurot ^a	Keskmise brutokuupalga muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, % ^a	Keskmine vanaduspension kuus, eurot ^b	Hõivatud ^c tuhat	Töötud ^c
2013	949	7,0	327,4	621,3	58,7
2014	1 005	5,9	345,1	624,8	49,6
2015	1 065	6,0	365,6	640,9	42,3
2016	1 146	7,6	386,0	644,6	46,7
2017	1 221	6,5	405,4	658,6	40,3
2013					
I kvartal	900	6,3	315,9	610,1	67,5
II kvartal	976	8,5	331,3	632,1	55,0
III kvartal	930	8,8	331,4	627,1	53,3
IV kvartal	986	7,6	331,0	616,1	58,9
2014					
I kvartal	966	7,3	330,9	605,8	56,6
II kvartal	1 023	4,8	349,9	629,5	47,7
III kvartal	977	5,0	350,0	633,7	51,3
IV kvartal	1 039	5,3	349,6	630,3	42,7
2015					
I kvartal	1 010	4,5	349,5	623,1	44,2
II kvartal	1 082	5,8	371,3	640,1	44,4
III kvartal	1 045	6,9	370,9	661,0	36,5
IV kvartal	1 105	6,4	370,7	639,4	43,9
2016					
I kvartal	1 091	8,1	370,6	630,0	43,6
II kvartal	1 163	7,6	391,4	657,0	45,3
III kvartal	1 119	7,1	390,2	653,3	52,9
IV kvartal	1 182	7,0	390,3	638,2	45,1
2017					
I kvartal	1 153	5,7	390,7	646,8	38,4
II kvartal	1 242	6,8	409,9	653,5	49,0
III kvartal	1 201	7,4	409,1	666,6	36,5
IV kvartal	1 271	7,5	409,3	667,4	37,2
2018					
I kvartal	1 242	7,7	417,4	650,5	47,4

^a 1999. aastast ei hõlma keskmine brutokuupalk ravikindlustushüvitist.

^b Sotsiaalkindlustusameti andmed.

^c 15–74-aastased.

Põhinäitajad aasta ja kvartali kaupa, 2013–2018

Tööjõus osalemise määr ^a	Tööhõive määr ^a	Töötuse määr ^a	Tarbijahinnaindeks	Tööstustoodangu tootjahinnaindeks	Periood
	%		muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %		
68,0	62,1	8,6	2,8	4,1	2013
68,0	63,0	7,4	−0,1	−1,6	2014
69,4	65,2	6,2	−0,5	−2,0	2015
70,4	65,6	6,8	0,1	−0,7	2016
71,6	67,5	5,8	3,4	3,6	2017
					2013
67,7	61,0	10,0	3,5	4,6	I kvartal
68,7	63,2	8,0	3,4	4,7	II kvartal
68,0	62,7	7,8	2,8	3,9	III kvartal
67,5	61,6	8,7	1,5	3,3	IV kvartal
					2014
66,8	61,1	8,5	0,6	−1,2	I kvartal
68,3	63,5	7,0	0,0	−2,0	II kvartal
69,1	63,9	7,5	−0,6	−1,1	III kvartal
67,9	63,6	6,3	−0,5	−2,0	IV kvartal
					2015
67,8	63,3	6,6	−0,9	−1,6	I kvartal
69,6	65,1	6,5	0,0	−1,7	II kvartal
70,9	67,2	5,2	−0,5	−2,7	III kvartal
69,5	65,0	6,4	−0,5	−2,1	IV kvartal
					2016
68,6	64,1	6,5	−0,4	−1,4	I kvartal
71,5	66,9	6,5	−0,7	−1,6	II kvartal
71,9	66,5	7,5	0,4	−1,1	III kvartal
69,6	65,0	6,6	1,3	1,5	IV kvartal
					2017
70,2	66,3	5,6	3,0	2,8	I kvartal
72,0	66,9	7,0	3,1	3,7	II kvartal
72,0	68,3	5,2	3,7	4,4	III kvartal
72,2	68,4	5,3	3,8	3,2	IV kvartal
					2018
71,4	66,6	6,8	3,1	3,0	I kvartal

^a 15–74-aastased.

Põhinäitajad aasta ja kvartali kaupa, 2013–2018

Period	Tööstustoodangu mahuindeks ^a	Elektrienergia toodangu mahuindeks ^a	Ekspordi- hinnaindeks	Impordi- hinnaindeks	Ehitus- hinnaindeks	Ehitusmahu- indeks ^b
muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %						
2013	4,1	10,9	-1,1	-1,6	5,2	-0,1
2014	3,9	-6,3	-2,6	-2,2	0,5	-2,1
2015	0,3	-16,6	-3,9	-3,8	0,5	-4,5
2016	3,4	18,3	-0,5	-2,3	-0,8	4,6
2017	7,7	13,2	5,5	4,5	1,5	17,7
2013						
I kvartal	3,8	21,7	-0,8	-0,1	5,6	0,8
II kvartal	5,4	16,0	-0,9	-2,6	5,2	-0,4
III kvartal	5,1	14,7	-1,2	-2,1	5,3	3,6
IV kvartal	2,1	-4,7	-1,7	-1,5	4,7	-4,7
2014						
I kvartal	1,6	-19,2	-2,3	-2,4	2,3	-2,9
II kvartal	2,6	-2,4	-2,2	-1,7	0,8	-3,5
III kvartal	4,8	-7,0	-2,2	-1,1	-0,2	-7,4
IV kvartal	6,7	2,7	-3,7	-3,6	-0,7	6,5
2015						
I kvartal	3,5	-0,3	-4,3	-4,7	0,1	-1,2
II kvartal	1,3	-23,4	-3,3	-1,9	0,7	-4,2
III kvartal	-1,2	-22,1	-4,5	-4,3	0,6	-2,7
IV kvartal	-2,2	-20,5	-3,6	-4,2	0,7	-5,0
2016						
I kvartal	-1,4	-5,6	-3,0	-4,0	-0,7	5,3
II kvartal	0,9	4,1	-2,4	-4,5	-1,3	6,3
III kvartal	5,0	41,8	-0,1	-2,2	-0,7	2,4
IV kvartal	9,0	32,9	3,6	1,7	-0,5	4,9
2017						
I kvartal	12,7	31,0	6,7	6,6	0,7	20,3
II kvartal	10,9	42,0	5,7	4,3	1,5	17,5
III kvartal	3,5	-13,1	5,3	3,7	1,7	17,6
IV kvartal	4,3	-7,0	4,2	3,3	2,1	16,4
2018						
I kvartal	3,9	-1,9	2,1	1,6	1,8	21,1

^a Andmed põhinevad lühiajastatistikal. 2017. aasta andmeid võidakse korrigeerida.

^b Ehitustööd Eestis ja välisriikides. 2017. aasta andmeid võidakse korrigeerida.

Tööstustoodangu mahuindeksi ja ehitusmahuindeksi puhul statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

Põhinäitajad aasta ja kvartali kaupa, 2013–2018

Põllumajandus- saaduste tootjahinna- indeks	Põllumajandus- saaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeks	Sisemajanduse koguprodukt (SKP) aheldamise meetodil ^a	Jooksevkonto osatahtsus SKP-s, % ^b	Ettevõtete müügitulu, miljonit eurot, jooksevhindades ^c	Periood
muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %					
6,7	3,0	1,9	0,5	50 357,2	2013
-5,7	-2,3	2,9	0,3	50 328,6	2014
-13,0	-0,8	1,7	2,0	49 065,8	2015
-2,5	-1,9	2,1	1,9	50 194,5	2016
21,9	1,5	4,9	3,1	54 973,5	2017
2013					
12,9	5,5	3,1	-0,6	12 054,1	I kvartal
27,4	4,8	1,0	0,9	12 733,1	II kvartal
14,5	2,2	1,6	0,1	12 808,7	III kvartal
-12,4	-0,4	2,1	1,6	12 761,3	IV kvartal
2014					
4,0	-2,7	1,8	-3,8	11 798,0	I kvartal
-4,5	-2,8	3,0	0,8	12 869,6	II kvartal
-10,0	-2,1	2,5	0,7	12 666,7	III kvartal
-9,8	-1,4	4,1	2,9	12 994,3	IV kvartal
2015					
-23,4	-1,1	1,5	-1,5	11 531,1	I kvartal
-18,6	-0,4	2,3	3,9	12 475,7	II kvartal
-8,9	1,0	2,1	3,2	12 359,5	III kvartal
-4,1	-0,7	0,9	2,0	12 699,5	IV kvartal
2016					
-3,3	-1,0	2,2	-2,2	11 726,0	I kvartal
-7,7	-2,4	0,9	2,5	12 651,7	II kvartal
-5,3	-2,3	2,0	5,5	12 619,2	III kvartal
3,0	-1,8	3,1	1,4	13 197,6	IV kvartal
2017					
21,6	0,1	4,4	1,5	12 686,9	I kvartal
28,5	1,3	5,7	2,0	13 969,9	II kvartal
28,8	2,2	4,2	4,6	13 823,8	III kvartal
14,1	2,4	5,0	4,2	14 492,9	IV kvartal
2018					
0,1	-0,5	3,6	-0,6	13 701,3	I kvartal

^a Referentsaasta 2010 järgi.^b Eesti Panga andmed. 2017. aasta IV kvartali ja aastaandmeid on korrigeeritud.^c Andmed põhinevad lühiajastatistikal. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

Põhinäitajad aasta ja kvartali kaupa, 2013–2018

Periood	Riigieelarve tulud ^a	Riigieelarve kulud ^a	Riigieelarve tulude ülekaal kuludest ^a	Eksport ^b	Import ^b	Kaubavahetuse bilanss ^b
miljonit eurot, jooksevhindades						
2013	6 556,2	6 853,0	–296,9	12 288,2	13 902,5	–1 614,4
2014	6 677,5	6 488,4	189,1	12 006,0	13 788,1	–1 782,0
2015	6 792,7	7 157,3	–364,6	11 575,3	13 096,7	–1 521,4
2016	7 318,8	7 326,8	–8,0	11 904,8	13 513,8	–1 609,1
2017	9 309,4	9 242,1	67,2	12 861,0	14 733,7	–1 872,7
2013						
I kvartal	1 395,0	1 490,3	–95,3	3 098,1	3 405,8	–307,7
II kvartal	1 862,9	1 593,7	269,2	3 173,3	3 611,9	–438,6
III kvartal	1 697,3	1 763,3	–66,1	2 977,4	3 431,1	–453,7
IV kvartal	1 601,0	2 005,7	–404,7	3 039,4	3 453,7	–414,3
2014						
I kvartal	1 565,0	1 506,8	58,2	2 837,8	3 276,0	–438,2
II kvartal	1 730,4	1 537,0	193,4	3 005,3	3 492,8	–487,5
III kvartal	1 591,6	1 546,6	45,0	3 042,7	3 470,4	–427,7
IV kvartal	1 790,5	1 898,0	–107,5	3 120,3	3 549,0	–428,7
2015						
I kvartal	1 601,1	1 810,7	–209,6	2 832,7	3 187,3	–354,6
II kvartal	1 739,1	1 692,6	46,5	2 990,6	3 339,9	–349,4
III kvartal	1 676,3	1 709,8	–33,5	2 831,6	3 261,8	–430,3
IV kvartal	1 776,2	1 944,2	–168,0	2 920,6	3 307,6	–387,2
2016						
I kvartal	1 850,6	1 874,8	–24,2	2 779,3	3 228,5	–449,2
II kvartal	1 844,1	1 643,7	200,4	3 028,0	3 488,4	–460,3
III kvartal	1 742,3	1 775,1	–32,8	3 020,9	3 315,2	–294,4
IV kvartal	1 881,8	2 033,1	–151,3	3 076,5	3 481,7	–405,3
2017						
I kvartal	2 055,2	2 098,8	–43,6	3 090,0	3 742,3	–652,3
II kvartal	2 328,8	2 287,7	41,1	3 259,5	3 711,1	–451,6
III kvartal	2 191,1	2 173,6	17,5	3 162,0	3 519,4	–357,3
IV kvartal	2 734,2	2 682,0	52,3	3 349,4	3 760,9	–411,5
2018						
I kvartal	2 198,3	2 268,8	–70,6	3 287,8	3 828,5	–540,6

^a Rahandusministeeriumi andmed. Alates 2017. aastast on riigieelarve täitmise arvestus tekkepõhine. Alates 2017. aastast sisalduvad tuludes ja kuludes ka Maksu- ja Tolliameti kogutud edasiantavad maksutulud.

^b Jooksva aasta andmeid täpsustatakse iga kuu, eelmiste aastate andmeid kaks korda aastas.

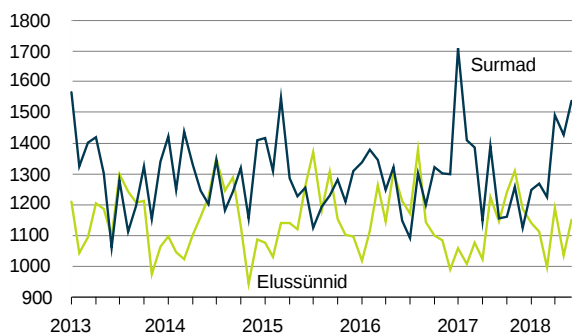
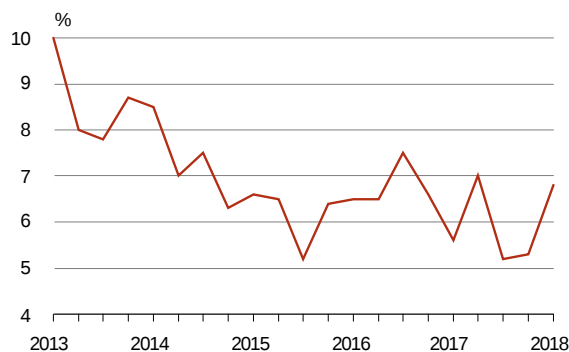
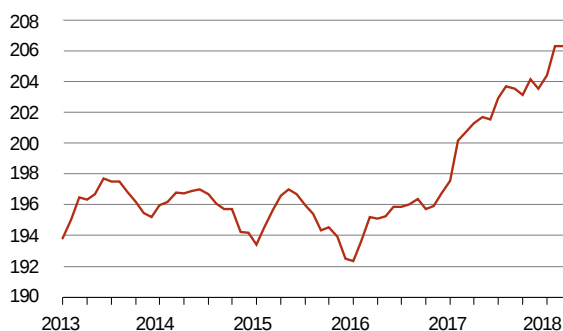
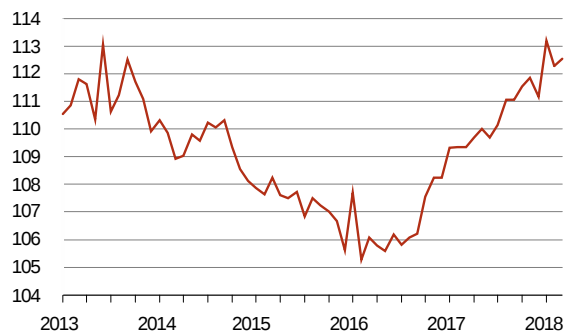
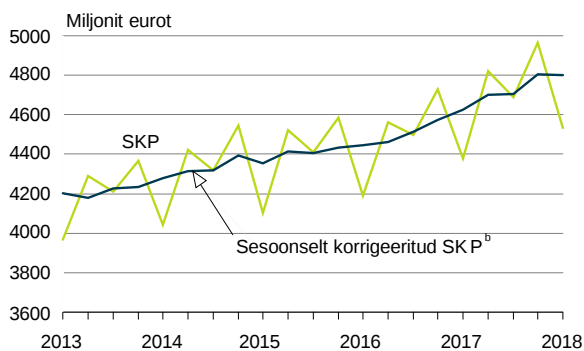
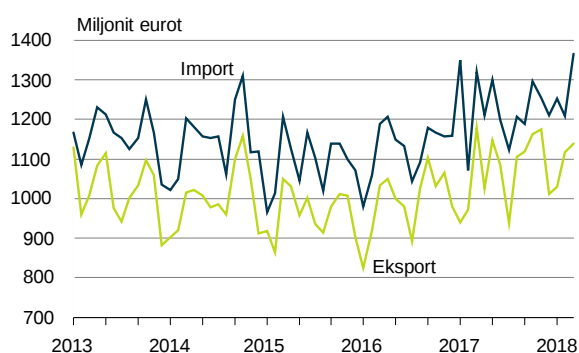
Põhinäitajad aasta ja kvartali kaupa, 2013–2018

Kaubavedu, tuhat tonni ^a	Sõitjatevedu, tuhat sõitjat ^a	Jaemüügi mahuindeks ^b	Lihatoodang (eluskaalus) ^c	Piimatoodang ^c	Munatoodang ^c	Periood
muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %						
78 726	216 040,5	6	1,4	7,0	5,8	2013
75 141	211 015,1	7	1,2	4,3	5,0	2014
66 219	213 990,2	8	3,1	-2,7	2,5	2015
65 354	207 531,7	6	-4,3	0,0	-2,6	2016
56 430	208 259,8	3	-9,2	1,1	1,8	2017
2013						
21 040	55 234,3	5	3,3	2,8	-0,9	I kvartal
19 463	53 601,1	6	0,0	6,9	-2,7	II kvartal
18 749	53 297,5	5	1,7	8,7	18,1	III kvartal
19 474	53 907,6	6	0,6	9,7	9,9	IV kvartal
2014						
19 220	54 844,4	6	5,3	10,1	18,1	I kvartal
17 376	52 806,9	6	0,0	4,7	2,6	II kvartal
18 559	51 113,9	7	0,0	4,2	-6,7	III kvartal
19 986	52 249,9	7	-0,3	-1,4	7,4	IV kvartal
2015						
18 063	57 669,1	9	2,7	-4,6	-8,6	I kvartal
15 958	54 095,2	7	4,9	-4,2	0,8	II kvartal
15 954	50 425,1	8	-0,3	-2,9	6,5	III kvartal
16 245	51 800,7	8	5,1	0,9	11,9	IV kvartal
2016						
16 177	52 968,6	7	-7,8	4,0	15,1	I kvartal
15 352	53 418,5	7	-0,7	2,9	5,0	II kvartal
16 763	49 779,6	4	0,0	-2,3	-10,7	III kvartal
17 062	51 365,0	5	-8,3	-4,4	-17,1	IV kvartal
2017						
13 831	53 889,4	5	-8,1	-1,7	-10,1	I kvartal
12 740	53 478,9	4	-9,2	-0,7	-1,2	II kvartal
13 786	50 457,4	3	-12,4	1,7	10,8	III kvartal
16 073	50 434,1	1	-7,0	5,4	10,3	IV kvartal
2018						
15 547	50 720,2	1	4,6	2,6	10,3	I kvartal

^a Eesti veondusettevõtete veoandmed. 2017. aasta kaubaveo andmeid on korrigeeritud.

^b Andmed põhinevad lühiajastatistikal. 2017. aasta andmeid võidakse korrigeerida. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

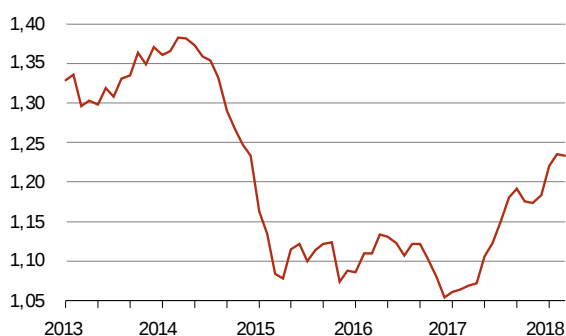
^c 2017. ja 2018. aasta andmed on esialgsed.

Loomulik rahvastikumuutumine

15–74-aastaste töötuse määr

Tarbijahinnaindeks, 1997 = 100

Tööstustoodangu tootjahinnaindeks, 2010 = 100

Sisemajanduse koguprodukt aheldatud väärtustes (referentsaasta 2010 järgi)^a

Väliskaubandus

^a Referentsaasta järgi ahelindeksiga arvatud väärtused (referentsaasta väärtused korrutatakse arvustusperioodi ahelindeksiga). Referentsaasta on püsivhindades näitajate esitamiseks kasutatav tinglik aasta, indeksite seeria alguspunkt. Ahelindeks on järjestikuste perioodide aheldamiseks loodud kumulatiivne indeks, mis näitab komponendi kasvu võrreldes referentsaastaga.

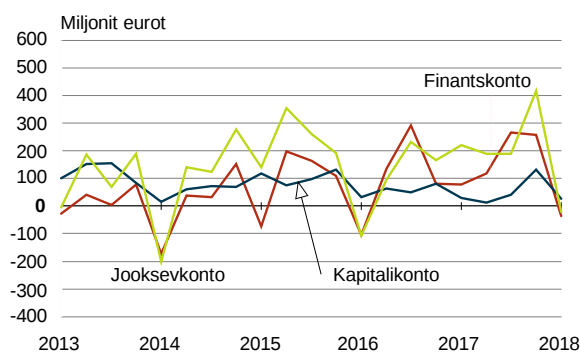
^b Aegriidade sesoonne korrigeerimine tähendab kindlaks teha ja kõrvaldada regulaarsed aastasisesed mõjud, et esile tuua majandusprotsesside pika- ja lühiajaliste trendide dünaamikat. SKP on sesoonsest ja tööpäevade arvuga korrigeeritud.

USA dollari kuukeskmise kurss euro suhtes

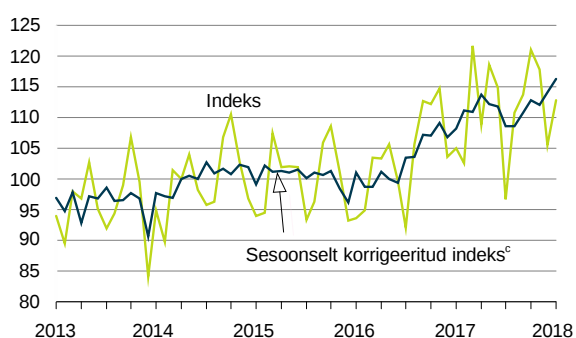

Allikas: Euroopa Keskpang

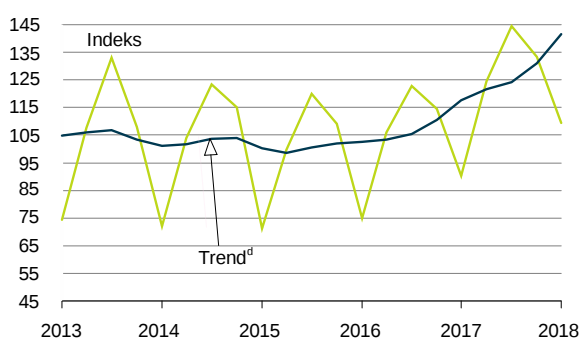
Maksebilanss

Allikas: Eesti Pank

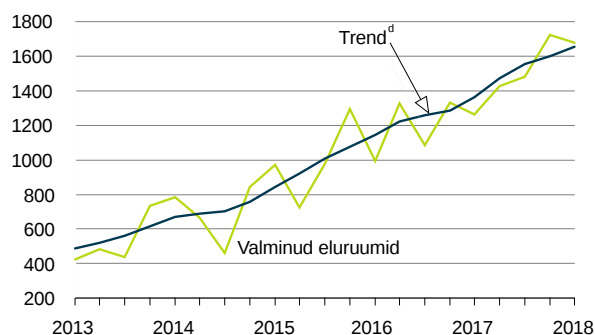
Tööstustoodangu mahuindeks, 2015 = 100^a

- ^a Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.
^c Aegriidade sesoonne korrigeerimine tähendab kindlaks teha ja kõrvaldada regulaarsed aastasisesed mõjud, et esile tuua majandusprotsesside pika- ja lühiajaliste trendide dünaamikat.

Ehitusmahuindeks, 2015 = 100^b

- ^b Ehitustööd Eestis ja välismaal. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.
^d Trend – aegrea pikaajaline arengusuund.

Valminud eluruumid

^d Trend – aegrea pikaajaline arengusuund.

Majutatute ööbimised

